

Innehåll

Förord	3
1 Sammanfattning	9
2 Lagstiftningen	19
3 Den finansiella sektorn	27
4 Redenominering av skulder och offentlig nyupplåning i euro	39
5 Näringslivet	45
6 Den offentliga sektorn	51
7 Euron och medborgarna	57
Bilaga: Konsekvenser av EMU för svenskt näringsliv	71
Bilaga: Remissammanställning, Ds 1997:9	81

Förord

Europeiska rådet fastställde vid Madridmötet i december 1995 ett referensscenario för övergången till den gemensamma valutan, euro. Enligt detta övergångsscenario¹ skall införandet av den gemensamma valutan ske i tre faser. Den första fasen inleds våren 1998, då EU:s stats- och regeringschefer skall besluta om vilka länder som skall delta i valutaunionen. Den 1 januari 1999 inleds den andra fasen. Då blir euron en självständig valuta och omräkningskurserna mellan euron och de deltagande ländernas valutor låses oåterkalleligen. Den europeiska centralbanken, ECB, startar då sin operativa verksamhet och en gemensam penningpolitik införs. Eurosedlarna och euromynten introduceras i den tredje fasen, vilken enligt övergångsscenariot skall starta senast den 1 januari 2002. Under denna fas, vilken skall begränsas till högst 6 månader, kan euron och den nationella valutan användas parallellt. Efter denna fas blir euron det enda legala betalningsmedlet i medlemsländerna. De nationella sedlarna och mynten dras in.

Den rättsliga ramen för övergången till den gemensamma valutan, euron, regleras på unionsnivå i två rådsförordningar. Den ena förordningen innehåller bestämmelser om kontraktskontinuitet, avrundning och att hänvisningar i rättsliga instrument till ecu skall ersättas med en hänvisning till euro till en kurs av en euro för en ecu. Den andra förordningen innehåller bestämmelser om att euron ersätter de deltagande medlemsstaternas nationella valutor från och med den 1 januari 1999 och reglerar förhållandet mellan euron och de nationella valutaenheterna under övergångsperioden fram till den 1 januari 2002. Den innehåller också vissa bestämmelser om sedlarna och mynten i euro.

Madridbesluten, euroförordningarna samt vissa andra beslut som tagits på unionsnivå de senaste åren bildar kärnan i den ram för övergången till euro som fastställts på unionsnivå. Inom denna ram har medlemsländerna själva att förbereda och genomföra övergången.

I augusti 1996 beslutade regeringen att det inom Finansdepartementet skulle inrättas en samordningsfunktion samt att det skulle tillsättas fem

¹ Övergångsscenariot beskrivs utförligt bl.a. i Ds 1997:9

arbetsgrupper med uppgift att arbeta med nationella praktiska förberedelser för ett eventuellt införande av euron i Sverige. I direktiven framhölls att arbetet skulle bedrivas på ett sätt som ger Sverige möjlighet både att delta och inte delta i valutaunionen beroende på vad riksdagen senare beslutar.

En första rapport om detta arbete publicerades i början av år 1997 i form av en departementspromemoria, Ds 1997:9 "Praktiska euroförberedelser i Sverige". I denna rapport redovisades en inventering av frågor och problem samt en översikt av viktigare åtgärder på det praktiska och administrativa planet som behöver vidtas för deltagande respektive icke-deltagande i valutaunionen 1999. I rapporten presenterades också på några punkter förslag till ställningstaganden och åtgärder som de identifierade frågorna och problemen aktualiserade. I rapporten konstaterades att valutaunionen kommer att få avsevärda konsekvenser för Sveriges del oavsett om Sverige deltar eller inte. Det framhölls att även om Sverige inte deltar från valutaunionens start 1999 kommer eurotjänster att efterfrågas från och med denna tidpunkt, i synnerhet i den finansiella sektorn och bland storföretagen i det övriga näringslivet.

De flesta övriga EU-länder påbörjade, liksom Sverige, under 1996 ett praktiskt inriktat förberedelsearbete inför valutaunionen. Uppläggningsarbetet och den organisatoriska formen är i hög grad likartade i alla EU-länder. Frågorna och problemen är till stor del desamma. Kommissionen har inrättat en samordningsfunktion för koordinering av förberedelsearbetet mellan EU-länderna och det pågår ett tämligen intensivt internationellt idé- och erfarenhetsutbyte. Ställningstagandena i den centrala frågan angående tidpunkten för den offentliga sektorns övergång till euro liksom vad gäller den offentliga sektorns servicenivå gentemot företagen och allmänheten var till en början entydiga och innebar en sen övergång för den offentliga sektorns del. Efterhand har emellertid detta ställningstagande kommit att omprövas i viss utsträckning. I några länder prövas nu möjligheten att öppna upp för kommunikation i euro till och från den offentliga sektorn under övergångsperioden, dvs. under perioden från 1999 till 2002. De frågor som står i centrum i detta sammanhang rör företagens möjligheter att upprätta årsredovisningar, ange aktiekapitalet samt, framför allt, deklarerera för skatt i euro. Flera länder såsom Belgien, Frankrike, Nederländerna, Finland, Irland och Luxemburg överväger sålunda att i viss utsträckning - i första hand gentemot företagen - förbereda den offentliga sektorn på en dubbel valutahantering i vissa avseenden under övergångsperioden.

I ett tillägg till de tidigare direktiven beslutade finansministern i början av 1997 att en uppföljningsrapport till Ds 1997:9 skall presenteras senast i september 1997. Föreliggande rapport är en lägesrapport rörande förberedelsearbetet inför starten av valutaunionen 1999 och behandlar i första

hand de frågor där ställningstaganden eller förslag till lösningar inte lämnades i den första rapporten. Den innehåller också en remissammansättning avseende Ds 1997:9.

Dessa båda rapporter är avsedda att tjäna som underlag för regeringens och riksdagens ställningstaganden i hithörande frågor samt vid den praktiska planeringen av förberedelserna inför starten av EU:s valutaunion oavsett om Sverige deltar i valutaunionen eller inte. Mot denna bakgrund belyses i denna promemoria, liksom i Ds 1997:9, både alternativet deltagande i valutaunionen för Sveriges del 1999 och icke-deltagande. En viss fokusering görs på alternativet icke-deltagande 1999 mot bakgrund av att Sverige med stor sannolikhet ej kommer att delta i valutaunionen vid dess start 1999. Rapporten bygger, liksom tidigare, i stor utsträckning på de olika arbetsgruppernas redovisningar.

Även om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten 1999 behöver vissa åtgärder vidtagas och ett visst beredningsarbete utföras som följd av att valutaunionen bildas och euron införs i ett antal EU-länder. Det gäller bland annat att identifiera och analysera önskemål och behov av förändringar av lagar och förordningar som riktas mot den offentliga sektorn. Som framgår av denna promemoria är exempelvis önskan från näringslivet om att kunna göra årsredovisningar i euro och ange aktiekapitalet i euro föremål för utredning inom regeringskansliet. Det kan vidare konstateras att det finns ett ökande behov av information om konsekvenserna för svenska företag, banker och privatpersoner i det fall Sverige inte deltar i valutaunionen från starten 1999. Det är givetvis också viktigt att följa utvecklingen vad gäller förberedelsearbetet och övergången i de länder som skall delta i valutaunionen från start. Vissa tekniska förändringar i svenska författningar o.d. behöver också genomföras som en följd av övergången till euro i andra EU-stater.

Om handlingsfrihet skall kunna upprätthållas är det vidare önskvärt att närmare undersöka hur lång förberedelsetid som krävs på olika områden inför ett eventuellt senare inträde. Karaktären på det nödvändiga förberedelsearbetet och därmed kraven på övergångsperiodens längd skiftar avsevärt från område till område. En preliminär bedömning indikerar att den sannolika leddtiden är omkring två år från det att ett politiskt beslut om deltagande fattas fram till dess att sedlar och mynt i euro kan introduceras.

Sammantaget är detta arbete av en sådan art och omfattning att det finns skäl att bibehålla den samordningsfunktion i Finansdepartementet med tillhörande arbetsgrupper som hittills arbetat med praktiska euroförberedelser.

Arbetsgruppernas ordförande är: Håkan Klahr, Finansdepartementet, i arbetsgruppen för lagstiftning, Stefan Ingves, Riksbanken, i arbetsgruppen för den finansiella sektorn, Hans Christer Olsson, Näringsdepartementet, i arbetsgruppen för näringslivet, Håkan Färm, Finansdepartementet, i

arbetsgruppen för den offentliga sektorn samt Carina Törnblom, Inrikesdepartementet, i arbetsgruppen för euron och medborgarna. Daniel Barr, Finansdepartementet, är ansvarig för frågor rörande redenominering av skulder och offentlig upplåning. Nils Gunnar Billinger är eurokoordinator och Lennart Lindström är biträdande eurokoordinator i Finansdepartementets särskilda samordningsfunktion för euroförberedelser.

Sveriges riksdag skall under hösten 1997 besluta om Sveriges ställningstagande till deltagande i valutaunionen 1999. Regeringen avser att lägga fram en proposition till riksdagen om denna fråga i oktober i år. Våren 1998 skall rådet i sammansättning av stats- eller regeringschefer besluta om vilka länder som skall delta i valutaunionen från starten 1999.

Stockholm i september 1997

Nils Gunnar Billinger
Eurokoordinator

Lennart Lindström
Biträdande eurokoordinator

1 Sammanfattning

Lagstiftning

Den rättsliga ramen för övergången till den gemensamma valutan, euron, regleras på unionsnivå i två rådsförordningar. Den ena förordningen, som beslutas enligt artikel 235 i EG-fördraget, har redan antagits. Denna förordning innehåller bestämmelser om kontraktskontinuitet, avrundning och att hänvisningar i rättsliga instrument till ecu skall ersättas med en hänvisning till euro till en kurs av en euro för en ecu. Den andra förordningen beslutas enligt artikel 109I.4 i EG-fördraget. Denna kan antas formellt först under våren 1998 när det är känt vilka stater som skall delta i valutaunionen från starten 1999. Denna förordning reglerar förhållandet mellan euron och de nationella valutaenheterna under övergångsperioden fram till den 1 januari 2002. Den innehåller också vissa bestämmelser om sedlarna och mynten i euro.

Bestämmelser om *kontraktskontinuitet*, dvs. den fortsatta giltigheten av gällande kontrakt vid en övergång till euro, regleras i en rådsförordning och någon särskild lagstiftning i Sverige bedöms därför inte vara nödvändig. Sammanfattningsvis gäller för flertalet avtal att en övergång till euro inte utgör grund för hävning eller omförhandling. För vissa avtal är valutasvängningar av väsentlig betydelse. Inte heller för sådana avtal bedöms särskild lagstiftning som nödvändig. Eventuella tvister får istället lösas genom sedvanlig avtalstolkning eller tillämpning av allmänna avtalsrättsliga principer i övrigt.

Vid ett deltagande i valutaunionen måste lagstiftningen efter övergångstidens slut vara utformad så att nya *inteckningar*, dvs. inskrivningarna i inskrivningsregistret, inte kan beviljas i annat än euro. Beträffande dessförinnan beviljade inteckningar kommer dessa efter övergången till en gemensam valuta att gälla motsvarande belopp i euro. Efter en övergång till euro torde vissa praktiska olägenheter följa av att inteckningarna och de utestående pantbrevens fortfarande är angivna i kronor. Det kan då finnas behov av regler om hur inskrivningarna skall räknas om till euro. Det kan vidare finnas behov av regler som gör det möjligt att byta ut pantbrev angivna i kronor mot pantbrev i euro. Det kan slutligen finnas

behov av regler som underlättar avrundningar av in-tecknings- och pantbrevsbeloppen. Dessa frågor är föremål för behandling inom Justitiedepartementet.

I departementspromemorian Ds 1997:9 kontaterades att de *basbelopp* som fastställts sedan år 1960 och framåt bör fastställas särskilt för sig i valutaenheten euro. Något ställningstagande till frågan om att under övergångsperioden fastställa basbeloppet årligen i såväl kronor som euro gjordes inte. Denna fråga har prövats vidare och det har därvid framkommit skäl som talar för att det under denna period bör finnas basbelopp fastställt i både kronor och euro.

Lagen med reglemente för *Allmänna pensionsfonden* (första-tredje fondstyrelserna) tillåter att skuldförbindelser får vara utställda i utländsk valuta. Det sammanlagda värdet för respektive fondstyrelse får uppgå till högst tio procent av det totala marknadsvärdet av de tillgångar styrelsen förvaltar. Vid ett svenskt deltagande i valutaunionen blir euro inte utländsk valuta och om Sverige inte deltar väntas euron likväl få en särställning. I samband med bildandet av valutaunionen bör därför denna placeringsregel ses över.

Inom Finansdepartementet pågår ett arbete med en generell översyn över AP-fondens organisation och placeringsregler. I detta sammanhang kommer även de bestämmelser som innehåller begränsningar för fonden att göra placeringar i skuldförbindelser som är utställda i utländsk valuta att övervägas. Ett utredningsförslag beträffande AP-fondens organisation och placeringsregler beräknas kunna läggas fram under hösten 1997.

De *skattefrågor* som aktualiseras på grund av EMU gäller främst tidpunkten för beskattning av valutakursvinster. För *privatpersoner* gäller - enligt gällande rätt - att valutakursvinster beskattas när de realiseras. På motsvarande sätt är valutakursförluster avdragsgilla när de realiseras. Om Sverige inte deltar i valutaunionen så kommer de svenskar som har tillgångar i EMU-valutorna att få dessa "tvångskonverterade" till euro. Den naturliga lösningen är att inte betrakta denna konvertering som en avyttring. Detta leder till att valutakursvinster - i likhet med vad som gäller idag - skall beskattas (och valutakursförluster dras av) när tillgången avyttras (eller skulden betalas). För *företagen* gäller att valutakursvinster och -förluster på fordringar och skulder i utländsk valuta skall beskattas resp. dras av löpande i och med att värderingen skall ske till balansdagens kurs. För övriga tillgångar inträder skattekonsekvenserna när tillgången avyttras resp. skrivs av.

Den finansiella sektorn

Ett svenskt deltagande i valutaunionen innebär att ansvaret för penning- och valutapolitiken flyttas från Riksbanken till gemenskapsnivå. Riksbanken kommer då, tillsammans med övriga nationella centralbanker och ECB, att ingå som en del av Europeiska centralbankssystemet, ECBS. Penningpolitiska beslut kommer att fattas av ECB:s högsta beslutande organ, rådet.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen kommer Riksbanken formellt ändå att bli en del av ECBS, med den skillnaden att den svenska riksbankschefen inte kommer att kunna delta i ECB:s penningpolitiska beslut. Ansvaret för den svenska penningpolitiken kommer i detta fall att fortsatt åligga Riksbanken.

Den gemensamma penningpolitiken kräver en omfattande omställning och harmonisering av den finansiella statistiken. Om Sverige inte deltar innebär detta emellertid inte att omställningskraven blir lägre eftersom omställningskraven har sin grund i EU.-medlemskapet snarare än i deltagandet i valutaunionen. De omställningskrav som följer av själva EU-medlemskapet håller idag på att implementeras.

Vid ett deltagande i valutaunionen från starten 1999 skall sedlarna och mynten i euro börja ges ut senast den 1 januari år 2002. De nationella sedlarna och mynten skall då upphöra att vara legala betalningsmedel senast 30 juni 2002. Mycket talar för att det vore fördelaktigt att perioden då sedlarna och mynten i euro existerar parallellt med de nuvarande sedlarna och mynten görs kortare än 6 månader.

I princip kommer bankerna själva, liksom hela den privata sektorn, att välja hur och vid vilken tidpunkt under övergångsperioden man kommer att övergå till euro. Vissa regler kommer emellertid att finnas när det gäller bankerna. Den EU-lagstiftning som reglerar övergången till euro ålägger bankerna att tillhandahålla en växlingsmekanism för kontohållare. Detta kommer väsentligt att underlätta övergången för andra aktörer. Tekniskt planeras växlingen ske på så sätt att varje bank håller en konverteringsfacilitet kronor-euro i anslutning till det egna systemet. Denna specifikation för transaktionsutbyte inom banksektorn kombineras med den s.k. originalvalutamodellen. Den innebär att betalningsavsändaren väljer i vilken valuta denne vill skicka betalningen till betalningsmottagaren.

Om Sverige deltar i valutaunionen från start har instituten på värdepappersmarknaden beslutat sig för att genomföra övergången i form av en "big-bang". Detta innebär en momentan övergång från svenska kronor till euro från och med den 1 januari 1999 vad gäller handelsvalutan för de finansiella instrument som handlas på Stockholms Fondbörs respektive

motsvarande avvecklingsvaluta hos VPC. Detsamma gäller penningmarknadsinstrument.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten kommer den dominerande delen av handeln att fortsätta att ske i svenska kronor. Samtidigt kommer sannolikt ett växande antal värdepapper att emitteras och handlas i euro.

Redenominering av skulder och offentlig nyupplåning i euro

Europeiska rådet beslutade i Madrid 1995 att offentlig nyupplåning skall ske i euro vid valutaunionens start 1999. Detta ställer i sig inte krav på ny lagstiftning; saken skulle i princip kunna regleras med hjälp av en ändring av instruktionen för Riksgäldskontoret eller genom en anvisning i regeringens regleringsbrev till kontoret. Emellertid gäller överenskommelsen mellan medlemsstaterna även skuldförbindelser som ges ut av Riksbanken, kommuner, landsting, sociala försäkringssystem o.s.v. Även om det knappast finns skäl att befara att övriga berörda emittenter inte kommer att följa överenskommelsen, bedöms det lämpligt att genom lagstiftning säkerställa att de åtaganden som Sverige gjort uppfylls.

I den lagstiftning som reglerar införandet av euron anges att en deltagande medlemsstat får vidta de åtgärder som kan vara nödvändiga för att redenominera sin offentliga sektors utestående skuld till valutaenheten euro. Villkoret är att skulden är angiven i medlemsstatens nationella valutaenhet och är utgiven enligt dess egen lagstiftning. Vid ett eventuellt svenskt inträde i valutaunionen bör staten ta initiativ till en omedelbar konvertering av statsskulden. EU-lagstiftningen ger då ensidig rätt även för andra emittenter än staten att ändra valutadenomineringen för skuldförbindelser utgivna i den nationella valutan till euro om inte avtalsvillkoren uttryckligen förbjuder det. Denna redenomineringsrätt gäller obligationer och andra skuldförbindelser i form av värdepapper som är omsättningsbara på kapitalmarknaden samt penningmarknadsinstrument.

I det fall Sverige står utanför valutaunionen när den bildas den 1 januari 1999 skall inhemsk offentlig nyupplåning fortsätta att anges i kronor. Inget behov finns av att ge emittenterna ensidig rätt att konvertera utestående kronoskulder. Konvertering av offentlig och privat skuld utgiven av svenska emittenter i valuta som kommer att övergå till euro får enligt nämnda EU-lagstiftning ske när den aktuella deltagande medlemsstaten har konverterat någon del av sin offentliga skuld, förutsatt att skulderna är utgivna under det aktuella valutalandets lag.

Näringslivet

Valutaunionen kommer att ändra det europeiska företagsklimatet i grunden vilket kommer att få både strategiska och praktiska konsekvenser för svenskt näringsliv oavsett om Sverige deltar från starten eller inte. Förutom att näringslivet måste se över sina affärsstrategier för att möta den nya konkurrenssituationen kommer övergången till en gemensam valuta även att medföra krav på praktiska förändringar av bl.a. betalnings- och redovisningssystem. Vissa företag, framför allt sådana med en omfattande del av sin verksamhet i Europa, avser att använda euro oberoende av om Sverige deltar eller inte. Med en gemensam valuta kommer den inre marknaden att bli mer transparent, vilket sannolikt påverkar företagens konkurrensläge, prissättningen etc.

Näringslivet förutsätts självständigt och på egen bekostnad planera och genomföra nödvändiga åtgärder. Åtgärder gentemot näringslivet från statsmakternas sida med anknytning till en övergång till euro blir såvitt nu kan bedömas begränsade. Vissa anpassningar av den lagstiftning som berör näringslivet kan emellertid bli nödvändiga. Vid en svensk anslutning till valutaunionen 1999 kommer svenska aktiebolag att fr.o.m. den 1 januari 2002 vara tvungna att ange sitt aktiekapital i euro. Från företags-håll har det uttryckts intresse av att aktiekapitalet vid ett deltagande skall kunna anges i euro under övergångsfasen efter den 1 januari 1999. En del internationellt verksamma svenska aktiebolag önskar ange aktiekapitalet i euro även om Sverige stannar utanför valutasamarbetet.

Regeringen gav våren 1997 en särskild utredare i uppdrag att undersöka vilket behov svenska aktiebolag, bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag har av att ange aktiekapital och aktiers nominella belopp i annat än svensk valuta. Utredningen skall avse både det behov som, om Sverige deltar i den europeiska valutaunionen från 1999, kan finnas under övergångsfasen fram till utgången av år 2001, och det behov som kan finnas om Sverige inte deltar i valutaunionen. Resultatet av arbetet skall redovisas under hösten 1997.

Även i fråga om företagens redovisning reser bildandet av valutaunionen en lagstiftningsfråga. Det gäller frågan i vilken omfattning svenska företag skall ha möjlighet att använda euron i sin externa redovisning. Ett deltagande i valutaunionen från starten 1999 innebär att redovisningen måste ske i euro från och med år 2002. Så länge lagstiftningen inte ändras måste redovisningen under övergångsfasen ske i svenska kronor. Från företagshåll har önskemål framkommit om att under övergångsfasen använda euro som redovisningsvaluta. Önskemål om att kunna redovisa i euro om Sverige stannar utanför valutasamarbetet har även framförts. Den utredningsman som har fått regeringens uppdrag att utreda frågan om aktiekapital i euro har också fått i uppgift att undersöka vilket behov

svenska företag har av att kunna upprätta sin finansiella redovisning i euro vid de olika alternativen.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) har i en studie analyserat dels effekterna på produktion och sysselsättning av ett svenskt medlems- respektive utanförskap i valutaunionen, dels i vilken utsträckning företagen prisdiskriminerar på olika marknader. I studien analyseras näringslivets strukturella utveckling i tre alternativ: ett EMU-alternativ där kronan inte längre finns, ett alternativ med rörlig växelkurs och ett där kronan är fast mot en korg men devalveras för att sänka kostnadsläget. Analysen ger till resultat att den privata konsumtionen, och därmed utvecklingen av arbetsintensiva tjänster och småföretag, utvecklas bättre i EMU-alternativet. Sysselsättningen utvecklas bäst i de kunskapsintensiva företagen oberoende av växelkursregim, men utvecklas mest gynnsamt i EMU-alternativet. Sysselsättningen minskar för kapitalintensiva verksamheter. En rörlig växelkursregim är mest fördelaktig för dessa verksamheter.

Av undersökningen framgår vidare att prisdiskriminering är vanligt förekommande. Även efter bildandet av valutaunionen kommer det sannolikt att förekomma prisskillnader på samma vara på olika ländermarknader. En gemensam valuta medför emellertid ökad pristransparens vilket innebär att det blir lättare att jämföra priserna. Härmed skärps sannolikt konkurrensen och möjligheterna till prisdiskriminering minskar. Företagets konkurrenssituation förändras alltså, vilket medför krav på förändrade strategier bland företagen.

Den offentliga sektorn

De två frågor som har stått i fokus vid probleminventeringen inom den offentliga sektorn är dels vilka tidpunkter som skall gälla för olika steg i anpassningsprocessen, dels vilken skyldighet de offentliga organisationerna skall ha när det gäller att anpassa sin verksamhet efter andra intressenters önskemål beträffande val av valuta under övergångsperioden.

Den princip som i den förra rapporten om euroförberedelser framhölls som rimlig och som även tidigare dominerat bland andra EU-länder, innebär att den offentliga sektorn under övergångsperioden generellt sett håller fast vid den nationella valutaenheten fram till dess att sedlar och mynt i euro tas i bruk. Denna princip innebär alltså en sen övergång för den offentliga sektorns del. Från näringslivshåll har i remissvaren avseende Ds 1997:9 och i andra sammanhang framkommit önskemål om valfrihet och flexibilitet avseende val av valutaenhet i kommunikationerna med den offentliga sektorn under övergångsperioden eller vid ett icke-deltagande i valutaunionen för svensk del. I några andra EU-stater prövas nu också

möjligheten att öppna upp för viss användning av euro i förhållande till den offentliga sektorn under övergångsperioden. Det rör sig i första hand om företagens möjligheter att göra årsredovisningar, ange aktiekapitalet samt göra skattedeklarationer i euro. Internt inom den offentliga sektorn är inriktningen däremot genomgående att den nationella valutan skall användas fram till 1 januari 2002.

Mot denna bakgrund finns det anledning att ytterligare analysera och pröva möjligheterna att i viss utsträckning tillåta användning av euro i förhållande till offentliga myndigheter under övergångsperioden eller vid det fall Sverige inte deltar i valutaunionen från starten 1999. Ett analysarbete avseende denna fråga är igångsatt vid några myndigheter. Sambanden mellan dessa frågor och företagens möjligheter att redovisa och ange aktiekapitalet i euro - vilka frågor är föremål för särskild utredning - måste givetvis också beaktas.

Anpassningarna av ADB-systemen utgör, liksom inom näringslivet, ett viktigt område vid en övergång till euro i den offentliga sektorn. Regeringen har givit Statskontoret i uppdrag att analysera IT-konsekvenserna och samordna förberedelsearbetet på detta område inom den offentliga sektorn vid en eventuell övergång till euro.

Även om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten den 1 januari 1999 är det för den fortsatta handlingsfriheten önskvärt att myndigheterna förbereder sig så att det finns en beredskap att utföra det praktiska omställningsarbetet på ett smidigt och effektivt sätt vid ett eventuellt senare beslut om deltagande. För att en sådan handlingsfrihet skall kunna åstadkommas bör myndigheterna utföra ett fortsatt utredningsarbete. Frågorna om vilka behov som finns, vilken servicenivå som kan vara rimlig och vilken tid som är absolut nödvändig mellan ett eventuellt framtida beslut om medlemskap i valutaunionen och ett ikraftträdande av ett sådant beslut bör sålunda undersökas vidare. Om euron börjar användas mera allmänt i affärslivet får detta rimligen konsekvenser för myndigheternas verksamhet även vid ett utanförskap.

Euron och medborgarna

Allmänheten kan förväntas komma i kontakt med euron, se effekterna av de europeiska valutasamarbetet och i viss mån använda euro vare sig Sverige deltar i valutaunionen eller inte. En ökad konkurrens kan förväntas leda till ökad prispress också på varor vilka säljs i ett land som inte deltar i valutaunionen. Vidare är det sannolikt att en viss del av detaljhandeln i större städer och i turisttäta områden kommer att ange priser i euro även om Sverige inte deltar i valutaunionen..

Om Sverige deltar i valutaunionen blir förändringarna givetvis påtagliga för medborgarna i deras egenskap av konsumenter. De positiva effekterna för medborgarna antas visa sig främst på längre sikt genom bl.a. bortfall av valutaväxlingskostnader, större möjlighet till prisjämförelser med sannolikt lägre priser på varor och tjänster som följd samt förbättrade möjligheter att låna.

Under en övergångstid kommer det att uppstå problem för konsumenterna att förstå och tolka priser, ersättningsnivåer, löner m.m. som uttrycks i den nya valutan. Allmänheten behöver således informeras om vad övergången till euro innebär. För att möta konsumenternas behov av information kommer det under en övergångsperiod att krävas att anställda i konsumentorganisationer, finansiella institut och inom handeln samt vid berörda myndigheter, har tid och kunskaper att besvara frågor. Statliga myndigheter samt kommunala och landstingskommunala organ bör förbereda sig för att på ett tidigt stadium kunna lämna information och besvara frågor inom respektive ansvarsområde. Detta förutsätter i sin tur informations- och utbildningsinsatser.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten år 1999 bör allmänheten likväl kontinuerligt informeras om utvecklingen av valutaunionen. Detta är väsentligt eftersom Sverige bl.a. genom EU-medlemskapet under alla förhållanden påverkas av utvecklingen i Europa. En informationsplan behöver därför förberedas för att möta det informationsbehov som uppstår vid ett eventuellt beslut om svenskt deltagande i valutaunionen vid en senare tidpunkt. Om Sverige väljer att delta i valutaunionen efter år 1999 bör givetvis erfarenheter från andra deltagande länders förberedelser utnyttjas.

1 januari 2002 är enligt det fastlagda övergångsscenarioet sista datum för introduktion av sedlar och mynt i euro. Med anledning bl.a. av att julhandel och mellandagsrea utgör stora påfrestningar för personalen i detaljhandeln råder mellan näringslivs- och konsumentföreträdare stor enighet om att det vore olämpligt att introducera sedlar och mynt i euro just den 1 januari 2002. 1 oktober 2001 kan vara en alternativ tidpunkt. Vilken exakt tidpunkt under hösten 2001 som väljs är av mindre betydelse för konsumenterna så länge tidpunkten inte sammanfaller med förutsägbara toppar i handeln.

Enligt överenskommelse skall utbytet av nationella sedlar och mynt vara genomfört senast sex månader efter introduktionen av eurosedlar, dvs senast den 30 juni 2002. Eftersom hanteringen av dubbla valutor är kostsam och ytterst drabbar konsumentkollektivet är det fördelaktigt med en så kort övergångsperiod som möjligt. Periodens längd bör dock givetvis bestämmas med hänsyn till att de praktiska arrangemangen för företag och konsumenter skall kunna fungera.

Ett deltagande i valutaunionen kommer givetvis att medföra kostnader som ytterst drabbar konsumenterna. Sådana kostnader uppstår främst genom behovet av ny prisinformation, växling av två valutor under en övergångstid, ändring av datasystem och ökat behov av utbildning. De totala kostnaderna för detaljhandeln i Sverige vid en övergång till euro har beräknats uppgå till mellan 1,8 och 3,9 miljarder kronor. Detta motsvarar 0,5-1,1 procent av omsättningen i detaljhandeln och en engångspåverkan på konsumentprisindex mätt i procentenheter med ungefär lika mycket. Kostnaderna inom detta intervall påverkas i hög grad av vilka krav som ställs på detaljhandelsföretagen. Ett sätt för handeln att minska sina kostnader är ett frivilligt prisstopp under övergångsperioden med dubbel prisinformation. Det är viktigt att prisutvecklingen övervakas i syfte att hindra omotiverade prishöjningar i samband med en övergång till euro. Även om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten 1999 kommer den internationalisering som pågår på framförallt det finansiella området att leda till vissa kostnader i detaljhandelsledet i samband med att andra EU-stater går över till att använda euro. Kostnaderna uppstår till följd av behovet av dubbla datasystem, systemförändringar etc

Övergångsperiodens längd vid ett senare svenskt deltagande i valutaunionen

Om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten 1999 är det för den fortsatta handlingsfriheten önskvärt att närmare undersöka hur lång förberedelsetid som krävs på olika områden inför ett eventuellt senare inträde. Karaktären på det nödvändiga förberedelsearbetet och därmed kraven på övergångsperiodens längd skiftar avsevärt från område till område.

Förberedelsetiden består även vid ett senare inträde av olika faser. Vissa förberedelser måste avslutas innan det formella inträdet äger rum. Andra förberedelser genomförs under de övergångsfaser som vidtar efter det formella inträdet.

En preliminär bedömning avseende banksektorn indikerar att den sannolika ledtiden är cirka 2 år från det att ett politiskt beslut om deltagande fattats fram till det att sedlar och mynt i euro kan introduceras.

Den författningsinventering som har gjorts inom kanslihuset visade att ett stort antal ändringar av mer teknisk natur måste ske vid ett svenskt deltagande i valutaunionen. Ändringsbehoven består till stor del i att ändra orden kronor och ören till euro och cent samt att anpassa beloppsangivelser till jämna belopp i euro eller cent. Beredningstiderna innebär att sådana ändringar kan genomföras under loppet av högst ett år. När det gäller frågor av mer komplicerad natur kan det behövas att lagändringen

föregås av någon form av utredning och kanske även remissbehandling. Tidsåtgången torde då i regel överstiga ett år.

Vad gäller den offentliga sektorn föreligger uppskattningar ännu bara från ett fåtal myndigheter. Uppskattningarna avser den nödvändiga förberedelse tiden mellan ett beslut om deltagande i valutaunionen och en fullständig övergång till euro vid ett kalenderårsskifte. Sålunda anger Riksskatteverket en period på 2-2½ år och Riksrevisionsverket 1½-2 år som minimilängd för en senare övergångsperiod. Möjligheterna att förkorta dessa perioder analyseras vidare. Med hänsyn till omfattningen och komplexiteten i Riksskatteverkets IT-system kan det vara rimligt att anta att den tid som anges av Riksskatteverket är den längsta tid som kan bli aktuell och att de flesta myndigheter bör klara omställningen på en kortare tid.

Riksgäldskontoret, som ansvarar för frågor rörande den offentliga upplåningen och den offentliga skulden, måste genomföra omfattande förberedelser innan ett formellt inträde äger rum. Denna omställning torde kunna genomföras inom loppet av ett år.

Beträffande den nödvändiga förberedelse tiden på detaljhandels- och konsumentledet är det i första hand informationsåtgärderna som kan väntas ta lång tid. Allmänheten måste informeras om dels de närmare detaljerna i EMU-processen, dels de mer praktiska konsekvenserna av införandet av en ny valuta och nya sedlar och mynt. Dessa åtgärder bedöms emellertid kunna klaras av på mindre än ett år.

2 Lagstiftningen

Euroförberedelsearbetet på lagstiftningsområdet har omfattat två huvudområden. För det första har en genomgång gjorts av samtliga lagar och förordningar för att identifiera vilka ändringar som kan bli aktuella dels vid ett svenskt deltagande i valutaunionen, dels om Sverige inte deltar. För det andra har en genomgång gjorts av de mer substantiella ändringar som kan bli aktuella med anledning av valutaunionen. Den första fasen av detta arbete redovisades i departementspromemorian "Praktiska euroförberedelser i Sverige" (Ds 1997:9).

I denna rapport redovisas den aktuella situationen beträffande vissa av de mer substantiella frågor som behandlades i departementspromemorian Ds 1997:9. De frågor som tas upp är de två rådsförordningar som skall reglera eurons införande, kontraktskontinuitet, pantbrev och inteckningar i euro, redovisning av basbeloppet i kronor och euro, AP-fondens placeringsregler, beskattning av valutakursvinster och valutakursförluster m.m. samt principer för avrundning. Frågor rörande aktiekapital och redovisning i euro redovisas i kapitel 7 "Näringslivet".

Vidare berörs frågan om hur lång övergångstid som behövs på lagstiftningsområdet från ett beslut om svenskt deltagande till dess att sedlar och mynt i euro introduceras.

2.1 Euroförordningarna

I Ds 1997:9 lämnades en beskrivning av de två rådsförordningar som skall utgöra den rättsliga ramen för införandet av euron. Den ena förordningen, som beslutas enligt artikel 235 i EG-fördraget, har antagits och publicerats (rådets förordning (EG) nr 1103/97 av den 17 juni 1997 om vissa bestämmelser som har samband med införandet av euron. EGT nr L 162, 19.6.97, s.1). Förordningen innehåller bestämmelser om kontraktskontinuitet, avrundning och att hänvisningar i rättsliga instrument till ecu skall ersättas med en hänvisning till euro till en kurs av en euro för en ecu. Den andra förordningen beslutas enligt artikel 109l.4 i EG-fördraget. Eftersom endast de medlemsstater som deltar i valutaunionen från starten 1999 skall delta vid fattandet av detta beslut, så kan ett formellt antagande ske först

under våren 1998 när det är känt vilka dessa medlemsstater är. Samtliga medlemsstater har dock enats om ett utkast till rådsförordning om införande av euron. Europeiska rådet i Amsterdam enades den 17 juni 1997 om att offentliggöra den rättsliga ramen för införandet av euron. Det skedde genom en resolution av rådet av den 7 juli 1997 (97/C 236/04). I en bilaga till resolutionen finns utkastet till förordning enligt artikel 109I.4 (EGT nr C 236, 2.8.97, s. 7). Denna förordning innehåller bestämmelser om att euron ersätter de deltagande medlemsstaternas nationella valutor från och med den 1 januari 1999 och reglerar förhållandet mellan euron och de nationella valutaenheterna under övergångsperioden fram till den 1 januari 2002. Den innehåller också vissa bestämmelser om sedlarna och mynten i euro.

En fråga som bör observeras i detta sammanhang är skillnaden mellan begreppen valuta och lagligt betalningsmedel. Med begreppet *valuta* avses vanligen den penningenheter som varje nation använder, dvs. för Sveriges del kronan [se 5 § tredje stycket riksbankslagen (1988:1385)]. Den 1 januari 1999 kommer de i valutaunionen deltagande staternas valutor att ersättas med euron till de respektive fastställda omräkningskurserna. De deltagande ländernas valuta blir således från detta datum euron. De nationella penning- (valuta-) enheterna kommer dock att finnas kvar under övergångsperioden fram till 2002 och kommer att utgöra icke-decimala uttryck för euron. En jämförelse kan göras med förhållandet kronan-öret där öret kan sägas utgöra ett uttryck för kronan, i detta fall dock ett decimalt uttryck. Eftersom definitionen av *lagligt betalningsmedel* enligt riksbankslagen (5 § andra stycket) är de fysiska sedlar och mynt som ges ut av Riksbanken kommer det lagliga betalningsmedlet i Sverige, för det fall Sverige deltar i valutaunionen, att vara sedlar och mynt i valutaenheten kronor fram till dess sedlar och mynt i euro getts ut.

2.2 Kontraktskontinuitet

I departementspromemorian Ds 1997:9 konstaterades, mot bakgrund av allmänna avtalsrättsliga principer och med hänsyn till den bestämmelse om kontraktskontinuitet som finns i den förordning som antagits enligt artikel 235 i fördraget, att det inte finns något behov av lagstiftning i Sverige för att säkra kontraktskontinuiteten. Samma slutsats gäller för övriga medlemsstater. I promemorian gjordes bedömningen att även en prövning enligt rätten i ett land utanför valutaunionen i de allra flesta fall torde leda till att ogiltigförklaring eller jämkning av avtal inte kan ske p.g.a. övergången till euron. Några remissinstanser har dock uttryckt farhågor beträffande kontraktskontinuiteten såvitt gäller avtal som lyder under lagen i ett land utanför EU.

Som angavs i departementspromemorian är det inte möjligt för vare sig Sverige eller EU att lagstifta med anledning av de problem som skulle kunna uppstå i samband med tillämpning av främmande rättsordningar. Det mesta tyder på att det inte torde föreligga några problem. Ett antal utvärderingar visar nämligen att bl.a. den generellt accepterade principen om "lex monetae", dvs. valutalandets lag, torde leda till att kontrakt som ingåtts under lagen i ett tredje land inte kan förklaras ogiltigt endast p.g.a att den avtalade valutan ersatts av euron. Det står varje suverän stat fritt att ersätta sin valuta och bestämma dess kurs gentemot den gamla valutan. För att ytterligare klargöra situationen beträffande kontraktskontinuiteten i några viktiga finansiella centra har rättsutredningar gjorts eller är under utarbetande. Den s.k. Financial Law Panel (FLP) i London har nyligen publicerat en rapport om effekterna av valutaunionen på kontraktskontinuiteten enligt japansk rätt. Slutsatserna i rapporten uppges vara att det inte bör uppstå några problem såvitt avser kontrakt ingångna under dessa länders lagar. Kommissionen har gjort undersökningar beträffande rättsläget i Japan och Schweiz. Enligt underhandsbesked har även dessa undersökningar visat samma sak. Separata rapporter kommer också att publiceras av FLP beträffande situationen i Hong Kong, Singapore, New York och Schweiz. För att ytterligare stärka säkerheten av kontraktskontinuitet planeras i de amerikanska delstaterna New York, Illinois och Kalifornien särskild lagstiftning med anledning av valutaunionen. Vidare analyserar vissa branschorganisationer läget inom sina områden. Så har t.ex. the International Swaps and Derivatives Association (ISDA) funnit att det kan vara fördelaktigt att vid vissa derivattransaktioner använda en särskild kontinuitetsklasul inriktad på valutaunionen.

Det torde mot bakgrund av det sagda inte finnas anledning att frånga den bedömning som gjordes i departementspromemorian att någon svensk lagstiftning inte behövs för att säkra kontraktskontinuiteten.

2.3 Inteckningar i euro

Om Sverige deltar i valutasamarbetet från 1999 måste lagstiftningen fr.o.m. den 1 januari 2002 vara utformad så att nya inteckningar inte kan beviljas i annat än euro. Beträffande dessförinnan beviljade inteckningar kommer dessa efter övergången till en gemensam valuta att gälla motsvarande belopp i euro.

Såsom konstaterades i departementspromemorian Ds 1997:9 torde vissa praktiska olägenheter följa av att inteckningarna, dvs. inskrivningarna i inskrivningsregistret, och de utestående pantbrevens fortfarande är angivna i kronor. Det kan finnas behov av regler om hur inskrivningarna skall räknas om till euro. Det kan också finnas behov av regler som gör det

möjligt att byta ut pantbrev angivna i kronor mot pantbrev i euro. Det kan slutligen finnas behov av regler som underlättar avrundningar av intecknings- och pantbrevsbeloppen.

Frågor av detta slag behandlas inom en arbetsgrupp knuten till Justitiedepartementet. Arbetsgruppen torde komma att redovisa resultatet av sitt arbete under hösten 1997.

2.4 Basbeloppet

I departementspromemorian Ds 1997:9 konstaterades att de basbelopp som fastställts sedan år 1960 och framåt bör fastställas särskilt i en serie för sig, i valutaenheten euro. Vidare konstaterades att om Sverige deltar i valutaunionen redan från starten 1999 bör basbeloppet för år 2002, då sedlar och mynt i euro sätts i omlopp, och åren framåt fastställas i euro. Något ställningstagande till frågan om att under övergångsåren 1999 - 2002 fastställa basbeloppet årligen i såväl kronor som i euro gjordes inte. Denna fråga har prövats vidare och det har därvid framkommit skäl som talar för att det under denna period bör finnas basbelopp fastställt i både kronor och euro.

Anges det årliga basbeloppet endast i kronor under övergångsperioden kommer även dessa basbelopp att ingå i den serie som, efter det att övergången till euro slutförts, omräknas till euro och fastställas för sig i efterhand. Det är därför lämpligt att redan under övergångsperioden tillse att det parallellt finns ett basbelopp fastställt i vardera valutaenhet. Dessa basbelopp bör ha samma legala status och dignitet.

Fördelen att redan under övergångsperioden ha dubbla gällande basbelopp är att om valutaenheten kronor eller euro används i något sammanhang som anknyts till basbeloppet så skall det fastställda basbeloppet i den aktuella valutaenheten automatiskt vara det gällande, om inte annat avtalats. På liknande sätt skall om någon valutaenhet inte anges eller om det endast anges att ersättning skall utges i procent av basbeloppet och det av sammanhanget inte framgår vilket basbelopp som åsyftas, basbeloppet i euro anses vara det tillämbara. På detta sätt sker succesivt en knytning till det basbelopp som fastställts i euro. Förfarandet med att ha basbelopp fastställt i de två valutaenheterna torde också bidra till en smidig övergång på de civilrättsliga områden där avtal knyts till basbeloppet och "eurobasbeloppet" då kan väljas.

2.5 AP-fondens placeringsregler

Lagen (1983:1092) om reglemente för Allmänna pensionsfonden tillåter att skuldförbindelser får vara utställda i utländsk valuta. Det sammanlagda värdet för respektive fondstyrelse får uppgå till högst tio procent av det totala marknadsvärdet av de tillgångar styrelsen förvaltar. Inom Finansdepartementet pågår ett arbete med att se över AP-fondens organisation och placeringsregler. I detta sammanhang kommer de bestämmelser i lagen med reglemente för Allmänna pensionsfonden som innehåller begränsningar för fonden att göra placeringar i skuldförbindelser som är utställda i utländsk valuta att övervägas. Ett utredningsförslag beträffande AP-fondens organisation och placeringsregler beräknas kunna läggas fram under hösten 1997.

2.6 Beskattning av valutakursvinster och valutakursförluster m.m.

Privatpersoner

Förslaget i departementspromemorian Ds 1997:9 att latent kursvinster på bankkonton, fordringar som inte är föremål för marknadsmässig handel och skulder skall beskattas vid konverteringen har mött viss remisskritik. Kritikerna anser att kursvinsterna bör beskattas när tillgången avyttras alternativt att reavinstbeskattningen bör efterges helt.

Enligt gällande rätt skall kursvinster beskattas samtidigt som kursförluster får dras av. Detta gäller även för bankkonton, fordringar och skulder. Samtliga uttag från ett utländskt bankkonto skall alltså redan idag utlösa reavinstbeskattning.

Om Sverige deltar i valutaunionen så kommer euron att bli den nationella valutan. Detta medför att beskattning inte med automatik skall ske vid uttag från bankkonton i övriga euro-området (lika lite som beskattning sker vid uttag från svenska bankkonton idag). En regel med innebörd att de latent valutakursvinster som finns på utländska bankkonton vid inträdet i valutaunionen skall beskattas när pengarna tas ut från kontot skulle vara mycket krånglig och svår att kontrollera. Detta skulle innebära att uttag av vissa medel skulle utlösa beskattning (nämligen sådana medel som satts in på kontot före inträdet) medan uttag av andra medel inte skulle medföra beskattning (nämligen sådana medel som satts in efter inträdet). Om det över huvud taget skall vara möjligt att beskatta valutakursvinster på bankkonton, fordringar som inte är föremål för marknadsmässig handel och skulder är det därför nödvändigt att beskattningen

inträder senast i samband med konverteringen av tillgången eller skulden. Ett sådant system skulle å andra sidan innebära ett komplicerande inslag i beskattningen. Detta talar för att det fortsatta arbetet bör inriktas på att helt underlåta beskattning av valutakursvinster beträffande bankkonton, fordringar som inte är föremål för marknadsmässig handel och skulder i övriga EMU-valutor. I konsekvens med detta bör inte heller förluster bli avdragsgilla. Det sagda gäller naturligtvis enbart under förutsättning att Sverige deltar i valutaunionen.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen så kommer de svenskar som har tillgångar i EMU-valutorna att få dessa "tvångskonverterade" till euro. Som nämndes redan i departementspromemorian Ds 1997:9 är den naturliga lösningen att inte betrakta denna konvertering som en avyttring. Detta leder till att valutakursvinster - i likhet med vad som gäller idag - skall beskattas (och valutakursförluster dras av) när tillgången avyttras (eller skulden betalas).

Företag

Värdering av fordringar och skulder

Enligt gällande rätt skall fordringar och skulder i utländsk valuta värderas enligt balansdagens kurs. Om god redovisningssed föreskriver en lägre värdering skall dock denna värdering godtas även skattemässigt. Detta kan bli fallet för orealiserade vinster på långfristiga fordringar och skulder samt betr. valutasäkringsåtgärder (terminssäkring, hedging m.m.). Orealiserade vinster på långfristiga poster skall sättas av till en valutakursreserv. Skattemässigt medges avdrag för denna avsättning men den skattskyldige skall ta upp en schablonintäkt på 54 % av valutakursreserven multiplicerad med statslåneräntan vid beskattningsårets utgång.

Det är inte aktuellt att ompröva principen om värdering av fordringar och skulder till balansdagens kurs. Detta medför att valutakursvinster och -förluster på fordringar och skulder även fortsättningsvis skall beskattas (dras av) löpande. För övriga tillgångar inträder skattekonsekvenserna när tillgången avyttras eller skrivs av. När euron införs 1999 blir de olika nationella valutorna bara olika denomineringar av euron. Om Sverige deltar i valutaunionen så finns det ingen anledning att ha kvar gjorda valutakursreserveringar för övriga EMU-valutor eftersom alla valutor är en och samma. Om inte god redovisningssed föreskriver att sådana valutakursreserveringar skall vara kvar så skall dessa följaktligen omedelbart tas fram till beskattning.

Kostnader för att införa euron

I promemorian berördes inte huruvida kostnader för att införa euron skall vara avdragsgilla eller inte. Dessa kostnader är avdragsgilla enligt vanliga principer (omedelbart avdrag eller värdeminskningssavdrag). Någon särskild bestämmelse om detta synes inte vara nödvändig.

2.7 Avrundning

I departementspromemorian Ds 1997:9 angavs att ändringar av belopp i författningar från kronor och ören till euro och cent bör ske först vid den tidpunkt då sedlar och mynt i euro finns tillgängliga, dvs. vid övergångsperiodens slut. Om en ren omräkning enligt konverteringskursen sker vid detta tillfälle kommer resultatet i de flesta fall bli ett ojämnt belopp i euro. Eftersom det i de flesta författningar kan vara opraktiskt att ha ojämna belopp så måste en avrundning till lämpligt belopp ske. Det kan därför finnas anledning att ställa frågan om det går att finna någon generell princip för hur avrundningen bör gå till vid dessa omräkningar.

I dag gäller olika regler för hur ett belopp fastställs. Exempelvis så fastställs basbeloppet genom en särskild författning. Här sker avrundning till närmaste hundratal kronor. I lagen (1927:77) om försäkringsavtal anges att belopp som slutar med ören skall avrundas till närmaste lägre krontal. Inom andra områden är det politiska eller andra grunder som avgör nivåer på t.ex. ersättningar och bidrag.

Storleken på de budgeteffekter som kan uppstå genom olika avrundningsprinciper kan illustreras med basbeloppet som exempel. I dag ger en ökning av basbeloppet på 100 kronor en belastning på de offentliga finanserna (dvs. statsbudgeten och socialförsäkringssektorn vid sidan av statsbudgeten) på ca 500 miljoner kronor per år. Eftersom basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor kan förändringar av basbeloppet uttryckt i kronor ge stora effekter på de offentliga finanserna. Efter en omräkning till euro kan det således bli fråga om stora skillnader statsfinansiellt sett beroende på om avrundning sker uppåt eller nedåt till ett jämnt belopp. Inom andra områden skulle däremot olika avrundningsprinciper få statsfinansiellt försumbara effekter.

Mot denna bakgrund torde fastställandet av en generell princip för avrundning vid omräkning av belopp i författningar inte vara en framkomlig väg. När det blir aktuellt att omräkna ett belopp i en författning bör i stället en bedömning göras i varje enskilt fall om avrundning skall ske uppåt eller nedåt. Vid denna bedömning får hänsyn tas till de olika omständigheter som är aktuella för valet av avrundningsmetod i det enskilda fallet.

Bestämmelser om avrundningar vid omräkningar mellan nationella valutaenheter och euron under övergångsperioden har fastställts på EU-nivå i en rådsförordning.

2.8 Övergångstiden

För den händelse riksdagen under hösten 1997 skulle besluta att Sverige skall stå utanför valutaunionen vid dess start 1999 men hålla öppet för ett senare svenskt inträde i unionen, uppstår frågan hur lång förberedelsestid som krävs för att anpassa den svenska lagstiftningen inför ett senare inträde.

Den författningsinventering som redovisades i departementspromemorian visade att ett stort antal ändringar av mer teknisk natur måste ske vid ett svenskt deltagande i valutaunionen. De mest omfattande ändringsbehoven består i att ändra orden kronor och ören till euro och cent samt att anpassa beloppsangivelser till jämna belopp i euro eller cent. I promemorian anfördes att författningstekniskt bör som huvudregel ändringarna ske i respektive författning. Vidare angavs att ändringar från kronor och ören till euro och cent bör ske först när sedlar och mynt i euro introducerats.

En ändring i lag skall beslutas av riksdagen och föregås i regel av en proposition från regeringen. Det torde som nämnts huvudsakligen bli fråga om relativt enkla tekniska ändringar. Beredningstiderna i Regeringskansliet och riksdagen medför dock att även mindre ändringar kräver ett antal månaders handläggning. Om frågan väcks under tid då riksdagen inte är samlad krävs naturligtvis ytterligare tid.

När det gäller frågor av mer komplicerad natur kan det finnas behov av att lagändringen föregås av någon form av utredning och kanske även remissbehandling. Tidsåtgången torde då i regel överstiga ett år. Ett stort antal författningar som innehåller belopp är av förordningskaraktär. Dessa kräver inte riksdagens medverkan för att ändras utan dessa kan regeringen ändra med kort varsel.

3 Den finansiella sektorn

Riksbanken har i sitt samarbete med den finansiella sektorn sedan våren 1996 analyserat effekterna av en valutaunion. Trots osäkerheten om Sveriges medlemskap i valutaunionen från 1999 pågår ett intensivt förberedelsearbete inom den finansiella sektorn. Det är framförallt konkurrensspekter och behovet att vara beredd på en övergång med kort varsel som ställer krav på fortsatta anpassningar. Om den finansiella sektorns kunder efterfrågar service i euro, kommer branschen att försöka tillgodose detta behov. Den finansiella sektorn bedömer att delar av företagssektorn kan komma att efterfråga eurotjänster så snart valutaunionen startar. Även hushållssektorn kan i viss utsträckning väntas efterfråga eurotjänster. Den finansiella sektorns bedömning är att detta kommer att ställa krav på parallella system i euro och kronor. Om Sverige inte deltar från start skulle, enligt den finansiella sektorn, därmed kostnaderna bli högre än om Sverige deltar från start. Även om euron kan komma att få en betydande roll i Sverige även om Sverige inte deltar från start, kommer dock kronan med all sannolikhet att behålla sin roll som dominerande betalningsmedel inom landet.

En analys av konsekvenserna av valutaunionen för den finansiella sektorn om Sverige deltar från 1999 finns i departementsskrivelsen (Ds 1997:9) "Praktiska euroförberedelser i Sverige" och i Riksbankens rapport "Euron i den svenska finansiella sektorn - en lägesrapport". Följande avsnitt koncentreras i huvudsak på konsekvenserna för den finansiella sektorn i det fall att Sverige inte deltar i valutaunionen från starten den 1 januari 1999.

3.1 Penningpolitiken

När valutaunionen bildas kommer ansvaret för penningpolitiken i de i valutaunionen deltagande länderna att övertas av den europeiska centralbanken, ECB. Beslut om den gemensamma penningpolitiken kommer att fattas av ECB:s råd. I detta råd sitter endast centralbankschefer från de

länder som deltar i valutaunionen. Målet för penningpolitiken skall vara prisstabilitet.

I en situation då Sverige inte deltar i valutaunionen från start kommer ansvaret för penningpolitiken fortsatt att vila på Riksbanken. Sveriges medlemskap i EU innebär emellertid att Riksbanken kommer att utgöra en del av det europeiska centralbankssystemet, ECBS, och därmed också bindas till prisstabilitetsmålet.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen från start deltar den svenske centralbankschefen enbart i sammanträden med ECB:s *allmänna* råd tillsammans med ECB:s ordförande, vice ordförande samt centralbankscheferna från övriga EU-länder. Detta råd skall överta EMI:s uppgift bl.a. vad gäller att förbereda inträde i valutaunionen för utanförstående stater.

Detta innebär emellertid inte att behov av lagändringar helt bortfaller. Sverige har skyldighet att, i enlighet med artikel 108 i EG-fördraget, anpassa den nationella lagstiftningen, inklusive riksbankslagen, så att den blir förenlig med fördraget och ECBS-stadgan. Sålunda måste lagändringar vidtas för att uppfylla de krav som ställs för att Riksbanken skall vara oberoende. Förslag om sådana lagändringar har presenterats i departementspromemorian "Riksbankens ställning", Ds 1997:50.

Förberedelsearbetet för den praktiska utformningen av penningpolitiken inom valutaunionen sker inom Europeiska monetära institutet, EMI. Riksbanken deltar i detta arbete. De formella besluten kommer emellertid inte att fattas förrän ECB upprättats våren 1998. Besluten fattas då av ECB:s råd, vilket innebär att enbart centralbankschefer i de länder som skall delta i valutaunionen får delta i besluten. Om Sverige inte deltar i unionen från start kommer landet därmed att stå utanför de inledande besluten om hur den penningpolitiska strategin och de penningpolitiska instrumenten skall utformas.

Att döma av det arbete som hittills skett inom EMI kommer ECB:s styrsystem i mångt och mycket att likna det svenska systemet. Den viktigaste styrräntan kommer att vara reporäntan, som kommer att fastställas inom en korridor med fasta in- och utlåningsräntor. Vissa skillnader kan också förutses såsom möjligheten att införa kassakrav samt förekomsten av ett större antal motparter i penningpolitiska operationer.

För att säkerställa ett lämpligt underlag för den gemensamma penningpolitiken krävs omfattande omställning och harmonisering av den *finansiella statistiken*. Om Sverige inte deltar i valutaunionen från start medför detta emellertid inte lägre omställningskrav än vad ett deltagande kräver eftersom omställningskraven har sin grund i EU-medlemskapet snarare än deltagande i valutaunionen. De omställningar som krävs enbart för valutaunionen är komplexa och kräver relativt lång framförhållning. Omställningsarbetet såväl inom finansmarknads- som betalningsbalansområdena är redan långt framskridet. Nya rapporteringsrutiner och rapporterings-

blanketter har framställts. Både Riksbanken och flertalet rapportörer inom de finansiella och icke-finansiella områdena genomför för närvarande de nödvändiga omställningarna av sina redovisningssystem för att uppfylla rapporteringskraven.

3.2 Fastkurssystem för länder utanför valutaunionen

Det yttersta ansvaret för euroområdet valupolitik gentemot länder utanför EU kommer att vila på EU:s ministerråd. Vid fast kurs för euron beslutar ministerrådet om utformningen av systemet. Vid rörlig växelkurs, vilket verkar mer sannolikt för euron, har ministerrådet möjlighet att utarbeta allmänna riktlinjer för valupolitiken. Dessa får emellertid inte komma i konflikt med ECB:s mål om prisstabilitet.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen finns en möjlighet att delta i det fastkurssystem, ERM2, som skall upprättas. Deltagande i fastkurssystemet är frivilligt, varför Sverige även kan välja att bibehålla rörlig växelkurs och inflationsmål. I de länder som ej deltar skall emellertid ändå valupolitiken behandlas som en fråga av gemensamt intresse. Den svenska valupolitiken kommer därmed att diskuteras och övervakas på gemenskapsnivå, även i det fall Sverige väljer att ej delta i ERM2.

Europeiska rådet antog vid sitt möte i Amsterdam i juni 1997 en resolution som slår fast huvuddragen i det nya växelkurssystemet, ERM2. Enligt resolutionen skall centralkurser upprättas gentemot euron, och inte som idag gentemot samtliga deltagande valutor. De deltagande valutorna tillåts fluktuera med +/- 15 procent kring centralkurserna. Beslut om centralkurser m.m. kommer att fattas i en gemensam procedur av ECB och ministrarna i euroländerna samt ministrarna och centralbankscheferna i de länder som deltar i ERM2. Även Europeiska kommissionen samt ministrar och centralbankschefer i övriga EU-länder kommer att involveras i dessa beslut.

3.3 Sedlar och mynt

För de länder som deltar i valutaunionen kommer sedlar och mynt i euro att införas senast den 1 januari 2002. Inom EU har man enats om att det skall finnas åtta mynt- och sju sedelvalörer inom valutaunionen. I princip skall varje deltagande land ges möjlighet att delta i produktionen av sedlarna och mynten. För de länder som så önskar kommer ena sidan av mynten att få en nationell prägel.

Ifråga om mynten har Sverige starkt förespråkat att de skall vara nickelfria och det har nu beslutats att endast två (de högsta valörena 1 och 2 euro) av åtta mynt kommer att innehålla nickel. Detta innebär att över 90% av antalet euromynt kommer att vara nickelfria. Riksbanken och den finansiella sektorn samt handeln delar uppfattningen att de minsta myntvalörerna (motsvarar cirka 9 och 18 öre) inte skall ges ut i Sverige. Skälet är att det saknas behov av dessa mynt p.g.a. de avrundningsregler som tillämpas vid betalningar. Däremot kommer dessa mynt naturligtvis att vara legala betalningsmedel i Sverige.

I de länder som går med i valutaunionen kommer euron och den nationella valutaenheten båda att vara lagliga betalningsmedel under högst en sexmånadersperiod. Denna dubbelhantering är kostsam för alla inblandade aktörer. Det råder därför enighet inom den finansiella sektorn samt handeln i Sverige att övergångsperioden bör kortas. Riksbanken delar denna uppfattning. Genom olika åtgärder och samarbete mellan berörda aktörer bör perioden kunna minskas till cirka hälften. Det krävs även ett omfattande arbete att rent logistiskt förbereda distributionen av de nya sedlarna och mynten. Det handlar bl.a. om transporter, lagring, anpassningar av uttagssautomater och datasystem samt säkerhetsåtgärder. Från Bankföreningen och Posten AB har framförts önskemål om att euron skulle införas regionvis i Sverige.

I det fall Sverige inte går med från start i valutaunionen finns åtminstone två alternativa scenarier för förberedelsearbetet på detta område:

- 1) Sverige går med före införandet av sedlar och mynt.
- 2) Sverige går med först efter 2002 när sedlar och mynt i euro redan har införts i de deltagande länderna.

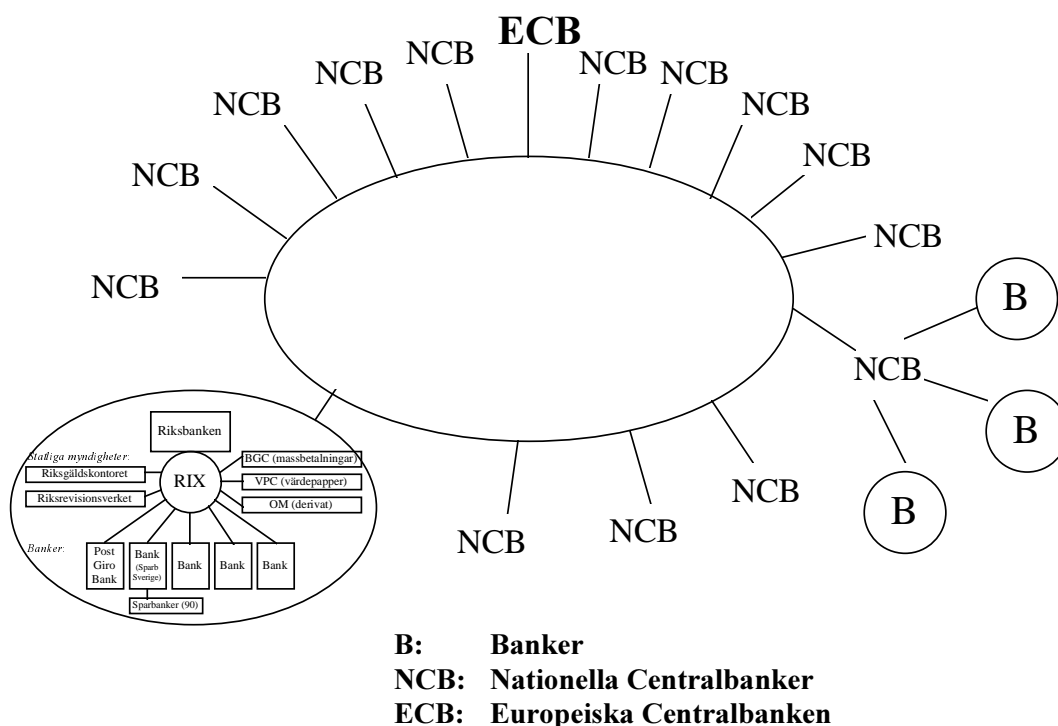
Riksbanken och berörda delar av den finansiella sektorn måste göra förberedelser så att båda scenariealternativen blir praktiskt genomförbara. I detta sammanhang är det väsentligt att skaffa sig en uppfattning om längden på den "startsträcka" som behövs från beslut om svenskt deltagande tills dess att euron kan ges ut i Sverige. Startsträckan för utbytet av sedlar och mynt är enligt en preliminär bedömning minst ett år i båda de ovannämnda alternativen. Flaskhalsen för Riksbankens del synes vara framställning av mynt.

När sedlar och mynt i euro redan finns i de deltagande länderna (enligt scenario två) kan det komma att ställas krav på att "startsträckan" skall hållas mycket kort. Denna situation kan komma att förändra introduktionsprocessen. Generellt sett kan emellertid sägas att ju kortare startsträcka, desto dyrare blir valutabytet.

3.4 Sverige kan delta i betalningssystemet TARGET även om Sverige inte deltar i valutaunionen från start

Den gemensamma penningpolitiken ställer krav på en fungerande infrastruktur - ett betalningssystem - inom euroområdet. Inom detta system skall de nationella interbanksystemen för stora betalningar vara sammanlänkade i ett gemensamt nätverk, det s.k. TARGET-systemet. Alla deltagare i de nationella systemen - i Sveriges fall RIX-systemet - kommer att ingå i nätverket, med centralbankerna som "noder" i systemet.

TARGET-systemet:

Som antyds i figuren handlar det om ett bilateralt nätverk mellan de nationella centralbankerna utan någon egentlig central aktör. ECB kommer således inte ha någon sammanhållande operativ roll i systemet. De nationella centralbankerna kommer att hålla konton hos varandra och via dessa slussa betalningar till och från "sina" banker. Tiden från initiering av ett betalningsuppdrag från en bank i ett land tills dess en mottagande bank i ett annat land erhållit betalning skall normalt ta ett fåtal sekunder. Systemet började testköras under juli 1997.

TARGET skall användas för de betalningar som relaterar till den gemensamma penningpolitiken, men kommer att kunna användas också för andra, företrädesvis större, betalningar. Systemet innebär att en ny "motorväg" skapas för den europeiska betalningstrafiken. För mindre betalningar och andra, mindre tidskritiska, betalningar torde dock bankerna använda mer traditionella betalningsvägar även fortsättningsvis.

TARGET och de underliggande nationella systemen skall baseras på principen om bruttoavveckling i realtid ("Real-Time Gross Settlement", RTGS). Detta innebär att transaktionerna avvecklas en och en löpande under dagen. Denna struktur kräver kontinuerlig tillgång till likviditet för att fungera smidigt. Likviditetstillförseln i sådana system sker vanligtvis i form av löpande kredit från centralbanken under den tid systemet är öppet - s.k. intradagskredit - eller i form av repor. Kreditgivningen i euro via TARGET kommer, precis som i RIX-systemet idag, att ske mot ställande av säkerhet i form av värdepapper, eller genom att använda repor, repurchase agreements (återköpsavtal), vilket innebär att låntagare säljer värdepapper med avtal om att återköpa dessa vid ett senare tillfälle.

Om inte Sverige deltar i valutaunionen från start finns ändå möjlighet att delta i TARGET för betalningar i euro. Detta skulle ge svenska banker och dessas kunder möjlighet att sända euro-betalningar via TARGET samt underlätta ett eventuellt senare inträde i unionen. Mot bakgrund av att Riksbanken har ett väl utvecklat RTGS-system, RIX, innebär ett deltagande i TARGET från 1999 små omställnings- och anpassningsbehov för svensk del. Om Sverige inte deltar i valutaunionen från start krävs emellertid två parallella RIX-system, ett för kronor (kron-RIX;"K-RIX") och ett för euro (euro-RIX;"E-RIX").

Villkoren för det svenska betalningssystemets deltagande i TARGET i en situation då Sverige ej deltar i valutaunionen är emellertid ännu ej klarlagda. Den viktigaste olösta frågan gäller huruvida de svenska bankerna skall åläggas restriktioner beträffande tillgången på intradagskredit i systemet. Motiveringen för sådana restriktioner har varit risken för att intradagskredit under vissa omständigheter skulle kunna övergå i utlåning till nästa dag, och därmed påverka den samlade euro-likviditeten och ränteläget.

Ett införande av begränsningar i möjligheterna att få intradagslikviditet skulle emellertid innebära att rätten att delta i TARGET blir av minskat praktiskt värde, genom de fördyringar det skulle innebära för likviditetsförsörjning och -hantering. Frågan har nu hänskjutits till ECB för slutligt avgörande. Tills dess skall de nationella centralbankerna utveckla faciliteter som medger att ett antal olika "begränsningsalternativ", exempelvis i form av mer eller mindre restriktiva limiter, skall kunna implementeras om ECB så beslutar. Sannolikheten får dock anses stor för att restriktioner i någon form kommer att införas.

3.5 Bankerna förbereder sig för euron oavsett medlemskap

Vid ett inträde i valutaunionen efter 1999 avser bankerna att i princip använda de strategi- och omläggningsrutiner för såväl företags- som privatmarknaden som man tidigare planerat att använda vid ett deltagande från start. I korthet innebär detta att varje bank håller en konverteringsfacilitet kronor-euro i anslutning till det egna systemet. Fördelen med denna lösning är dels att den ger bankerna flexibilitet när det gäller val av tidpunkt för den interna omläggningen, dels att den väntas hålla själva omläggningskostnaderna nere. Denna specifikation för transaktionsutbyte inom banksektorn kombineras med den s.k. originalvalutamodellen, som innebär att betalningsavsändaren väljer i vilken valuta denne vill skicka betalningen till betalningsmottagaren.

Bankerna gör bedömningen att möjligheten att hantera eurobetalningar kommer att efterfrågas även om Sverige inte deltar i valutaunionen från start. Hur omfattande efterfrågan blir och hur denna utvecklas över tiden är dock ytterligt vanskligt att bedöma. Till en del kommer det att bestämmas av om icke-deltagandet bedöms bli relativt kortvarigt, långvarigt eller permanent. Om Sverige väntas komma att inträda relativt snart bedöms behovet av att hantera euro-betalningar bli förhållandevis stort.

Effekterna torde också skilja sig mellan olika kundkategorier. När det gäller *privatmarknaden* bedöms det sannolikt att

- löner till anställda i Sverige kommer att betalas ut i svenska kronor, även om företaget lagt om sin redovisning till euro
- det inledningsvis inte kommer att finnas behov av särskilda eurobetalningssystem för *privatmarknaden*.

Beträffande *företagsmarknaden* torde gälla att

- vissa företag, i synnerhet de som är orienterade mot den europeiska marknaden, kan komma att lägga om sina interna system till euro och börjar fakturera andra företag - även svenska - i euro
- många företag kommer att efterfråga betalningstjänster i euro.

Efterfrågan från *företagsmarknaden* förväntas bli både starkare och komma snabbare än efterfrågan från *privatmarknaden*.

Hanteringen av euro-betalningar kan antingen göras i form av traditionella utlandsbetalningar eller som en inhemsk betalning. Den förstnämnda varianten utnyttjar befintliga metoder och tekniker och innebär inledningsvis inga nämnvärda krav på systemförändringar. Vid någon tidpunkt, när eurobetalningarna nått en viss omfattning, kommer detta emellertid

inte att utgöra någon rationell lösning. Därför kommer det, kanske relativt snart, att bli nödvändigt att utveckla ett system där eurobetalningar kan hanteras som inhemska betalningar. I detta ingår att definiera vilka betalningskanaler som skall vara öppna för eurobetalningar. Det kommer relativt omgående att bli nödvändigt att utveckla system där eurobetalningar kan hanteras parallellt med inhemska betalningar. Detta innebär att bankernas infrastruktur av datasystem påverkas på ett mycket markant sätt. Till viss del kommer bankerna att få utveckla och administrera dubbla system, vilket medför ökade kostnader.

Bedömningarna av om och när man når denna kritiska punkt blir en viktig faktor för bankernas val av investeringsstrategi. Detta blir i grunden ett affärsmässigt avgörande. Om bankerna måste bygga upp parallella system för kronor respektive euro medför detta givetvis ökade kostnader. Det kan emellertid också bli förhållandevis kostsamt - ur operativ och marknadsmässig synvinkel - att avstå från systemanpassningar och istället hantera situationen med enklare, i huvudsak befintliga, rutiner och lösningar.

Det är i dagsläget inte möjligt att ge någon preciserad bedömning av hur stora kostnadsökningarna för banksystemet kommer att bli om Sverige inte deltar jämfört med ett deltagande från start. Ett deltagande i valutaunionen från start har av Bankföreningen kostnadsberäknats till i storleksordningen 2,5 miljarder kronor för hela det svenska bankkollektivet, där den största kostnaden ligger i förändringar av datasystemen. Det går inte idag att mer precisera hur bankernas kostnader fördelas på olika områden. I IT-kostnaderna ligger dels utvecklandet av datasystem, dels förvaltningen av dem. Endast en del av kostnaderna kommer alltså att vara av engångskaraktär. Om ett deltagande i valutaunionen dröjer för svensk del blir kostnaderna för att hantera dubbla system avsevärda, enligt Bankföreningen.

En aspekt i detta sammanhang är hur lång tid banksystemet behöver för att förbereda sig i det fall Sverige inledningsvis står utanför valutaunionen vid starten 1999 men inträder senare. Detta utreds för närvarande av bankerna. En preliminär bedömning indikerar emellertid att den sannolika ledtiden är cirka 2 år från det att ett politiskt beslut fattats fram till det att sedlar och mynt i euro kan introduceras.

3.6 Värdepapper kan komma att handlas i euro även om Sverige inte deltar i valutaunionen

Tillkomsten av EMU kommer att innebära att det bildas en gemensam europeisk kapital- och penningmarknad som är både större och mer likvid

än någon av de idag existerande nationella marknaderna. Detta väntas i sin tur medföra betydande förändringar, bl.a. en reducering av antalet typer av finansiella instrument. Valutaunionen väntas också bidra till en ökad aktivitet på de europeiska finansmarknaderna. En faktor som kan förväntas bidra till denna utveckling är den ökade transparens som följer av att de nationella valutorna försvinner och de olika finansiella instrumenten blir uttryckta i samma enhet, euron. Instrumenten blir därmed lättare att jämföra och värdera. Oavsett om Sverige deltar i valutaunionen eller inte kommer dessa strukturförändringar att i betydande grad påverka marknadsförutsättningarna för de svenska finansiella företagen och för alla delar av den svenska finansiella marknaden, inte minst värdepappersmarknaderna.

Om Sverige skulle delta i valutaunionen från start har instituten på värdepappersmarknaden beslutat sig för att genomföra övergången i form av en "big-bang". Detta innebär en momentan övergång från svenska kronor till euro från och med den 1 januari 1999 vad gäller handelsvalutan för de finansiella instrument som handlas på Stockholms Fondbörs respektive motsvarande avvecklingsvaluta hos VPC. Detsamma gäller penningmarknadsinstrument.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten kommer den dominerande delen av handeln att fortsätta ske i svenska kronor. Samtidigt kommer dock ett växande antal värdepapper att emitteras och handlas i euro. Omfattningen av detta är emellertid svår att bedöma.

Vid ett deltagande i valutaunionen från start kommer VPC, när det gäller avvecklingen, att övergå till att enbart arbeta i euro direkt från årskiftet 1998/99. Om Sverige inte deltar kommer VPC likväl att erbjuda såväl kontohållning som clearing och avveckling i både svenska kronor och euro liksom eventuellt även i andra valutor. Detta gäller såväl aktier som penningmarknadsinstrument. VPC menar, i likhet med flera andra aktörer, att ett icke-deltagande torde bli väsentligt mer komplicerat och dyrbart att hantera, och har också gjort vissa bedömningar av kostnader för IT-utveckling etc i olika alternativ. Enligt VPC:s uppfattning kommer detta på kort sikt för deras del att kosta tre gånger så mycket som ett deltagande från start. Den totala kostnaden för hela omställningen vid ett icke-deltagande beräknas till mellan 20-25 miljoner kronor. Även på värdepappersmarknaden kommer IT-utvecklingen att stå för merparten av kostnaderna. Vid ett icke-deltagande på kort sikt kommer det, enligt VPC:s bedömning, att krävas datasystem som är anpassade dels för den period då Sverige inte deltar, dels ett system efter det att Sverige kommit med. Detta medför merkostnader.

Generellt gäller att clearing och avveckling måste ske i samma valuta som papperet handlas i. Ett visst värdepapper kommer enbart att nettoavvecklas i en valuta - eljest bedöms systemutvecklingskostnaderna bli för

höga, både för VPC och för användarna. Det har nåtts en överenskommelse inom branschen om att ett och samma värdepapper skall handlas i endast en valuta på fondbörsen. Handeln i ett visst papper kommer således att kunna ske i svenska kronor, i euro eller eventuellt i någon annan valuta. När det gäller penningmarknadsinstrument måste avvecklingen dessutom ske i samma valuta som instrumentet emitterats, eftersom ränte- och inlösenbelopp enligt överenskommelse mellan parterna på marknaden ska kunna hanteras tillsammans med handelslikviderna.

3.7 Eurons roll om Sverige inte deltar i valutaunionen från start

Företrädare för den svenska finansiella sektorn planerar för att möta en omfattande användning av euron även i det fall då Sverige inte blir medlem i valutaunionen från start. Större svenska företag förväntas t.ex. komma att fakturera och utföra betalningar i euro. En rad företag uppges också överväga att lägga om sin redovisning till euro oavsett om Sverige går med i valutaunionen eller ej. Vidare finns det förväntningar om att hushållen och företagen i stigande utsträckning kommer att efterfråga lån och placeringar i euro.

En faktor av stor betydelse för eurons roll på den svenska valutamarknaden är den sedan länge pågående processen mot ökad internationalisering på såväl varu- som kapitalmarknaden. Hur stor betydelse euron kommer att få på den svenska marknaden beror i hög grad på hur stor del av den svenska varuhandeln som sker med euroområdet. Svenska exportföretag som har en betydande del av sin marknad i de länder som kommer att delta i valutaunionen, kommer naturligen att låna, placera och fakturera i euro. Det faktum att valutaunionen blir ett stort valutaområde leder troligen till att euron kommer att få större betydelse än vad de ingående valutorna sammantaget har idag. Ett företag som idag t.ex. exporterar till ett EU-land och köper insatsvaror från ett annat får när valutaunionen bildas minskad växelkursrisk, vilket kan komma att öka efterfrågan på euro som såväl betalningsmedel som låne- och placeringsvaluta.

Eftersom svenska hushåll har såväl inkomster som utgifter i kronor är det naturligt att såväl sparande som upplåning främst sker i kronor. Det gäller fortsatt i ett läge då valutaunionen bildas med Sverige utanför unionen. Förväntningar om ett snart inträde skulle dock kunna leda till att hushållen kanalisera en del av sitt långsiktiga sparande till placeringar i euro. Det faktum att man förväntar sig att sparandet i framtiden skall användas till konsumtion i euro kan skapa motiv för detta. Beslut om i vilken valuta sparandet skall ske måste dock beakta skillnader i räntor

mellan Sverige och euroområdet samt förväntningar om växelkursutveckling och konverteringskurs vid ett eventuellt inträde i valutaunionen.

Sannolikt kommer således euron att få en större betydelse i Sverige än vad de ingående valutorna sammantaget har idag. Några betydande konsekvenser för svensk penning- och valutapolitik torde detta dock inte komma att få. Kronan kommer t.ex. med all sannolikhet att behålla sin roll som dominerande betalningsmedel inom landet. Som jämförelse kan nämnas att det i Kanada, ett land med en starkt integrerad handel med det närliggande valutaområdet USA, inte har märkts några påtagliga tendenser till undanträngning av den kanadensiska dollarn till förmån för den amerikanska. Endast länder med stor politisk osäkerhet och med mycket hög inflation har uppvisat exempel på att det egna landets valuta trängts undan som betalningsmedel.

Det faktum att valutaunionen bildas skapar i sig inte tillräckliga incitament för att sätta löner eller att värdera och prissätta varor och tjänster producerade och sålda i Sverige i euro. Därtill kommer merparten av den offentliga sektorns utgifter och inkomster att löpa i kronor, vilket innebär att en stor del av ekonomin kommer att betrakta kronor som inhemsk valuta oavsett vad som sker i den övriga ekonomin.

Sammanfattningsvis finns det faktorer som talar för att användningen av euron i vissa delar av samhället kommer att få stor omfattning även om Sverige inte deltar i valutaunionen från start. För att svenska finansiella institut skall kunna delta i den europeiska konkurrensen är det viktigt att förberedelser för en sådan utveckling sker.

Det finns å andra sidan inte någon risk för att kronan skall trängas ut. Portföljförändringar till följd av att valutaunionen bildas och osäkerhet om utvecklingen inom euroområdet kan komma att påverka räntor och växelkurs under en inledningsperiod efter det att valutaunionen bildats. Förutsättningarna för att bedriva en självständig penningpolitik inriktad mot prisstabilitet i Sverige väntas inte förändras på något grundläggande sätt av att valutaunionen bildas och Sverige inte deltar.

4 Redenominering av skulder och offentlig nyupplåning i euro

Vid Europeiska rådets möte i Madrid i december 1995 enades EU:s stats- och regeringschefer bl. a. om att ny omsättningsbar offentlig skuld, som utfärdas av de i valutaunionen deltagande staterna, skall anges i euro från och med den 1 januari 1999. Vid Europeiska rådets möte i Dublin i december 1996 fastslogs vidare att deltagande medlemsstater skall ha rätt att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att konvertera landets redan utestående offentliga skuld till euro. Även frågan om hur andra emittenter än staten kan förfara i fråga om sådan redenominering av utestående skulder har behandlats inom EU. Den 7 juli 1997 godkände Ekofinrådet ett utkast till en rådsförordning om införandet av euron. Eftersom förordningen enligt EU-fördraget skall beslutas av de medlemsstater som deltar i valutaunionen från starten 1999 så kan ett formellt beslut ske först när det står klart vilka medlemsstater som skall delta. Bestämmelserna i denna rådsförordning får, i tillämpliga delar, direkt verkan i Sverige oavsett om Sverige deltar i valutaunionen eller ej.

Rådsförordningens artikel 8.4 anger att en deltagande medlemsstat får vidta de åtgärder som kan vara nödvändiga för att redenominera sin offentliga sektors utestående skuld till valutaenheten euro. Villkoret är att skulden är angiven i medlemsstatens nationella valutaenhet och är utgiven enligt dess egen lagstiftning. Definitionen av den offentliga sektorns skuld ges av det europeiska nationalräkenskapssystemet. Enligt denna definition inbegrips för svensk del lån upptagna av Riksgäldskontoret, Riksbanken, affärsverk, kommuner och landsting samt AP-fonden, medan statliga och kommunala bolag inte omfattas. Frågan om offentlig nyupplåning i euro och ändring av den offentliga skuldens valutadenominering är med andra ord inte begränsad till de lån som utgör statsskulden utan omfattar även de lån som tas upp av kommuner och landsting m.fl.

Under förutsättning att medlemsstaten har vidtagit nämnda åtgärder för redenominering av den offentliga skulden och avtalsvillkoren inte uttryckligen förbjuder det, ger förordningen en rätt även för andra emittenter än staten att ändra valutadenomineringen för skuldförbindelser utgivna i den nationella valutan till euro. Denna redenomineringsrätt skall gälla obliga-

tioner och andra skuldförbindelser i form av värdepapper som är omsättningsbara på kapitalmarknaden samt penningmarknadsinstrument.

I Finansdepartementets tidigare promemoria *Praktiska euroförberedelser i Sverige* (Ds 1997:9) redogjordes för Riksgäldskontorets förslag till strategi för konvertering av statsskulden. Riksgäldskontoret bedömde i sin rapport (Dnr. Fi 96/4562) det som lämpligt att föra över hela sin inhemska verksamhet på penning- och obligationsmarknaden till euro vid tidpunkten för inträdet i valutaunionen. Enligt Riksgäldskontorets förslag skulle således inhemska nyupplåning i omsättningsbara papper från första dagen ske i valutaenheten euro. Dessutom skulle hela den utestående kron denominerade statspappersstocken redomineras vid samma tidpunkt. Genom att konvertera även de utestående lånen skulle man undvika en splittring av marknaden i en kron denominerad och en euro denominerad del. Härigenom skulle likviditeten i statspapper främjas och därmed skulle också statens kostnad för finansiering av statsskulden minska. Även huvuddelen av hushållsupplåningen föreslogs konverteras omedelbart vid ett inträde i valutaunionen. Beträffande utestående valutalån föreslogs att konverteringen skulle anpassas till övergången i de länder i vilkas valutor lånen är utställda.

I promemorian om praktiska euroförberedelser konstaterades att det fanns behov av att klargöra de legala förutsättningarna för en sådan process. Eftersom det idag råder enighet inom EU om den ovan nämnda euroförordningen finns det också förutsättningar för att göra ett sådant klargörande.

4.1 Den offentliga skulden

Man kan konstatera att frågan om statens nyupplåning via Riksgäldskontoret inte i sig själv ställer krav på ny lagstiftning; saken skulle i princip kunna regleras med hjälp av en ändring av instruktionen för Riksgäldskontoret eller genom en anvisning i regeringens regleringsbrev till kontoret. Emellertid gäller överenskommelsen mellan medlemsstaterna även skuldförbindelser som ges ut av Riksbanken, kommuner, landsting, sociala försäkringssystem o.s.v. Även om det knappast finns skäl att befara att övriga berörda emittenter inte kommer att följa överenskommelsen, förefaller det lämpligt att genom lagstiftning säkerställa att de åtaganden som Sverige gjort uppfylls. Eftersom Madridöverenskommelsen om nyupplåning enbart gäller omsättningsbara värdepapper, bör lagen avgränsas t. ex. till att omfatta sådana värdepapper som registreras i VPC:s kontosystem. Frågan skulle exempelvis kunna regleras genom offentligrättslig lagstiftning i form av en särskild lag, där övergångsfrågor vid ett

inträde i valutaunionen samlas. En sådan lag kan upphävas vid övergångsperiodens slut.

Euroförordningen ger, som ovan konstaterats, medlemsstaterna rätt att vidta åtgärder för att redenominera redan utestående offentlig skuld. Denna rätt avser inte bara omsättningsbara värdepapper utan omfattar även andra typer av skuldkontrakt. Mycket talar för att en redenominering inte behöver ha formen av lagstiftning. Statens åtgärder för att redenominera offentlig skuld skulle i så fall kunna inskränkas till en ändring i förordningen med instruktion till Riksgäldskontoret eller i regeringens regleringsbrev till kontoret. Huruvida lagstiftning krävs är dock en fråga som bör övervägas ytterligare. Som angavs i departementspromemorian Ds 1997:9 bör en konvertering av statsskulden ske omedelbart vid ett inträde i valutaunionen. I enlighet med detta bör således utestående statsobligationer, statsskuldväxlar, realobligationer, riksgäldskontolån samt VPC-registrerade premieobligationer redenomineras till valutaenheten euro vid tidpunkten för inträdet i valutaunionen.

Allemanssparkonton utgör i legal mening ett skuldförhållande mellan kontohavarna och bankerna. Riksgäldskontoret har inte något direkt skuldförhållande till de enskilda spararna utan bara till bankerna. De enskilda allemanssparkontona är därför att betrakta som privat skuld och kan därför inte ensidigt konverteras av staten. Då Allemansspar inte utgör omsättningsbar skuld i form av värdepapper kan inte heller bankerna med stöd av euroförordningen ensidigt konvertera dessa kontobehållningar under övergångsperioden. Privata emitenters rätt begränsas, som ovan konstaterats, till omsättningsbara värdepapper. Den skuld Riksgäldskontoret har till bankerna till följd av allemanssparandet bör inte konverteras till euro under denna period.

Konverteringen av utestående valutalån i de valutor som ingår i valutaunionen bör ske enligt de villkor som framgår av euroförordningen. Dessa villkor ger möjlighet till redenominering av utestående valutalån under övergångsperioden endast i det fall den aktuella medlemsstaten vidtagit åtgärder för att konvertera åtminstone en del av landets offentliga skuld till euro och avtalsvillkoren inte uttryckligen förbjuder en redenominering. Huruvida Riksgäldskontoret, vid ett svenskt medlemskap i valutaunionen, skall fortsätta att uppta valutalån eller om den statliga upplåningen uteslutande bör ske i euro är en fråga som bör tas ställning till vid en senare tidpunkt.

Efter det att staten konverterat någon del av sin skuld, kommer kommuner, landsting och andra offentliga emittenter att omfattas av samma rätt att redenominera utestående skuld som gäller för privata emittenter, se nedan.

4.2 Privat skuld

Privata emittenter berörs inte av Madridöverenskommelsens krav på att inhemska nyupplåning skall ske i euro från tidpunkten för inträdet i valutaunionen. Det står således privata emittenter fritt att ge ut skuldförbindelser i kronor under övergångsperioden.

Euroförordningen innebär att icke-statliga emittenter – såväl privata som offentliga – har rätt att redenominera utestående skuldförbindelser så snart som staten redenominerat någon del av den offentliga skulden. En förutsättning är att avtalsvillkoren inte uttryckligen förbjuder en redenominering. Om staten, som föreslagits, redenominerar statsskulden vid tidpunkten för inträdet i valutaunionen, ges den privata sektorn möjlighet att genomföra en s.k. big bang, dvs. en omedelbar övergång till euro på bred front vid inträdet i valutaunionen. Redenomineringsrätten gäller endast obligationer och andra skuldförbindelser i form av värdepapper som är omsättningsbara på kapitalmarknaden samt penningmarknadsinstrument. En sådan möjlighet för ena parten i ett kontraktsförhållande att ensidigt ändra avtalsvillkoren innebär ett avsteg från centrala civilrättsliga principer. Verkningarna blir dock i praktiken begränsade, eftersom kronor och euro blir olika uttryck för samma valuta; förhållandet mellan kronor och euro kommer vid ett medlemskap i valutaunionen närmast att likna förhållandet mellan kronor och ören.

Euroförordningen har, vid ett svenskt deltagande i valutaunionen, direkt verkan i hela sin vidd i Sverige. Det krävs inget formellt införlivande i svensk lagstiftning för att förordningen skall gälla. Det finns i princip inte heller några möjligheter att inskränka eller utvidga omfattningen av euroförordningen för svenska emittenter. Det finns däremot skäl att göra den rättsliga situationen så tydlig som möjligt. Det är bl. a. viktigt att informationen till emittenter och investerare i detta avseende blir tillfredsställande.

Redenomineringsrätten, som den uttrycks i euroförordningen, innebär endast en rätt att rent matematiskt tillämpa de fastställda konverteringskurserna. Man kan emellertid förvänta att det uppkommer praktiska problem i samband med redenominering av skuldförbindelser. Detta kan medföra behov av att göra andra ändringar i kontraktsvillkoren än de som rör valutadenomineringen. Sådana ändringar i kontraktsvillkoren skulle t. ex. kunna gälla avrundningar till jämna eurobelopp och/eller anpassningar av kontraktens nominella belopp till jämna handelsposter. I första hand bör sådana praktiska problem lösas av marknadens aktörer, t. ex. genom upprättande av tydliga, enhetliga och allmänt accepterade marknadskonventioner. I vilken utsträckning staten genom lagstiftning kan och bör ge

ytterligare stöd för att lösa dylika praktiska problem bör övervägas vidare i nära samråd med marknadens aktörer.

4.3 Om Sverige inte deltar i valutaunionen

I det fall Sverige står utanför valutaunionen när den bildas den 1 januari 1999 skall inhemsk offentlig nyupplåning fortsätta att anges i kronor. Inget behov finns heller av att ge emittenterna ensidig rätt att konvertera utestående kronkulder. Konvertering av offentlig och privat skuld, utgiven av svenska emittenter i valuta som kommer att övergå till euro och som är utgiven under lagstiftningen i en i valutaunionen deltagande medlemsstat, får enligt euroförordningen ske när den aktuella medlemsstaten har konverterat någon del av sin offentliga skuld. Euroförordningen har emellertid i denna del inte direkt verkan i Sverige i det fall Sverige står utanför valutaunionen. Någon möjlighet att konvertera lån i utländsk valuta utgivna under svensk lag med stöd av denna förordning föreligger därför inte. Sådana lån bedöms emellertid ha en sådan begränsad omfattning att behovet av en särskild svensk lagstiftning synes litet. Lån utgivna av svenska emittenter i utländsk valuta som kommer att övergå till euro och som är utgivna i en stat utanför valutaunionen regleras av detta lands lagstiftning. Exempelvis skulle alltså lån i DEM utgivna under brittisk lag i det fall Storbritannien väljer att stå utanför valutaunionen regleras enligt brittisk lagstiftning.

5 Näringslivet

Valutaunionen kommer att medföra förändringar för svenskt näringsliv, oberoende av om Sverige deltar från starten eller inte. De stora företagen har i viss mån påbörjat det praktiska och strategiska förberedelsearbetet inför en övergång till euron, medan de små avvaktar. Konsekvenserna för småföretagen påverkas i många fall av hur storföretagen agerar, och deras intresseorganisationer spelar en stor roll i förberedelsearbetet. Hela näringslivet intar dock en avvaktande hållning och inväntar ytterligare politiska beslut innan större åtgärder görs.

Övergången till en gemensam valuta kommer att medföra konsekvenser på flera olika områden inom företagets verksamhet. De kommer t.ex. att beröra såväl fakturering, betalning och redovisning, som prisstrategier, konkurrenssituation och strukturomvandling. Vissa förändringar ställer även krav på myndigheterna. Generellt sett är dock företagen själva ansvariga för de anpassningar som krävs.

I detta kapitel diskuteras några specifika frågeställningar där en övergång till euron ger konsekvenser som ställer krav på åtgärder från både företag och myndigheter. Dessutom beskrivs kort valutaunionens förväntade strukturella och strategiska konsekvenser på näringslivet. En studie rörande konsekvenser av EMU för svenskt näringsliv som gjorts av Närings- och teknikutvecklingsverket, (NUTEK), redovisas i en bilaga.

5.1 Användning av euron under övergångstiden och om Sverige inte deltar från starten

Näringslivets företrädare har framfört önskemål om flexibilitet och valfrihet när det gäller att använda euron under övergångsperioden. Önskemål om att kunna använda euron tidigt under övergångsperioden gäller i särskilt hög grad stora och multinationella företag och företag med ett stort export- eller importberoende. Även vid ett icke-deltagande i valutaunionen finns önskemål från företagshåll om att kunna använda euro. Även underleverantörer till stora företag kan ställas inför krav att använda euro i offerter, avtal och fakturer. Intresset för användning av euro under över-

gångsperioden är dock mycket litet i utpräglat hemmamarknadsinriktade företag och i små- och medelstora företag.

Aktiekapital i euro

I departementspromemorian Ds 1997:9 berördes frågan i vilken utsträckning svenska aktiebolag skall ges möjlighet att ange sitt aktiekapital i euro. Det konstaterades där att vid en svensk anslutning till valutaunionen 1999 kommer svenska aktiebolag att fr.o.m. den 1 januari 2002 vara tvungna att ange sitt aktiekapital i euro. Det konstaterades också att vissa svenska aktiebolag kan antas ha intresse av att ange sitt aktiekapital i euro redan under övergångsfasen efter den 1 januari 1999, och att ange aktiekapitalet i euro även om Sverige stannar utanför valutasamarbetet.

Flera remissinstanser har framhållit att det redan under övergångsfasen bör bli möjligt att ange aktiekapitalet i euro. En del internationellt verk samma företag önskar ange aktiekapitalet i euro även om Sverige inte deltar i valutasamarbetet. Svenska Bankföreningen, Sveriges Industriförbund och Sveriges Fondhandlareförening har i en framställan till regeringen begärt att frågan utreds.

Regeringen gav våren 1997 en särskild utredare i uppdrag att undersöka vilket behov svenska aktiebolag, bankaktiebolag och försäkringsaktiebolag har av att ange aktiekapital och aktiers nominella belopp i annat än svensk valuta. Utredningen skall avse både det behov som, om Sverige deltar i valutaunionen från 1999, kan finnas under den övergångsfas som kommer att löpa mellan den 1 januari 1999 och utgången av år 2001, och det behov som kan finnas om Sverige stannar utanför valutaunionen. Om något behov kan konstateras skall utredaren redovisa de principiella lösningar som kan tillgodose detta samt de för- och nackdelar som är förenade med dessa. Den lösning som i första hand skall prövas är en ordning där ett aktiebolag kan ha aktiekapitalet antingen i svenska kronor eller i euro. Utredaren skall emellertid också analysera andra modeller som kan vara ändamålsenliga. Till dessa hör först och främst en modell som tillåter aktiebolag att emittera aktier utan nominellt belopp. Utredaren skall vidare vara oförhindrad att se närmare på behovet av och förutsättningarna för en modell där olika delar av aktiekapitalet är bestämt i olika valutor. Resultatet av arbetet skall redovisas under hösten 1997.

Redovisning i euro

I departementspromemorian Ds 1997:9 behandlades också frågor om redovisning i euro. Där diskuterades bl.a. vissa redovisningsproblem som kan uppkomma i samband med en övergång till en gemensam valuta. Frågor av detta slag har därefter varit föremål för uppmärksamhet i olika sammanhang. Bl.a. har Europeiska kommissionen utgett en skrift där dessa frågor tas upp, "Redovisning för införandet av euron", (Bryssel 1997; GD XV). Vad som har framkommit ger dock inte anledning att avvika från de ställningstaganden som gjordes i departementspromemorian Ds 1997:9. De redovisningsproblem som övergången till en gemensam valuta kan ge upphov till får lösas inom ramen för god redovisningssed. Någon lagstiftning avseende sådana särskilda redovisningsfrågor är inte aktuell.

I ett avseende kan dock lagstiftning komma att bli aktuell. Det gäller frågan i vilken omfattning svenska företag skall ha möjlighet att använda euron i sin externa redovisning. Såsom konstaterades i departementspromemorian innebär ett deltagande i valutaunionen från starten 1999 att redovisningen under alla förhållanden måste ske i euro från och med år 2002. I det sammanhanget anmärktes att så länge lagstiftningen inte ändras måste redovisningen under övergångsfasen från och med den 1 januari 1999 ske i svenska kronor. Flera av de remissinstanser som yttrade sig över promemorian pekade på behovet av att kunna redovisa i euro under övergångsperioden samt även vid det fall att Sverige inte deltar i valutaunionen från starten 1999 och framhöll att denna fråga borde utredas ytterligare. Samma uppfattning har kommit till uttryck i en framställan från Svenska Bankföreningen, Sveriges Industriförbund och Svenska Fondhandlareföreningen.

Den utredningsman som har fått regeringens uppdrag att utreda frågan om aktiekapital i euro har också fått i uppgift att undersöka vilket behov svenska företag har av att kunna upprätta sin finansiella redovisning i euro. Utredningen skall avse både det behov som, om Sverige deltar i valutaunionen, kan finnas under den övergångsfas som kommer att löpa mellan den 1 januari 1999 och utgången av år 2001, och det behov som kan finnas om Sverige stannar utanför valutaunionen. Resultatet av arbetet skall redovisas under hösten 1997.

5.2 Strukturella och strategiska konsekvenser av EMU

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) har i en studie analyserat dels effekterna på produktion och sysselsättning av ett svenskt medlemsrepektive utanförskap i valutaunionen, dels i vilken utsträckning företagen

prisdiskriminerar på olika marknader. En närmare redogörelse av denna studie finns i bilaga 1.

Undersökningarna i studien visar att prisdiskriminering är vanligt förekommande. Svenska exportörer prisdiskriminerar inom t.ex. järn- och stålindustrin på ett flertal marknader. De ländermarknader där prisdiskriminering oftast förekommer, oavsett bransch är Österrike, Beneluxländerna och Irland. Det är dock vanligare att utländska exportörer prisdiskriminerar på den svenska marknaden, än att svenska exportörer gör det på utländska. Det är t.ex. mycket vanligt att utländska företag prisdiskriminerar på den svenska livsmedelsmarknaden genom att sänka sina marginaler när kronan deprecierar. Om man studerar olika varugrupper framkommer bl.a. att svenska exportörer av personbilar och papper prisdiskriminerar på en majoritet av marknaderna.

Även efter bildandet av valutaunionen kommer det sannolikt att förekomma prisskillnader på samma vara på olika ländermarknader. En gemensam valuta medför emellertid ökad pristransparens vilket innebär att det blir lättare att jämföra priserna. Härmed skärps sannolikt konkurrensen och möjligheterna till prisdiskriminering minskar. Företagets konkurrenssituation förändras alltså, vilket medför krav på förändrade strategier bland företagen.

I studien studeras även näringslivets strukturella utveckling i tre alternativ, ett EMU-alternativ där kronan inte längre finns, ett alternativ med rörlig växelkurs och ett där kronan är fast mot en korg men devalveras för att sänka kostnadsläget.

Den strukturella utvecklingen av svensk industri studeras med hjälp av en modell och ett antal förutsättningar för de olika alternativen. Det förutsätts bl.a. en lägre räntenivå, högre svensk världsmarknadsandel och högre produktivitet i EMU-alternativet jämfört med övriga alternativ.

Analysen ger till resultat att den privata konsumtionen, och därmed utvecklingen av arbetsintensiva tjänster och småföretag, utvecklas bättre i EMU-alternativet. Sysselsättningen utvecklas bäst i de kunskapsintensiva företagen oberoende av växelkursregim, men utvecklas mest gynnsamt i EMU-alternativet. Sysselsättningen minskar för kapitalintensiva verksamheter. En rörlig växelkursregim är mest fördelaktig för dessa verksamheter.

En uppdelning på sysselsättningsutvecklingen i olika regioner redovisas också för de olika alternativa växelkursregimerna. I konsekvens med den strukturella utvecklingen har mellersta Sverige och norra Sverige den mest gynnsamma utvecklingen i alternativet med rörlig växelkurs, medan regioner där inslaget av kunskapsintensiva industri- och tjänsteföretag är stort får den mest gynnsamma utvecklingen i EMU-alternativet. Växelkursregimen har dock ingen större påverkan för hur sysselsättningen fördelar sig över landet.

Dessa resultat indikerar således att ett deltagande i valutaunionen skulle vara fördelaktigt för en strukturomvandling mot mer kunskapsintensiva branscher. De indikerar även att ett inträde i valutaunionen får en positiv effekt på små och medelstora företag.

Ett deltagande i valutaunionen kommer att påverka företagens affärs-
mässiga strategier och långsiktiga investeringspolitik. De strukturella
konsekvenserna kan medföra förväntningar om statliga åtgärder för att
påverka förutsättningarna för näringsverksamhet i olika regioner, bran-
scher eller industrier.

6 Den offentliga sektorn

I departementspromemorian ”Praktiska euroförberedelser i Sverige”, (Ds 1997:9), lyftes särskilt två frågor fram som centrala i förberedelsearbetet i den offentliga förvaltningen. De gällde dels vilka tidpunkter som skall gälla för olika steg i anpassningsprocessen och dels vilken skyldighet offentliga organ skall ha att kunna hantera såväl euro som kronor under övergångsperioden.

Anpassningarna av IT-systemen bedömdes vara ett viktigt område vid en övergång till euro i den offentliga sektorn. Omfattande anpassningsproblem kan förutses i verksamhetsinriktade IT-system och i IT-kommunikationen till och från myndigheterna.

I rapporten gjordes bedömningen att alla statliga myndigheter och helst hela den offentliga sektorn under övergångsperioden borde använda svenska kronor i sin redovisning fram till dess att sedlar och mynt i euro tas i bruk. Under övergångsperioden borde även uppgifter i deklARATIONER, skattsedlar m.m. redovisas i svenska kronor.

Vidare framhölls att övergången till euro borde ske vid ett kalenderårsskifte.

Arbetsgruppen för den offentliga sektorn har sedan den första rapporten inriktat sitt arbete på att komplettera och fördjupa sin analys framförallt när det gäller behoven av omställningar i myndigheternas IT-system. Statskontoret har regeringens uppdrag att analysera IT-konsekvenserna och samordna förberedelsearbetet inom den offentliga sektorn vid ett eventuellt införande av euro. Under våren har Statskontoret inom ramen för sitt uppdrag och i samråd med arbetsgruppen för den offentliga sektorn fortsatt sitt utredningsarbete i syfte att fördjupa och komplettera den tidigare gjorda analysen av behoven av IT-anpassningar och deras kostnadskonsekvenser. Man har vidare påbörjat särskilda analyser av möjligheterna för en högre servicenivå gentemot företagen.

6.1 Myndigheternas servicenivå under övergångsperioden

Av de remissyttranden som inkommit angående den offentliga sektorns förberedelsearbete i Ds 1997:9 avser de flesta kommentarerna frågan om vilken skyldighet de offentliga organen skall ha att kunna hantera euro under övergångsperioden. De flesta myndigheter som yttrat sig instämmer i promemorians förslag att endast svenska kronor skall tillåtas i kommunikationen med myndigheterna under övergångsperioden. Några remissinstanser har emellertid rest invändningar mot förslaget. Sålunda anser såväl Riksbanken som Riksgäldskontoret att möjligheterna till en högre servicenivå bör övervägas ytterligare. Önskemål om större valfrihet och flexibilitet har också framförts från näringslivshåll.

I de avstämningar som gjordes under hösten 1996 om hur förberedelsearbetet fortskrider i andra EU-länder föreföll inriktningen i de flesta länder vara att den offentliga förvaltningen i huvudsak skulle fortsätta att använda den nationella valutan under hela övergångsperioden. Det enda land som mera uttalat redovisade en ambition att redan från början ge stor valfrihet var Belgien.

I de kontakter som senare förevarit har emellertid framkommit att flera länder planerar för en mer eller mindre långtgående valfrihet i användningen av euro eller nationell valuta i kommunikationen med myndigheterna under övergångsperioden. Däremot förefaller inriktningen genomgående vara att man internt inom den offentliga sektorn, i myndigheternas redovisning etc, endast skall använda den nationella valutan fram till 1 januari 2002.

Mot bakgrund av de synpunkter som framkommit och med hänsyn till att vissa andra EU-länder prövar möjligheterna till en högre servicenivå under övergångsperioden har denna fråga analyserats vidare. För att få underlag för en sådan analys har diskussioner förts bl. a. med företrädare för de viktigare näringslivsorganisationerna och enskilda företag.

Ett genomgående tema i dessa diskussioner är önskemål om flexibilitet och valfrihet mellan kronor och euro när det gäller bl a bokföring, bokslut, deklarationer och även kontrolluppgifter. Önskemål om att kunna använda euro tidigt under övergångsperioden gäller i särskilt hög grad stora och multinationella företag och företag med ett stort export- eller importberoende. Även om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten 1999 finns önskemål om att kunna använda euro i koncernredovisning, bokslut m.m. Även underleverantörer till stora företag kan ställas inför krav att använda euro i offerter, avtal och fakturor. Intresset för användning av euro under övergångsperioden är dock mycket litet från utpräglat hemmamarknadsinriktade företag och från små- och medelstora företag.

Mot denna bakgrund finns det anledning att ytterligare överväga och värdera de synpunkter som framförts från bl a näringslivet om möjlighe-

terna att använda euro i kontakterna med myndigheterna. En fördjupad analys måste i så fall göras som underlag för ett slutligt ställningstagande.

6.2 Åtgärder för att underlätta omställningen av myndigheternas IT-system

Som tidigare nämnts har regeringen uppdragit åt Statskontoret att utreda IT-konsekvenserna av ett införande av euro och att samordna det omställningsarbete som kan behöva göras. I den första förberedelserapporten konstaterades att omfattande ändringar kommer att krävas i den offentliga förvaltningens IT-system vid en övergång till euro. Bedömningarna i den rapporten avsåg i första hand konsekvenserna av en övergång till euro från den 1 januari 1999. Ett senare inträde i valutaunionen förändrar givetvis problembilden. Ett sådant scenario skulle kunna innebära att den av många myndigheter påtalade tidsbristen inte skulle behöva vara lika påtaglig. En senare anslutning skulle också kunna lindra resurskonflikterna med den pågående IT-omställningen inför år 2000.

Många myndigheter anser sig sakna növärdiga förutsättningar och ställningstaganden för att överhuvudtaget kunna göra något meningsfullt analys- och förberedelsearbete. Detsamma gäller i viss mån kommunerna. Om en svensk övergångsplan skall kunna utarbetas bör ett fortsatt utredningsarbete genomföras. I ett sådant utredningsarbete bör ingå en systematisk genomgång av de olika arbetsmomenten i myndigheternas analys-, planerings- och omställningsarbete. Statskontoret bör tillsammans med de myndigheter som kommit längst i sitt förberedelsearbete utarbeta modeller och rekommendationer för detta. Samverkan bör även ske med den kommunala sektorn.

6.3 Översiktliga tids- och kostnadsuppskattningar

Även efter den fördjupade analys av de totala anpassningskostnaderna för IT-systemen i den offentliga sektorn som Statskontoret gjort under våren 1997 framstår myndigheternas bedömningar av resursbehov och kostnader som mycket osäkra. Av tjugotalet stora och i sammanhanget särskilt viktiga myndigheter är det bara en tredjedel som redovisat någon uppskattning av kostnaderna för anpassningen. Av dessa uppskattar Riksskatteverket kostnader i intervallet 100-150 miljoner kr, Riksförsäkringsverket i intervallet 150-300 miljoner kr och Centrala Studiestödsnämnden i intervallet 50-70 miljoner kr. Kostnaderna avser analys, planering, system- och dataprogramgenomgång med programrevideringar och i vissa fall

nyskrivning av program, testning, blanketter, instruktion samt utbildning. För kommunsektorns del saknas motsvarande uppskattning.

Av det material som Statskontoret tagit fram är det mycket svårt att dra slutsatser om de totala kostnaderna för en euroanpassning av alla offentliga myndigheternas IT-system. Statskontorets beräkningar baserades på ett svenskt deltagande i valutaunionen från starten 1999 med en treårig övergångsperiod. Skillnaden i kostnader vid ett senare deltagande torde vara små. Enligt Statskontorets bedömning torde dock de totala anpassningskostnaderna bli mycket mindre än näringslivets inklusive bankväsendets.

Uppskattningar av den tid som behövs totalt sett för omställningsarbetet från ett beslut om svenskt deltagande i valutaunionen till en fullständig övergång till att använda euro i den offentliga sektorn föreligger ännu bara från ett fåtal myndigheter. Riksskatteverket, som får anses ha en nyckelställning i sammanhanget, anger emellertid en uppskattad anpassningstid på 2-2,5 år. Häri ingår nödvändig detaljplanering samt system- och programgenomgång. Vidare ingår i vissa fall nyskrivning av program, testning av program och system samt utbildning. I beräkningen ingår emellertid inte tid för de regeländringar som måste föregå IT-anpassningen, men som borde kunna förberedas på ett tidigare stadium. Riksrevisionsverket, som ansvarar för de statliga redovisningssystemen, anger att det för dessa system krävs en motsvarande omställningstid på 1,5-2 år.

Det är inte möjligt att idag få någon säkrare uppskattning av den minimitid som krävs för den offentliga förvaltningens omställning. Med hänsyn till omfattningen och komplexiteten i Riksskatteverkets IT-system är det emellertid rimligt att anta att den tid som anges av Riksskatteverket är den längsta tid som kan bli aktuell och att övriga myndigheter bör klara omställningen på en kortare tid.

Som redan berörts är en organiserad samverkan inom den offentliga förvaltningen angelägen för att effektivisera och underlätta förberedelsearbetet. Statskontoret har i ett förslag till handlingsplan redovisat hur en sådan samordning och samverkan kan organiseras och bedrivas. Det är angeläget att Statskontoret nu inom ramen för sin samordningsuppgift utvecklar en stödjande och rådgivande funktion i metodfrågor och andra frågor av relevans i detta sammanhang. Samverkan mellan statliga institutioner och kommunala organ är särskilt angelägen i samband med hanteringen av bl.a. statistikproduktion och transfereringssystem.

6.4 Konsekvenser om Sverige inte deltar i valutaunionen från start

Även om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten den 1 januari 1999 är det önskvärt att upprätthålla handlingsfrihet för ett eventuellt senare beslut om deltagande. För att en sådan handlingsfrihet skall kunna åstadkommas bör myndigheterna genomföra ett fortsatt utredningsarbete. Frågorna om vilka behov som finns, vilken servicenivå som kan vara rimlig och vilken tid som är absolut nödvändig mellan ett eventuellt framtida beslut om medlemskap i valutaunionen och ett ikraftträdande av ett sådant beslut bör undersökas vidare.

7 Euron och medborgarna

7.1 Inledning

Allmänheten kan förväntas komma i kontakt med euron och se effekterna av de europeiska valutasamarbetet vare sig Sverige deltar i valutaunionen eller inte. En ökad konkurrens kan förväntas leda till ökad prispress också på varor vilka säljs i ett land som inte deltar i valutaunionen. Vidare är det sannolikt att en viss del av detaljhandeln i större städer och i turisttäta områden kommer att ange priser i euro även om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten 1999. Framför allt i gränstrakter är det troligt att euron kommer att förekomma som betalningsmedel. Svensk detaljhandel räknar med en ökande tillströmning av turister med valuta i eurosedlar och euromynt när dessa kommit i bruk. Privatpersoners sparande och investeringar i europeiska valutor kommer att påverkas av ett europeiskt valutasamarbete. Genom utvecklingen av EU:s inre marknad kommer svenska konsumenter att i ökad omfattning möta erbjudanden från utländska företag. Det gäller inte minst den gränsöverskridande handeln som t.ex. postorderförsäljning och försäljning via internet. Konsumenterna kommer dessutom sannolikt att få tillgång till finansiella tjänster - t.ex. betaltjänster och sparande - i euro redan från den 1 januari 1999. Den svenska konsumenten kommer således att konfronteras med en gemensam europeisk valuta även om Sverige inte deltar i valutaunionen.

Även ett beslut att - tillsvidare eller permanent - stå utanför valutaunionen kommer således att leda till konsekvenser och medföra kostnader för konsumenterna. På vissa områden blir konsekvenserna för konsumenterna särskilt tydliga. De konsumenter som använder sig av banker och andra finansiella institut, dvs. merparten av medborgarna i Sverige, kommer även vid ett svenskt icke-deltagande att drabbas av kostnaderna för de finansiella institutens euroanpassningar. Eftersom den svenska finansiella marknaden i stor utsträckning är en integrerad del av den internationella finansiella marknaden, kommer de svenska finansiella instituten även vid ett icke-deltagande att i viss mån behöva anpassa verksamheten efter den nya gemensamma valutan och behöva erbjuda tjänster i euro. I storstäder och andra turisttäta områden är det dessutom möjligt att vissa banker

kommer att erbjuda möjlighet att ta ut eurosedlar i svenska uttagsautomater. Oavsett vilka kostnader som de finansiella instituten drabbas av, kommer kostnaderna sannolikt att slås ut på kundkollektivet. Det är inte troligt att endast de kunder som direkt nyttjar eurotjänster får stå för hela kostnaden. Vidare kommer detaljhandeln sannolikt, som nyss nämnts, i framförallt storstäder och andra turisttöta områden att lämna prisinformation och acceptera betalning även med euro. Detta torde bli följden av att flera av de länder vars medborgare besöker Sverige i egenskap av turister, kommer att delta i valutasamarbetet och ha en gemensam valuta.

Om Sverige ansluter sig till valutaunionen blir förändringarna givetvis mer påtagliga för medborgarna i deras egenskap av konsumenter. De positiva effekterna för medborgarna antas visa sig främst på längre sikt och då huvudsakligen på tre områden: bortfall av valutaväxlingskostnader, större möjlighet till prisjämförelser med sannolikt lägre priser på varor och tjänster som följd samt ökade möjligheter att låna lättare och billigare.

Övergången till en ny valuta manifesteras ytterst i att sedlar och mynt i svenska kronor kommer att bytas ut mot sedlar och mynt i euro. Denna övergång är förknippad med ett flertal problem och frågeställningar, t.ex. vad gäller längden på övergångsperioden och de kostnader som förorsakas av införandet av euron. Det har därför varit nödvändigt att förlägga tyngdpunkten av denna redovisning på just de frågor som blir aktuella om Sverige väljer att delta i valutaunionen. För vissa av frågeställningarna spelar tidpunkten för inträdet ingen större roll. Frågorna ställs på sin spets när Sverige skall vidta de olika åtgärder som hör samman med övergången till den nya valutan.

I departementspromemorian Praktiska euroförberedelser i Sverige (Ds 1997:9) redovisades de frågor som är av särskild vikt för medborgarna i samband med valutaunionen. Frågorna och deras fortsatta överväganden redovisas i det följande. Där det finns anledning redovisas även remissvaren kort (en fullständig sammanställning av remissvaren finns i bilaga 1).

7.2 Informationsfrågor

Storleken på behovet av information till allmänheten i samband med upprättandet av valutaunionen beror på om Sverige kommer att ansluta sig till unionen eller inte. Om Sverige deltar i valutaunionen kommer medborgarna att på nästan alla områden beröras av den gemensamma valutan. Under en övergångstid kommer det att uppstå problem för konsumenterna att förstå och tolka priser, ersättningsnivåer och löner som uttrycks i euro. Allmänheten måste således informeras om vad övergången till euro innebär, så att svårigheten att hantera den nya valutan mildras.

Denna inlärningsprocess bör i huvudsak vara avslutad i samband med att sedlarna och mynten i euro införs. Flertalet remissinstanser har framhållit vikten av att konsumenterna får omfattande information inför ett eventuellt införande av den gemensamma valutan i Sverige.

För att möta konsumenternas behov av information kommer det under en övergångsperiod att krävas att anställda i konsumentorganisationer, finansiella institut och inom handeln samt vid berörda myndigheter, har tid och kunskaper att besvara frågor. Även statliga myndigheter samt kommunala och landstingskommunala organ bör förbereda sig för att på ett tidigt stadium kunna lämna information och besvara frågor inom respektive ansvarsområde. Detta förutsätter informations- och utbildningsinsatser inom de olika organen. Huvudansvaret för informationen om euro i samband med försäljning av varor och tjänster måste vila på näringslivet.

Statens och myndigheternas ansvar innefattar mer allmän information om valutaunionen och euro. Exempelvis måste allmänheten informeras om varför det skapats en valutaunion och om de mer praktiska konsekvenserna av en ny valuta och av nya sedlar och mynt.

Under början av detta år har det inom ramen för regeringskansliets euroförberedelsearbete tagits fram dels en populärversion av departementspromemorian, dels nyhetsbrev. Det framtagna informationsmaterialet har distribuerats till s.k. vidareinformatörer som bibliotek, skolor och kommuner.

Information direkt till allmänheten förbereds. Innehållet i sådan information liksom omfattningen av den är dock beroende av riksdagens beslut hösten 1997 i frågan om Sveriges deltagande eller icke-deltagande i valutaunionen. Av denna anledning planeras information till den breda allmänheten att gå ut tidigast efter riksdagens beslut. För många personer kommer övergången till nya sedlar och mynt att bli besvärlig. Vissa medborgargrupper kommer att ha särskilda problem vid introduktionen av euron, t.ex. äldre och synskadade. Särskilda informationsinsatser måste därför ta sikte på dessa grupper.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten år 1999 men det lämnas öppet om Sverige skall träda in vid senare tillfälle, måste allmänheten likväl kontinuerligt informeras om utvecklingen av valutaunionen. Detta eftersom vi bl.a. genom EU-medlemskapet under alla förhållanden påverkas av utvecklingen i Europa. En informationsplan måste därför förberedas för att möta det informationsbehov som uppstår vid ett beslut om svenskt deltagande i valutaunionen vid en senare tidpunkt. Om Sverige väljer att delta i valutaunionen efter år 1999 bör erfarenheter från andra deltagande länders förberedelser givetvis utnyttjas.

7.3 Tidpunkten för införande av euro

Det råder mellan näringslivs- och konsumentföreträdare stor enighet om att det vore olämpligt att introducera sedlar och mynt i euro den 1 januari 2002. Anledningen är att både julhandel och mellandagsrea utgör stora påfrestningar för personalen i detaljhandeln. Den 1 januari 2002 är enligt det fastlagda övergångsscenarioet sista datum för introduktion av sedlar och mynt i euro. En alternativ tidpunkt bör därför bli ett tidigare datum. Företrädare för detaljhandeln har föreslagit den 1 oktober 2001. Vilken exakt tidpunkt under hösten 2001 som väljs är av mindre betydelse för konsumenterna så länge tidpunkten inte sammanfaller med förutsägbara toppar i handeln, vilket skulle försvåra övergången även för konsumenterna.

7.4 Hur lång period med sedlar och mynt i både euro och kronor?

Enligt fördraget skall utbytet av nationella sedlar och mynt vara genomfört senast sex månader efter introduktionen av eurosedlar, dvs senast den 30 juni 2002. Eftersom hanteringen av dubbla valutor är kostsam och ytterst drabbar konsumentkollektivet är det fördelaktigt med en så kort övergångsperiod som möjligt. Periodens längd bör dock givetvis bestämmas med hänsyn till att de praktiska arrangemangen för företag och konsumenter skall kunna fungera. För att uppnå en så kort övergångsperiod som möjligt och för att minska konsumenternas kostnader är det nödvändigt att den svenska kronan försvinner relativt snabbt. Praktiskt kan detta ske genom att handeln lämnar växel enbart i euro.

Av de remissinstanser som berört frågan har flertalet instämt i att övergångstiden med sedlar och mynt i två valutor bör vara så kort som möjlig. Skälet härför anges generellt vara de kostnader som är förenade med den dubbla sedel- och mynthanteringen och parallella system.

Enligt utkastet till den andra euroförordningen (artikel 15 /1/) får övergångstiden med dubbla uppsättningar sedlar och mynt vara som längst sex månader. Perioden skall dessutom vara avslutad senast den 30 juni 2002. Väljer man ett tidigare datum för introduktionen av sedlar och mynt i euro än den 1 januari 2002 kommer den förra tidpunkten att tidigareläggas.

Längden på perioden med två uppsättningar sedlar och mynt är beroende av framförallt två faktorer:

Den första faktorn är hur lång tid det tar för konsumenterna att göra sig av med sedlar och mynt i kronor. Vid den tidpunkt då sedlar och mynt i euro införs, kommer varje konsument att ha ett visst antal kronsedlar och -mynt i sin besittning. Då flertalet medborgare inte torde ha större kontanta belopp än som behövs för en eller annan vecka, bör dessa sedlar och mynt kunna försvinna från marknaden på kort tid. Betalning med sedlar och mynt i både kronor och euro kommer sannolikt att normalt ske endast vid ett tillfälle, dvs. när kronsedlarna och -mynten tar slut och resterande betalning sker med eurosedlar eller -mynt eller med annat betalningsmedel än sedlar och mynt i kronor. Om övergången i god tid föregåtts av omfattande information torde marknaden dräneras på kronsedlar och -mynt på kort tid. Sett utifrån detta perspektiv skulle perioden med två parallellt existerande uppsättningar av sedlar och mynt inte behöva vara mer än några veckor.

Den andra faktorn som påverkar övergångsperiodens längd - och sannolikt den avgörande faktorn - är hur snabbt spridningen av kronor stoppas. Om det tar lång tid för bankerna att ställa om uttagsautomater o.d. till att lämna ut enbart eurosedlar, kommer övergångsperioden att bli längre än vad som annars är nödvändigt. Avgörande för en snabb övergång är givetvis att distribution av eurosedlar och euromynt via banksystemet till handeln och konsumenterna sker smidigt och snabbt.

Bankföreningen har förespråkat en regionvis övergång med hänsyn till framförallt att det bedöms saknas kapacitet att genomföra nödvändiga anpassningar i uttagsautomaterna på en gång i hela landet. Olika möjliga lösningar övervägs inom Riksbanken. Ett alternativ är att de nya sedlarna och mynten distribueras först till de större orterna i Sverige vilket skulle innebära att en regional täckning på 20 % når 80 % av befolkningen på väldigt kort tid.

För att övergången skall kunna genomföras på så kort tid som möjligt måste de nya sedlarna och mynten slussas ut till banker, postkontor och handeln samt andra penningförmedlare redan före det att allmänheten skall ha tillgång till sedlarna och mynten. Banksystemet bör ha sådan beredskap att det i viss mån och under en kortare tid är möjligt att ersätta uttagsautomaterna med andra uttagsalternativ. Redan idag torde det dessutom vara tekniskt möjligt att ställa om uttagsautomaterna till att lämna ut sedlar i mer än en valuta även om antalet möjliga sedelvalörer därmed minskar. Det bör därför vara möjligt för bankerna att redan i förväg ställa om automaterna utifrån specifikationerna för de nya eurosedlarna. Därigenom skulle bankerna kunna undvika en omställningspropp som eventuellt kan inträffa omedelbart när sedlar i euro introduceras. Bankerna bör vidare genom information och kampanjer kunna verka för att redan före övergången till euro dra in de pengar som inte cirkulerar i banksystemet. Om Sverige väljer att delta i valutaunionen torde detta - med hänsyn till de

kostnader som är förenade med hantering av två uppsättningar sedlar och mynt - vara ett lämpligt tillfälle för bankerna och andra att verka för ökad användning av betalningsmedel vars hantering är mindre kostsam än hanteringen av kontanter, t.ex. smart cards eller kontantkort, och som dessutom minskar mängden kontanter i betalningssystemet. Mot denna bakgrund är det rimligt att sedlar och mynt i euro om möjligt införs samtidigt i hela landet. Övergången bör kunna vara avklarad på ungefär två månader.

Konsumentverket har framhållit att övergångsperioden bör vara längre än två månader. Om perioden blir kort måste den tid då inväxlingen är avgiftsfri förlängas och utsträckas till att gälla även en tid efter det att sedlar och mynt i euro blivit de enda lagliga betalningsmedlen, menar man. Det är emellertid ytterst tveksamt om konsumentkollektivet gynnas av en lång övergångsperiod. Om övergångsperioden föregåtts av tillräcklig information direkt till medborgarna torde en övergångsperiod på cirka två månader vara fullt tillräcklig.

7.5 Växlingsavgift under övergångstiden?

Flera remissinstanser har betonat att konsumenterna under den period då kronan avvecklas fysiskt som betalningsmedel skall ha rätt att kostnadsfritt växla in sin svenska valuta i bank. Det har också framhållits att en övergång till en ny valuta kommer att medföra extrema konsekvenser i form av kostnader och praktiska arrangemang för de banker, som medverkar i utbytet.

Inväxling av kronor till euro under övergångstiden kommer att vara avgiftsfri hos Riksbanken. Flera av de stora affärsbankerna har aviserat att de inte avser att ta ut någon särskild avgift. Möjligheten att inte ta ut någon särskild avgift kommer dessutom att vara ett sätt att konkurrera och dra till sig nya kunder. En reglering av de finansiella institutens avgiftspolitik ter sig främmande utifrån dagens finansiella lagstiftning. Det måste emellertid bli tillfredsställande säkerställt att frågan löses på ett sätt som inte äventyrar allmänhetens förtroende för att kronan och euron är likställda. Någon statlig subvention e.d. för att täcka växlingskostnaderna bör inte införas.

7.6 Inväxling efter övergångstiden

Även efter övergångstidens slut, dvs. då endast sedlar och mynt i euro är lagligt betalningsmedel, är det från konsumentsynpunkt viktigt att det är säkerställt att samtliga medborgare har möjlighet att växla in sedlar och

mynt i kronor till sedlar och mynt i euro. Detta framhålls också av flera remissinstanser. Frågan om omfattningen av den period då detta skall vara möjligt bör övervägas ytterligare. För att säkerställa att inväxlingen under själva övergångsperioden sker snabbt och effektivt bör inväxling efter övergångstidens slut inte vara avgiftsfri.

7.7 Hur lång period med prisinformation i både euro och kronor?

Oavsett vid vilken tidpunkt sedlar och mynt i euro införs, måste medborgarna under en längre tid ha möjlighet att bekanta sig med den nya penningheten och att kunna skapa ett prismedvetande i euro. Denna tillvänjning sker genom information och träning i att relatera intäkter och utgifter till euron redan när euron införs som ny penninghet, dvs. långt innan sedlar och mynt i euro introduceras. Den offentliga liksom den finansiella sektorn bör så tidigt som möjligt informera om den nya valutaenheten genom att konto-, löne- och andra ersättningsbesked, parallellt med belopp i kronor innehåller uppgift om vad kronbeloppet motsvarar i euro. Sådan information bör lämnas så snart det beslutats att Sverige skall delta i valutaunionen och det är tekniskt möjligt. Den beloppsmässigt största andelen av konsumenternas betalningar sker utan användning av kontanter, dels genom gireringar, dels genom betal-, kredit- och andra kort. Det är, som nämnts, sannolikt att konsumenterna kommer i kontakt med euron redan kort tid efter valutaunionens inrättande den 1 januari 1999. Det är därför viktigt att varje finansiellt institut som använder euron gentemot sina kunder, ger tydlig information om hur exempelvis omräkningen vid transaktioner har skett, uppgift om relationen euro/kronor etc.

För många medborgare kommer de första konkreta kontakterna med euron dock att ske först sedan sedlar och mynt i euro introducerats. Den del av samhället där medborgarna först kommer att konfronteras med sedlar och mynt i euro är i dagligvaru- och annan detaljhandeln. Särskilda krav måste därför ställas på prisinformationen i denna del av näringslivet.

Längden på perioden då det kommer att finnas två parallella uppsättningar sedlar och mynt är, av skäl som utvecklas närmare i avsnitt 7.4, sannolikt helt beroende av hur snabbt marknaden kan dräneras på sedlar och mynt i kronor. Två uppsättningar sedlar och mynt bör med hänsyn till hanteringskostnaderna inte finnas under längre period än absolut nödvändigt. Under den period det finns två uppsättningar sedlar och mynt bör prisinformation lämnas i båda valutorna. Detta torde följa av prisinformationslagens krav på korrekt och tydlig prisinformation. Sedan euron blivit det enda lagliga betalningsmedlet bör av främst pedagogiska skäl prisin-

formation lämnas enbart i euro. För att underlätta övergången till de nya sedlarna och mynten bör emellertid prisinformation lämnas i båda valutorna även en kort tid före introduktionen av sedlar och mynt i euro. Den sammanlagda perioden med prisinformation i både kronor och euro bör vara omkring två månader. En betydligt längre period skulle endast fördröja den nödvändiga mentala omställning som under alla förhållanden blir nödvändig med en ny valuta. Ett annat skäl att begränsa perioden med prisinformation i både kronor och euro är de kostnader som är förknippade med sådan prisinformation.

7.8 Närmare om prisinformationen

Frågorna kring den närmare utformningen av prisinformationen, behoven av lagstiftning etc. har analyserats i en särskild projektgrupp som består av företrädare från näringslivet, regeringskansliet och statliga myndigheter.

Utgångspunkten är prisinformationslagen vilken föreskriver att priset för varor och tjänster skall anges korrekt och tydligt. Konsumentverket bedömer att övergången till nya sedlar och mynt i sig inte kommer att föranleda några problem när det gäller val av prismärkningsmetod. Olika detaljhandlare har olika prismärkningsstrategier; elektronisk hyllkantsmärkning eller mekanisk sådan eller prislappsmärkning (den senare metoden torde i längden vara den mest resurskrävande). Flertalet handlare bedöms inte byta prismärkningsmetod enbart p.g.a. den nya penningheten (vilket i sig skulle föranleda extra kostnader). Den tekniska utvecklingen gör dock att allt fler butiker övergår till integrerade datasystem genom vilka priset på hyllkant alltid är detsamma som priset i kassan.

Under den tid som prisinformation lämnas i både kronor och euro men före tidpunkten då sedlar och mynt i euro introducerats bör jämförpriset anges endast i kronor. Sedan sedlar och mynt i euro införts bör jämförpriset anges endast i euro. För prisjämförelsens skull är detta tillräckligt. Antalet prisuppgifter bör vara begränsat. Ett stort antal prisuppgifter skulle verka mer förvirrande än upplysande.

7.9 Närmare föreskrifter om korrekt och tydlig prisinformation

Redan innan sedlar och mynt i euro införts kan det vara nödvändigt att prisinformation lämnas i både euro och kronor. Vilka krav - t.ex. i fråga om antalet prisuppgifter - som under denna tid bör ställas på korrekt och

tydlig prisinformation kan vara svårt att avgöra i förväg. Konsumentverket har i sitt remissvar föreslagit att verket ges rätt att utfärda övergångsregler för hur prisinformationen skall utformas under den tid då den svenska valutan och euron existerar som parallella betalningsmedel. Prisinformationslagen innehåller emellertid inte något dylikt bemyndigande. I prisinformationslagen bör därför en ny bestämmelse införas varigenom regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer - dvs. i praktiken Konsumentverket - ges rätt att meddela de närmare föreskrifter som behövs för tillämpningen av kravet på korrekt och tydlig prisinformation. Bemyndigandet bör vara tidsbegränsat och upphöra att gälla vid den tidpunkt då endast sedlar och mynt i euro är lagligt betalningsmedel. Därefter torde prisinformationslagens nuvarande regler vara tillräckliga.

7.10 Prisövervakning

Om Sverige deltar i valutaunionen från starten kommer den svenska kronan och euron att bli en och samma valuta redan den 1 januari 1999. Kronan låses då vid euron till ett särskilt fastställt omräkningstal (sex siffror, vilket för Sveriges del kommer att innebära fem decimaler, t.ex. 1 euro = 8,76543 kr). Redan en tid innan sedlar och mynt i euro introduceras kommer sannolikt priser att anges även i euro. Under denna period sker dock betalningarna i detaljhandeln fortfarande normalt i kronor. Priser i detaljhandeln anges i euro huvudsakligen av pedagogiska skäl. Från och med tidpunkten då sedlar och mynt i euro introduceras kommer även kontantbetalningar att kunna göras i euro. Priset i euro kommer då sannolikt att avrundas. Det avrundade priset i euro får visserligen formellt inte avvika från det angivna priset i kronor, eftersom det i annat fall skulle finnas två priser på en och samma vara. Det finns emellertid en risk för att avrundningar likväl leder till omotiverade prishöjningar i fall då kronpriset anpassas till att överensstämja med det avrundade europri-set. Motsvarande risk kommer att uppstå sedan sedlar och mynt i euro blivit de enda lagliga betalningsmedlen. Mot denna bakgrund är det viktigt att övervaka att avrundningar inte leder till omotiverade prishöjningar. Massmedia, konsumentorganisationer och andra konsumentintressenter kommer att spela en viktig roll i övervakningen av att så inte sker. Statliga insatser - genom t.ex. en priskommission - bör även övervägas.

7.11 Kostnaderna inom handeln

Inom ramen för verksamheten i arbetsgruppen "Euron och medborgarna" har en särskild undersökning genomförts med syfte att få en närmare belysning av vilka ökade kostnader införandet av euron kan medföra för detaljhandeln. Vidare har en bedömning gjorts av hur kostnaderna kan tänkas påverka prisutvecklingen.

Oavsett om Sverige kommer att delta i valutaunionen och vid vilken tidpunkt ett eventuellt deltagande blir av, kommer valutaunionen att medföra kostnader som ytterst drabbar konsumenterna. Om Sverige inte deltar kommer den internationalisering som pågår på framförallt det finansiella området att leda till kostnader med anledning av dubbla data-system, systemförändringar etc. Att närmare beräkna de kostnader som blir en följd av valutaunionens genomförande är emellertid förenat med stora svårigheter.

När det gäller de kostnader som uppkommer inom detaljhandeln vid ett deltagande i valutaunionen har en särskild analys genomförts av AB Handelns utredningsinstitut (HUI) på uppdrag av Sveriges Köpmannaförbund, Sveriges Livsmedelshandlareförbund, ICA Handlarna AB och å-gruppen AB. En redovisning av studien publicerades i februari 1997 i rapporten Övergång till euro - en konsekvensstudie för detaljhandeln.

I rapporten lämnas följande sammanfattning och slutsatser.

Införandet av euro - Istället för kronor som betalningsmedel - kommer att medföra betydande kostnader för detaljhandeln. Dessa kostnader uppstår främst genom behovet av ny prisinformation, växling av två valutor under en övergångstid, ändring av datasystem och ökat behov av utbildning.

De totala kostnaderna för detaljhandeln i Sverige har beräknats att uppgå till mellan 1,8 och 3,9 miljarder kronor. Ett s.k. "Big Bang"-alternativ - dvs. från SEK till euro över en natt - se tabell 13.1 - måste betecknas som orealistiskt. De totala kostnaderna motsvarar 0,5-1,1 procent av omsättningen i detaljhandeln. Kostnaderna inom detta intervall påverkas i hög grad av vilka krav som ställs på detaljhandelsföretagen. Det är betydligt dyrare om prisinformation måste ges i både euro och SEK under hela övergångsperioden med dubbla valutor än om butikerna kan välja när prisinformation byts från SEK till euro. På motsvarande sätt är det dyrare om butikerna under en period måste kunna betala tillbaka både i SEK och euro - än om den enskilda butiken får avgöra en tidpunkt när övergången från SEK till euro skall ske.

De ovan nämnda övergångskostnaderna för detaljhandeln kan vägas mot minskningen av transaktionskostnader och valutarisker

samt de samhällsekonomiska effekterna av ett svenskt medlemskap i EMU. Nämda - huvudsakligen positiva effekter - tillfaller emellertid inte direkt detaljhandeln. Det finns därför en risk för att detaljhandeln drabbas av betydande engångskostnader vid övergången från SEK till euro.

HUI har i sin studie gjort en jämförelse mellan hanteringen av två uppsättningar sedlar och mynt i en av Finlandsfärjornas taxfree-butiker och hanteringen av två uppsättningar sedlar och mynt vid en tänkt övergång till euro. Jämförelsen är inte helt adekvat, bl.a. då den studerade personalen på Finlandsfärjorna sannolikt är van vid hanteringen. HUI har beräknat merkostnaden till i snitt 0,90 kr per transaktion och antalet transaktioner inom detaljhandeln per år till 4.440 miljoner. HUI har sedan gjort de alternativa antagandena att hälften respektive en fjärdedel av alla transaktioner sker med sedlar och mynt i både kronor och euro under en övergångstid om sex månader, vilket skulle innebära en merkostnad på 1 miljard kr respektive 500 miljoner kr. De totala kostnaderna motsvarar en påverkan av konsumentprisindex (KPI) med mellan 0,5 - 1,1 procentenheter beroende på vilket alternativ som väljs.

Här bör då först anmärkas att det kan förefalla onödigt att ha en så lång övergångsperiod som sex månader. Det har ovan förespråkats att perioden med två uppsättningar sedlar och mynt som längst skall vara cirka två månader (avsnitt 7.4.). Även om övergångstiden blir längre än två månader torde dock antalet transaktioner med två valutor inte öka proportionellt med periodens längd. Det måste vidare anmärkas att antalet krångliga transaktioner - dvs. transaktioner med sedlar och mynt i både kronor och euro - sannolikt inte kommer att utgöra ett så stort antal som HUI utgår från. Betalning med sedlar och mynt i både euro och kronor torde av varje konsument som regel ske endast vid ett tillfälle, dvs. när kronsedlarna och -mynten tar slut och resterande betalning sker med eurosedlar eller euromynt. Om man räknar med att en del av konsumenterna kommer att ha två krångliga transaktioner, men att samtliga sådana kommer att förekomma under en kort tidsperiod (cirka två veckor), torde kostnaderna för hanteringen sjunka i proportion till minskningen av antalet krångliga transaktioner. Redan med ett i och för sig realistiskt scenario där samtliga transaktioner under en halv månad [2 x 370 milj.] skulle vara krångliga, medför en merkostnad om 0,90 kr per transaktion en totalkostnad om *cirka 166 miljoner kr*. Med en lång övergångsperiod torde antalet krångliga transaktioner öka i viss utsträckning.

HUI pekar vidare i sin rapport på att en övergångsperiod med hantering av två uppsättningar sedlar och mynt komma att leda till högre kassalikviditet i handeln. Ökad kassalikviditet medför till bl.a. ökat säkerhetsbehov och ränteförluster. HUI har beräknat de totala kostnaderna i samband med

ökad kassalikviditet för delposterna (i) ränteförlust till följd av utökad växelkassa, (ii) tillförd kassalåda (engångskostnad), (iii) uppräknig av dagskassa och (iv) ökat säkerhetsbehov. Räknat på en övergångstid om två månader skulle den totala kostnaden bli *cirka 293 miljoner kr* (utifrån HUIs beräkning av räntekostnaden om återbetalning sker endast med sedlar och mynt i euro vilket förutsätts).

Kostnaderna för kassaregister och butiksdata, dvs. i huvudsak konvertering av programvara, beräknas uppgå till *cirka 166 miljoner kr*.

HUI beräknar därefter kostnaderna för prismärkning. Resultatet bygger på förutsättningarna att handeln i genomsnitt genomför fyra (ordinarie) prisändringar per år. Om det under övergångsperioden genomförs endast en prisändring (utöver den första prismärkning som krävs då två valutor föreligger) skulle kostnaden inte överstiga *413 miljoner kr*. Till detta måste dock läggas alla extraprismärkningar som görs. De totala kostnaderna för prismärkningen är således helt beroende av hur många prisändringar som sker. Ett sätt för handeln att minska sina kostnader är ett frivilligt prisstopp under övergångsperioden med dubbel prisinformation.

HUI beräknar bokföringskostnader till 62 miljoner kr, utbildningskostnader till *204 miljoner kr*, informationskostnader till 8 miljoner kr och anpassning av elektroniska betalmedel till 468 miljoner kr. Samtliga dessa kostnader är av engångskaraktär och påverkas således inte av längden på övergångsperioden.

De totala kostnaderna vid en övergångsperiod om två månader framgår av följande tabell.

Tabell 1 Kostnader för detaljhandeln vid en övergångsperiod om två månader

Kostnadsposter	Kostnad (miljoner kr)
Hantering av två uppsättningar sedlar och mynt	166
Ökad kassalikviditet	293
Konvertering av kassaregister och butiksdata	166
Prismärkning	413
Bokförings- och redovisning	62
Utbildning	204
Information	8
Anpassning av elektroniska betalmedel	468
Summa detaljhandelskostnader	1.780

En kostnad för detaljhandeln i denna storlek motsvarar en engångspåverkan på konsumentprisindex (KPI) om cirka 0,5 procentenhet, dvs. ungefär vad som motsvarar HUI:s alternativ med en övergångsperiod på en månad. I den mån handeln väljer att kompensera sig för dessa kostnader genom

prisjusteringar är det väsentligt att dessa kostnader tydliggörs för konsumenterna så att det klart framgår vilka prisjusteringar som har påkallats av ökade kostnader genom övergången till euro och vilka som inte har det.

7.12 Inträde i valutaunionen efter år 1999

Om Sveriges riksdag beslutar att Sverige inte skall delta i valutaunionen från dess start år 1999, men lämnar öppet för ett svenskt inträde vid en senare tidpunkt, uppstår frågan hur lång den nödvändiga förberedelse tiden är mellan beslut om inträde och tidpunkt för medlemskap. För medborgarnas och konsumenternas del är det i första hand informationsåtgärderna som kan väntas ta lång tid. Allmänheten måste informeras om dels de närmare detaljerna i EMU-processen, dels de mer praktiska konsekvenserna av införandet av en ny valuta och nya sedlar och mynt. Dessa åtgärder bedöms emellertid kunna klaras av på mindre än ett år

Konsekvenser av EMU för svenskt näringsliv

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) har i en studie¹ analyserat dels effekterna på produktion och sysselsättning av ett svenskt medlems- respektive utanförskap i valutaunionen, dels företagens prissättningsbete- ende vid växelkursfluktuationer samt möjliga konsekvenser av ökad pristransparens. Nedan lämnas en sammanfattande redogörelse av studien.

Effekter på produktion och sysselsättning i och utanför valutaunionen

I analysen av effekterna på produktion och sysselsättning av ett medlem- skap alternativt utanförskap har tre scenarier för den framtida utvecklingen beräknats.² Scenarierna grundar sig på olika bedömningar om effekter på arbetslöshet, tillväxt i världshandel, investeringsutveckling och produkti- vitetsutveckling m.m. av medlemskap i valutaunionen respektive utanför- skap. Förutsättningarna framgår av tabell 1.

I det första scenariet har antagits att den svenska kronan inte längre finns och att euron flyter mot andra valutor som dollarn och yenen, *EMU- alternativet*. I det andra alternativet är den svenska kronan rörlig både mot Euron, dollarn och andra valutor, *Rörlig växelkurs*. Det tredje alternativet utgörs av en framskrivning av den historiska utvecklingen sedan 1970- talet. Det antas att den svenska exportindustrin återigen kommer att drabbas av en minskad efterfrågan på sina produkter till följd av ett för högt kostnadsläge gentemot sina konkurrenter. För att komma till rätta med problemet måste kronan devalveras. Den svenska kronan antas i detta alternativ, *Devalverings-alternativet*, vara fast mot en korg bestående av euron, dollarn, yenen och andra valutor vilka är av betydelse för den svenska handeln.

¹ Kommande rapport från NUTEK

² Antaganden och fullständiga resultat redovisas i en kommande rapport från NUTEK

Huvudsyftet med dessa tre scenarier är att belysa eventuella skillnader och likheter i utvecklingen av främst sysselsättning och produktion mellan de olika växelkursregimerna. Resultaten skall alltså inte tolkas som en prognostisering av den framtida utvecklingen i respektive alternativ.

Som en gemensam förutsättning för de tre olika scenarierna antas att dollarn deprecieras med 10 procent mot euron mellan 1999 och år 2005. Denna hypotetiska dollarkursutveckling utgör inte en prognos utan används endast för att illustrera utvecklingen av produktion och sysselsättning i svenskt näringsliv i de olika alternativen.

Tabell 1. Förutsättningar för de tre alternativen.

<i>Gemensamma förutsättningar:</i>			
Den amerikanska dollarn deprecieras med 10 procent mot EURO:n mellan 1999 och 2005.			
Den offentliga konsumtionen förblir oförändrad			
<i>Särskilda förutsättningar:</i>	EMU-alternativet	Rörlig växelkurs	Devalveringsalternativet
Exportmarknad, årlig procentuell tillväxt	6,0	5,5	5,5
Investeringsbenägenhet, i procent av EMU-alternativet	100	93	90
Arbetslösheten slutåret, i procent	7,0	7,0	9,0
Årlig produktivitetstillväxt i ny teknik i procent av EMU-alternativet	100	93	90
Handels- och tjänstebalanskrav uttryckt som export relativt import	1,19	1,21	1,23

Produktion och sysselsättning i olika branscher enligt de tre alternativen.

Ett svenskt medlemskap i valutaunionen ger enligt scenarieanalysen en årlig tillväxt i BNP på 2,41 procent. Om Sverige istället står utanför och liksom idag tillämpar rörlig växelkurs blir den årliga tillväxten något lägre, 2,34 procent. Det så kallade devalveringsalternativet, med större osäkerhet om den ekonomiska politiken m.m., ger den lägsta utvecklingen med 2,18 procentenheter per år.

Även om skillnaden i BNP-utveckling mellan *EMU-alternativet* och alternativet med *rörlig växelkurs* är liten, så utvecklas privat konsumtion avsevärt bättre i EMU-alternativet. Den högre privata konsumtionen i *EMU-alternativet* innebär i sin tur en relativt stor efterfrågeökning på

tjänster, då dessa är relativt känsliga för inkomständeringar. Eftersom en stor del av företagen inom tjänstesektorn är småföretag gynnas dessa i *EMU-alternativet* jämfört med de två andra.

Antagandet om en lägre räntenivå och minskad osäkerhet kring den förda ekonomiska politiken ger upphov till att företagen i *EMU-alternativet* är mer benägna att investera jämfört med de andra alternativen. Då införandet av valutaunionen innebär att alla företag får tillgång till en större kapitalmarknad gynnas troligen små och medelstora företag mer än storföretag, då de senare ofta redan har möjlighet att finansiera investeringar på andra kapitalmarknader än den svenska.

Även import- och exportutvecklingen är högre i *EMU-alternativet* jämfört med om Sverige står utanför. Detta eftersom en gemensam valuta minskar transaktionskostnader vid handel då valutaosäkerheten elimineras. Även detta gynnar små och medelstora företag som har mindre resurser för riskhantering än stora företag.

Tabell 1. Utvecklingen av försörjningsbalansen 1999-2005 enligt de tre alternativen. Procentuell förändring per år.

	EMU	Rörlig växelkurs	Devalvering
Bnp	2,41	2,34	2,18
Import	5,46	5,16	4,99
Tillgång	3,66	3,55	3,36
Privat konsumtion	1,48	1,24	1,12
Investeringar	5,95	5,61	5,14
Export	6,19	6,16	5,99
Användning	3,66	3,55	3,36

Källa: ISMOD-modellen NUTEK.

I analysen av effekterna på sysselsättning och förädlingsvärde har företagen indelats i kunskaps-, kapital- och arbetsintensiv industri- respektive tjänstenäring. Av tabell 2 framgår att produktionen och sysselsättningen ökar mest i de kunskapsintensiva företagen oavsett om Sverige går med i valutaunionen eller ej.

Produktiviteten (förädlingsvärde per sysselsatt) är högst bland företagen i de kunskapsintensiva branscherna i *EMU-alternativet*. Produktionen inom den kunskapsintensiva industrin kräver ett stort inslag av kunskapsintensiva tjänster. Det finns alltså en stark koppling mellan dessa typer av företag. Då många kunskapsintensiva företag, både varuproducerande och tjänsteföretag, är små, gynnas dessa småföretag av utvecklingen.

Produktions- och sysselsättningsutvecklingen bland företag inom de arbetsintensiva tjänstenäringarna är relativt gynnsam i *EMU-alternativet*. Detta beror på att inkomster och privat konsumtion ökar mer i *EMU-*

alternativet. Som nämndes ovan påverkas efterfrågan på dessa tjänster relativt kraftigt av förändringar i inkomster.

Företagen inom den kapitalintensiva industrin har den gynnsammaste utvecklingen av såväl antalet sysselsatta som förädlingsvärdet i alternativet med *rörlig växelkurs*. Konkurrenskraften stärks beroende på att man i det här alternativet gynnas av att kronan försvagas mot Euron och inte stärks lika mycket mot dollarn som i *EMU-alternativet*.

Produktiviteten inom den arbetsintensiva industrin är högst i EMU-alternativet.

Sysselsättningen ökar mest bland de kunskapsintensiva tjänsteföretagen oavsett växelkursregim. Även företagen inom den kunskapsintensiva industrin respektive de arbetsintensiva tjänstenäringarna ökar relativt mycket. Sysselsättningen minskar emellertid inom de kapitalintensiva tjänstenäringarna samt inom kapitalintensiv övrig verksamhet. Då många småföretag återfinns bland kunskapsintensiva industriföretag och kunskapsintensiva tjänsteföretag samt arbetsintensiva tjänsteföretag är *EMU-alternativet* mest gynnsamt för småföretagen.

Tabell 2. Procentuell förändring av förädlingsvärden och sysselsättning 1999-2005 enligt de tre alternativen.

	Emu		Rörlig växelkurs		Devalvering	
	Förädlingsvärde	Sysselsättning	Förädlingsvärde	Sysselsättning	Förädlingsvärde	Sysselsättning
Kunskapsint.ind.	51,8	14,9	51,0	16,2	47,5	14,2
Kapitalint. ind.	25,3	8,3	26,7	10,6	23,8	8,3
Arbetsint. ind.	23,8	1,3	23,5	2,1	20,7	0,2
Kunskapsint. tj.	32,6	21,0	32,9	21,6	29,8	19,0
Kapitalint. tj.	8,1	-2,2	7,2	-2,2	6,2	-2,9
Arbetsint. tj.	20,6	12,5	18,8	11,4	16,2	9,2
Övrig kapitalint. verks.	3,8	-12,3	4,1	-11,9	2,3	-13,0
Totalt	23,1	9,2	22,4	9,2	20,0	7,3

Källa: ISMOD-modellen NUTEK.

Effekter på sysselsättningen i olika regioner

I tabell 3 nedan visas sysselsättningsförändringar i olika regioner mellan 1999 och 2005 i de tre alternativen. Sysselsättningsutvecklingen i *EMU-alternativet* och alternativet med *rörlig växelkurs* är likartade i regionerna. *Devalveringsalternativet* skiljer sig från de andra alternativen med en sämre sysselsättningsutveckling.

I regioner där inslaget av kunskapsintensiva industriföretag och kunskapsintensiva tjänsteföretag är relativt betydande, blir sysselsättnings-

ökningen större i *EMU-alternativet*. I regioner där kapitalintensiva företag, Mellansverige och norra Sverige, står för en stor andel av den totala sysselsättningen i regionen, ökar sysselsättningen mest i alternativet med *rörlig växelkurs*. Även regioner med en relativt stor andel av arbetsintensiva tjänsteföretag har en relativt hög sysselsättningsutveckling i *EMU-alternativet*. Det beror på att inkomster och privat konsumtion totalt utvecklas bäst i det alternativet. Relationerna mellan de olika regionerna är i stort sett oförändrade i de tre alternativen. Östra och västra Sverige har de största sysselsättningsökningarna i alla alternativ. Mellansverige och norra Sverige har en något större sysselsättningsökning i *devalveringsalternativet* än Skåne. Näringslivet i dessa regioner är mer beroende av växelkursförändringar än näringslivet i Skåne. På det hela taget har dock inte valet av växelkurs någon väsentlig betydelse för hur sysselsättningen fördelar sig över landet.

Delas regionerna upp i län framkommer det att sysselsättningen växer kraftigast i Stockholms län. Även Göteborgs och Malmöhus län har en relativt stark sysselsättningsutveckling beroende på att kunskapsintensiva industriföretag och kunskapsintensiva tjänsteföretag svarar för en stor andel av den totala sysselsättningen i dessa län. Turistnäringens relativt stora betydelse slår kraftigt igenom på sysselsättningsutvecklingen i Norrbottens och Jämtlands län.

Tabell 3. Procentuell sysselsättningsförändring i olika regioner under perioden 1999-2005 i de tre alternativen.

	EMU	Rörlig	Devalvering
Östsverige	8,2	7,9	6,6
Sydöstsverige	4,4	4,4	3,3
Skåne	5,1	4,9	3,4
Västsverige	5,8	5,8	4,3
Mellansverige	4,4	4,6	3,5
Norra Sverige	4,5	4,7	3,5

Källa: NUTEK.

Slutsatser

Det förefaller således som om strukturomvandlingen mot mer kunskapsintensiva branscher är mer gynnsam vid ett medlemskap i EMU och i alternativet med rörlig växelkurs. Produktivitetens utvecklingen i de kunskapsintensiva företagen är högre i *EMU-alternativet*. Även om produktivitetens utvecklingen i de kunskapsintensiva branscherna utvecklas bäst i *EMU-alternativet* är mönstret för strukturomvandlingen något otydligt. Struktur-omvandlingsförloppet från arbetsintensiva branscher till kunskapsintensi-

va branscher dämpas av att inkomster och privat konsumtion utvecklas relativt bättre i *EMU-alternativet*. Denna utveckling gynnar särskilt arbetsintensiva tjänstenäringsbranscher. Resultaten indikerar även att ett inträde i valutaunionen får en positiv effekt för små och medelstora företags tillväxtmöjligheter.

Sysselsättningen utvecklas bättre i storstadsregionerna än i glesbygdsregionerna oberoende av vilket växelkurssystem vi har. Slutsatsen blir att det inte är en fördel att använda sig av växelkursen för att jämna ut sysselsättningsutvecklingen mellan olika delar av landet.

Växelkursförändringar och prisdiskriminering

Växelkursförändringar påverkar företagens vinster genom priser, kostnader och producerade kvantiteter. Dessutom påverkas marknadsvärdet på realkapital samt finansiella tillgångar och skulder när växelkursen fluktuerar. Växelkursosäkerhet påverkar således företagen på en rad sätt, och omfattningen beror bl.a. på typ av produkt samt hur industristrukturen ser ut. Ett sätt för företagen att hantera växelkursförändringar är att bedriva internationell prisdiskriminering.

Prisdiskriminering innebär att företagen sätter olika priser på olika ländermarknader när växelkurserna fluktuerar. Förutsättningen för att ett företag ska kunna prisdiskriminera mellan olika länder är att marknaderna är segmenterade och att det inte finns några möjligheter till överflyttning av varor mellan marknaderna. Då kan vinstmaximerande företag variera sina priser på olika marknader beroende på hur priskänsliga konsumenterna är. Dessa skillnader i priskänslighet beror bl.a. på skilda preferenser hos konsumenterna samt på olika relativpriser på produkter i olika länder. Nedan analyseras hur växelkursfluktuationer påverkar företagens prisstrategier. Utifrån dessa resultat dras sedan några slutsatser om vilka konsekvenser genomförandet av EMUs tredje etapp kan tänkas få för företagens prissättningsbeteende. Om prisdiskriminering är vanligt förekommande på den inre marknaden kan en gemensam valuta och ökad konkurrens komma att minska prisskillnader mellan länderna.

Med hjälp av en regressionsmodell har studerats huruvida svenska exportörer inom tillverkningsindustrin prisdiskriminerar mellan olika ländermarknader både på branschnivå och för ett antal varugrupper. Med samma metod har även analyserats om utländska exportörer prisdiskriminerar på den svenska marknaden. De sexton länder som studeras är EU-länderna samt USA, Japan och Norge. Analysen omfattar åtta branscher inom tillverkningsindustrin samt åtta för svensk export viktiga varugrupper.

Det förekommer i princip två typer av prisdiskriminering vid växelkursfluktuationer. På marknader där konsumenterna är känsliga för prisförändringar sänker det svenska exportföretaget priset på sin produkt i svenska kronor när den svenska kronans värde stiger. Genom att sänka sin vinstmarginal hålls priset på varan i köparens valuta stabil och företaget kan behålla sin marknadsandel. På en marknad med låg priskänslighet kan ett exportföretag öka priset i svenska kronor och därmed sina vinstmarginaler när köparens valuta deprecierar gentemot kronan.

Prisdiskriminering på branschnivå

I en bransch, *verkstadsindustrin*, prisdiskriminerar svenska exportörer på mer än hälften av de studerade marknaderna. På sex av dessa marknader, Belgien/Luxemburg, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna och Storbritannien, minskar svenska exportörer sina vinstmarginaler när mottagarlandets valuta deprecierar. Till övriga tre, Finland, Grekland och Österrike, ökar svenska exportörer sina vinstmarginaler. Inom *järn- och stålindustrin* prisdiskriminerar svenska exportörer till Belgien/Luxemburg, Finland, Irland, Italien, Nederländerna och Österrike. På samtliga dessa marknader ökar de svenska järn- och stålexportörerna sina vinstmarginaler när kronan apprecierar. Inom *kemisk industri, textil-, livsmedels- samt jord- och stenvaruindustrin* har svenska exportörer olika prisstrategier på fem av sexton marknader. Inom alla dessa branscher utom den sist nämnda är det vanligast att exportörerna söker stabilisera priset i mottagarlandets valuta genom att minska sina vinstmarginaler när kronan apprecierar. De ländermarknader där prisdiskriminering oftast förekommer, oavsett bransch, är Österrike, Beneluxländerna och Irland.

Bland de studerade länderna förefaller det vanligare att utländska exportörer prisdiskriminerar på den svenska marknaden än att svenska exportörer använder olika prisstrategier på olika marknader. Inom livsmedelsindustrin prisdiskriminerar exportörer från tre fjärdedelar av de studerade länderna på den svenska marknaden, vanligen genom att sänka sina vinstmarginaler när kronan deprecierar. Inom *textil-* samt *järn- och stålindustrin* prisdiskriminerar exportörer från elva respektive tio studerade länder på den svenska marknaden. I åtta av länderna prisdiskriminerar företag inom jord- och stenvaru- samt kemisk industri på den svenska marknaden. Exportörer från Grekland, Frankrike, Tyskland, Österrike och Irland verkar vara de som, oavsett bransch, oftast prisdiskriminerar på den svenska marknaden.

Prisdiskriminering – varugrupper

På varumarknaderna för *papper* och *personbilar* prisdiskriminerar svenska exportörer på två tredjedelar av de sexton studerade marknaderna. Vanligen minskar de svenska exportörerna sina vinstmarginaler när mottagarlandets valuta deprecierar. På varumarknaderna för *medicin*, *verktyg* samt *kraftgenerering och kraftöverföring* prisdiskriminerar svenska exportörer på fem av sexton marknader. På dessa marknader både ökar och minskar de svenska exportörerna sina vinstmarginaler när kronan apprecierar. Fallet då svenska exportörer minskar sina vinstmarginaler när mottagarlandets valuta deprecierar överväger. På varumarknaderna *sågade trävaror*, *specialstål* och *telefoner m.m.* prisdiskriminerar svenska exportörer på fyra av sexton marknader. Inom alla dessa branscher utom den sist nämnda är det vanligast att exportörerna söker stabilisera priset i mottagarlandets valuta genom att minska sina vinstmarginaler då kronan apprecierar.

För de studerade varugrupperna är det något vanligare att svenska exportörer prisdiskriminerar på utländska varumarknader än att utländska företag prisdiskriminerar på den svenska. Varumarknader där utländska tillverkare ofta prisdiskriminerar i Sverige är *medicin* och *papper*. På marknaden för papper prisdiskriminerar exportörer i nio av de studerade länderna på den svenska marknaden, vanligen genom att sänka sina vinstmarginaler när kronan deprecierar. I mindre än hälften av länderna (sju stycken) prisdiskriminerar utländska företag på den svenska marknaden för *medicin*. I fyra till sex av länderna prisdiskriminerar företag på de svenska varumarknaderna för sågade trävaror, verktyg, personbilar, specialstål och telefoner m.m. På varumarknaden för sågade trävaror tycks utländska företag som säljer på den svenska marknaden i första hand öka sina vinster då kronan deprecierar mot exportörens valuta. Att utländska företag prisdiskriminerar på de undersökta varumarknaderna kan förmodligen delvis förklaras med att varugrupperna har valts utifrån kriteriet att svenska företag är konkurrenskraftiga på dessa. Det kan därför finnas ett konkurrenstryck som gör att utländska företag minskar sina vinster då deras valuta apprecierar mot kronan för att behålla sina marknadsandelar.

Det är inte så stora skillnader mellan de undersökta länderna med avseende på hur ofta prisdiskriminering förekommer på de studerade varumarknaderna. Det går därför inte att dra några särskilda slutsatser på varugrupsnivå om hur ofta enskilda länder prisdiskriminerar eller blir prisdiskriminerade av svenska företag.

Konsekvenser för företagens prisstrategier

Även efter inrättandet av valutaunionen kommer det sannolikt att förekomma prisskillnader på samma vara på olika ländermarknader. Faktorer som påverkar prisstrukturen och segmentering av marknader är t.ex. etableringshinder, handelshinder, institutionella skillnader mellan länder (miljö- och säkerhetskrav), inkomster, produktdifferentiering, strategiskt beteende hos företag och marknadsstrukturen. Ett enskilt företags möjligheter att prisdiskriminera minskar exempelvis med antalet konkurrenter.

En rad samverkande faktorer som följer av införandet av en gemensam valuta kommer troligen att medföra att förutsättningarna för prisdiskriminering begränsas. Informationskostnader minskar genom att konsumenter och företag lättare kan jämföra priser för olika produkter och insatsvaror. Transaktionskostnader för export blir lägre då avgifter och kostnader i samband med valutaosäkerhet och betalningsöverföringar minskar. Tillgången till en större hemmamarknad, lägre finansiella kostnader osv. ökar förutsättningarna för att små och medelstora företag ska kunna exportera sina produkter. För små och medelstora företag kan transaktionskostnader utgöra ett handelshinder eller en psykologisk spärr mot att söka sig utanför landets gränser. En gemensam valuta kan sålunda medverka till att reducera sådana barriärer.

En enhetlig valuta kan vidare bidra till att göra den svenska marknaden tillgängligare för företag i andra länder inom valutaunionen. Det innebär samtidigt att konkurrenssituationen skärps, speciellt för små och medelstora företag på den svenska marknaden. Flera branscher i den svenska ekonomin kännetecknas av imperfekt konkurrens där konsumenterna kan sägas ha ett informationsunderläge jämfört med producenterna. En enhetlig valuta skulle innebära att enskilda individer och företag, framförallt små och medelstora företag, lättare skulle kunna jämföra ett större antal producenter med varandra.

Genom att många faktorer samverkar i samband med genomförandet av valutaunionen kommer företagsklimatet på den inre marknaden att förändras. Det är främst de små och medelstora företagens förbättrade möjligheter att konkurrera inom euroområdet som skärper konkurrenstrycket, vilket på sikt kan leda till att konsumenterna får lägre priser och ett mer varierat utbud att välja på. Prisförhållandena mellan olika produkter och även konsumenternas preferenser kan därigenom komma att påverkas vilket kan leda till att efterfrågan blir mer priskänslig. En mer priskänslig och enhetlig efterfrågan inom valutaunionen gör det svårare för företag att prisdiskriminera på olika marknader.

Sammanställning av remissvaren
avseende Ds 1997:9
”Praktiska euroförberedelser i Sverige”

1. Lagstiftningen

I Kontraktskontinuitet

Departementspromemorian

Bestämmelser om kontraktskontinuitet, dvs. den fortsatta giltigheten av gällande kontrakt vid en övergång till euro, kommer att tas in i en rådsförordning och någon särskild lagstiftning i Sverige bedöms därför inte vara nödvändig. Sammanfattningsvis gäller för flertalet avtal att en övergång till euro inte utgör grund för hävning eller omförhandling. För vissa avtal är emellertid valutasvängningar av väsentlig betydelse. Inte heller för sådana avtal bedöms särskild lagstiftning vara nödvändig. Eventuella tvister får i stället lösas genom sedvanlig avtalstolkning eller tillämpning av allmänna avtalsrättsliga principer i övrigt.

Remissinstanserna

Finansbolagens förening anser att eftersom euroförordningarna skulle bli del av svensk rätt delar föreningen synen att ytterligare lagstiftning inte synes erforderlig i Sverige för att säkra kontraktskontinuiteten. Föreningen är dock inte fullt förvissad att problem kan uppkomma i förhållandet till icke EU-stater. Även om de pågående rättsutredningarna skulle utesluta att sådana risker föreligger menar föreningen att det inte kan hållas för visst att inget fall kan uppkomma där ett privaträttsligt avtal blir mindre förmånligt till följd av eurons införande. Mot bakgrund därav anser föreningen att det bör övervägas att införa ett ansvar för den svenska staten, eller hellre för EG, att svara för negativa verkningar av euron i förhållande till privaträttsliga avtal. Ett sådant ansvarstagande skulle kunna stärka tilltron till euron. En vägran av Sverige, eller av andra medlemsstater, att ikläda sig ett sådant ansvar skulle kunna tolkas som en osäkerhet i frågan om kontraktskontinuiteten i förhållande till icke EU-stater och därmed minska tilltron till euron. Det ter sig också rimligt att staterna ikläder sig ett sådant ansvar i förhållande till sina medborgare. Mot ett argument att det inte behövs något sådant ansvar därför att inga

problem uppkommer kan hävdas att i så fall innebär ju ansvarstagandet inte heller några påfrestningar på medlemsstaterna men tjänar ändå syftet att förstärka tilltron till euron. Föreningen noterar vidare att i förslag till euroförordningar har angivits att kontraktskontinuiteten skulle avse "rättsliga instrument". Detta uttryck synes enligt föreningen avse kontrakt som upprättas skriftligt. Föreningen finner det angeläget att omfattningen av kontraktskontinuiteten bestäms så att den omfattar inte endast två- och flerpartsavtal utan även ensidiga utfästelser som till exempel skuldbrev, borgensåtaganden och andra ensidiga handlingar som till exempel testamenten. Vidare bör kontraktskontinuitetens omfattning enligt föreningen bestämmas så att den inkluderar alla slags rättshandlingar oavsett om de fästs på papper eller inte. Sålunda bör till exempel både muntliga och elektroniska rättshandlingar omfattas.

Finansinspektionen anger att inspektionen i sitt yttrande över betänkandet (SOU 1996:158) "Sverige och EMU" har belyst några aspekter på frågan om hur avtal uttryckta i kronor påverkas vid övergången till euro. Frågan som fortfarande har stor aktualitet berör kontraktskontinuitet mot part i tredje land, dvs. ett land utanför EU/EMU området. Denna fråga uppstår om avtal faller under icke-europeisk rätt och är uttryckta i de valutor som konverteras till euro. Inspektionen noterar i detta sammanhang att frågan bereds bl.a. inom EU-kommissionen. I utkast till euroförordningar föreslås den nämligen så långt det är möjligt bli reglerad. Enligt inspektionens uppfattning bör därmed de problem som faller under europeisk rätt anses kunna lösas. Vad gäller kontrakt, som faller under icke-europeisk rätt och som är uttryckta i de valutor som konverteras till euro kvarstår viss osäkerhet. Eftersom det är fråga om ett övergångsproblem och ett val mellan kronor och euro, torde osäkerheten i praktiken inte medföra någon beaktansvärd risk. Även med en sådan slutsats framstår det dock som angeläget att fortsatta kontakter sker mellan EU och tredje land för att minimera eventuella tolkningsproblem. Inspektionen avser att genomföra en enkät inom sitt ansvarsområde för att få frågan ytterligare belyst.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) anför att i artikel 3 i EG-förordningen 235 stadgas att det faktum att euron ersätter nationella valutor som lagligt betalningsmedel ("legal tender") i sig inte skall innebära att villkoren i ett kontrakt ändras, att genomförandet av de avtalsenliga förpliktelserna kan ändras eller avslutas eller ge rätten till en av avtalsparterna att ensidigt ändra eller avsluta ett kontrakt. Med ovanstående som bakgrund kan man fråga sig huruvida det är nödvändigt att ytterligare försäkra sig om att slutet avtal gäller, dvs. om det är nödvändigt att införa kontinuitets- eller EMU-klausuler i kommersiella avtal. Fråga uppkommer också om innebörden i förordningen kan

uppfattas som en global princip eller om den enbart kan sägas gälla inom EU. Tolkningen har varit olika i olika länder. Uppfattningen inom bl.a. Svenska Bankföreningen och ISDA (International Swaps and Derivatives Association) är att det inte är nödvändigt med kontinuitetsklausuler inom det finansiella området, vare sig avtalskontrahenten befinner sig i eller utanför EU. Bankföreningens motsvarigheter i vissa andra EU-länder är däremot av avvikande uppfattning och har rekommenderat bankerna i sina respektive länder att införa någon form av kontinuitetsklausuler. Banker i dessa länder har i kommersiella låneavtal redan börjat införa upplysningsklausuler. Jurister i en majoritet av EU-länderna är av uppfattningen att kontinuitetsklausuler inte är nödvändiga om båda parterna omfattas av EU-lagstiftning. När det gäller avtal med parter i tredje land är det däremot den motsatta uppfattningen utbredd, nämligen att kontinuitetsklausuler, eller åtminstone upplysningsklausuler är nödvändiga. En rekommendation kan då vara att utnyttja någon form av upplysningsklausul. Tilläggas kan att EU arbetar för att problematiken skall omhändertas lagstiftningsvägen även i länder utanför EU. I New York bedriver flera större aktörer på finansmarknanden lobbyverksamhet i syfte att påverka lagstiftaren i samma riktning. Kommissionen har även begärt juristutlåtanden ("legal opinions") i frågan från USA och Japan. Resultatet från detta arbete kommer att publiceras under 1997. Som framgår ovan kommer avtal som skall tolkas enligt EU-rätt inte att kunna sägas upp med argumentet att den i avtalet stipulerade valutan inte längre är giltigt betalningsmedel. För att undanröja osäkerhet beträffande avtal som skall tolkas enligt annan lagstiftning bör klausuler övervägas som upplyser om att avtalsförhållandet inte påverkas av övergången till nytt lagligt betalningsmedel. Det är därför mycket viktigt att en sannolik räntekonvergens beaktas vid nyteckning av fastförräntande krediter och ränteswappar där rörlig ränta erhålls och fast ränta erläggs. Vidare måste eurons effekter på anställnings-, bonus- och pensionsavtal bedömas.

Hiresgästernas Riksförbund anser det viktigt att avtalsparter har god kunskap om avtalsinnehåll efter omräkning. En fråga att utreda vidare är hur man praktiskt skall räkna om alla avtal och få avtalsparterna medvetna om de nya värdena efter omräkning. Många avtalsbelopp kommer efter omräkning att bli svåradministrerade p.g.a. ojämna belopp som praktiskt kräver avrundningar. Sannolikt kommer ovanstående innebära att det behövs väl tilltagna resurser för att klara av att hantera omräkningar av avtalsbelopp, information till avtalsparter samt lösning av eventuella tvister.

Postgirot Bank AB anser att rådsförordningen rimligen kommer att vara tillräcklig för den helt övervägande delen av avtal mellan parter inom EU.

För avtal vars materiella innehåll i hög grad påverkas av valutornas fluktuationer är situationen emellertid mer oklar. Att försöka lösa uppkommande rättsliga frågor i finansiella avtal genom tillämpning av allmänna avtalsrättsliga principer kan visa sig svårt och en allmän hänvisning till avtalsrättens grundsatser ger inte avtalsparterna en tillräcklig vägledning. Mot bakgrund av de enorma värden som hanteras inom det finansiella systemet bör Finansdepartementet försäkra sig om att frågorna får en tillfredsställande lösning. Oklarhet kvarstår även i fråga om kontraktskontinuiteten i relation till länder utanför EU. I rapporten sägs att "i de allra flesta fallen torde resultatet av en prövning enligt främmande rätt bli densamma som vid en prövning enligt svensk rätt" och problemets lösning överlämnas till marknadens parter. Ett antal arbetsgrupper bestående av affärsjurister i flera länder detaljgranskar nu avtal och instrument inom finansmarknaderna och för diskussioner med finanscentra i New York och Tokyo m.fl. platser i syfte att få auktoritativa utlåtanden i kontinuitetsfrågorna. Till följd av bl.a. ovannämnda förhållanden råder idag oklarhet med avseende på behovet av att införa kontinuitetsklausuler i kommersiella avtal. En tydlig rekommendation till parterna från departementet vore därför önskvärd.

Riksskatteverket anser att det är viktigt att veta hur konverteringskursen kronor/euro kommer att fastställas och i vilken utsträckning nationella lagar måste förändras för att ingångna avtal skall gälla under en eventuell övergångsperiod. Euroförordningens avrundningsregler kommer också att vara av stor betydelse.

Arbetsgivarverket betonar att samma tolkning beträffande kontraktskontinuitet som gjorts av utredningen också måste gälla kollektivavtal.

Svenska Bankföreningen instämmer i uppfattningen som uttrycks i promemorian och är alltså av den uppfattningen att ingångna avtal består. Det behövs inte någon lagstiftning i Sverige för att säkra kontraktskontinuiteten. Utgångspunkten för Bankföreningens bedömning av de avtalsrättsliga aspekterna på EMU och införandet av en ny valuta har varit ett par viktiga principer på den monetära rättens område, nämligen dels principen om valutalandets lag (*lex monetae*), dels nominalitetsprincipen. Den förstnämnda principen innebär att vad som är lagligt betalningsmedel i ett land vid ett visst tillfälle bestäms av det landets lagar. Av denna princip följer också att om valutan ändras är det valutalandets lag som anger hur belopp i den förra valutan skall räknas om till den nya valutan. Nominalitetsprincipen innebär att en penning-

förpliktelse inte ändras nominellt så länge förpliktelsen består. Det reella värdet kan dock förändras t.ex. genom ned- eller uppskrivning. En skuld uttryckt i en viss valuta betraktas som en förpliktelse att betala det nominella beloppet omräknat till vad som är det lagliga betalningsmedlet vid betalningstidpunkten. Dessa två principer har åberopats i rättsvetenskaplig litteratur redan på 1920-talet, men också under senare tid. En tillämpning av de två nämnda principerna leder till slutsatsen att ingångna avtal består. Rent teoretiskt skulle emellertid någon part kunna hävda att EMU och införandet av en ny valuta är en oförutsedd händelse eller innebär en grundläggande ekonomisk störning och att man på någon av dessa grunder skulle kunna påkalla omförhandling av avtalsvillkoren. Euroförordningens bestämmelser om kontraktskontinuitet gör att denna invändning inte torde kunna göras gällande beträffande avtal som lyder under lag i ett EU-land. Inte heller när det gäller "tredjelands-avtal" torde part med framgång kunna åberopa nämnda omständigheter. Här bör först erinras om att Maastrichtfördraget var färdigförhandlat i december 1991, undertecknades i februari 1992 och trädde i kraft den 1 november 1993. Att euron skulle bli valutan i EU-länderna har därför kunnat förutses sedan dess. Vidare bör framförhållas att fördragets konvergenskriterier syftar till att ländernas ekonomier skall närma sig varandra alltmer, vilket torde leda till att variationerna i räntenivåer och valutakurser successivt minskar. Dessa aspekter har behandlats av EU-kommissionen både i dess Grönbok om praktiska åtgärder för införandet av euron (maj 1995) och i ett "Explanatory memorandum" till förordningsförslaget (oktober 1996). Vid remissbehandlingen av Grönboken instämde samtliga instanser, dvs. företag och organisationer i alla medlemsländer, i kommissions uppfattning att EMU inte kan anses vara vare sig en oförutsedd händelse eller en grundläggande störning. Slutsatsen av denna bedömning, vilken redovisas i nämnda Explanatory memorandum, är att införandet av euron inte motiverar tillämpning av "principle of frustration", "Wegfall der Geschäftsgrundlage", "théorie de l'imprévision" eller principer med liknande effekt. Den föreslagna förordningen reglerar förhållandena inom EU-länderna. Det mesta talar dock för att principen om valutalandets lag och nominalitetsprincipen gäller även i tredje land. I preamblen till den ena av euro-förordningarna anförs att erkännandet av valutalandets lag är en universellt accepterad princip. Vidare sägs att den uttryckliga bekräftelsen (i förordningen) av principen om kontraktskontinuiteten bör leda till rättsordningarna i tredje land erkänner kontinuiteten av kontrakt och andra juridiska handlingar. I rättsvetenskaplig litteratur görs också bedömningen att de nämnda principerna följs universellt av olika rättsordningar. Samma bedömning görs i den aktuella promemorian. För att få ytterligare klarhet om vilka bedömningar som kan komma att göras enligt rättsordningarna i tredje land av ett valutabyte inom EMU har rätts-

utredningar initierats av bl.a. EU-kommissionen, Financial Law Panel (London), International Swaps and Derivatives Association (ISDA) samt Financial Markets Lawyers Group (FMLG). Den sistnämnda gruppen leds av Federal Reserve Bank (New York). Till följd härav pågår nu studier av lagstiftning och praxis på detta område i t.ex. New York, Tokyo, Singapore, Hong Kong och Schweiz. Rättsutredningarna beräknas vara klara inom den närmaste tiden.

Svenska Fondhandlareföreningen är tillfreds med att den legala ramen för euro delas upp i två förordningar så att vissa delar, särskilt frågan om kontraktskontinuitet, tydliggörs så snart som möjligt. I likhet med vad som sägs i promemorian delar föreningen uppfattningen att den i detta hänseende berörda euroförordningen tillfredsställande tillgodoser problemet med kontraktskontinuitet inom EU. Det återstår dock ett antal frågor, exempelvis hur det skall förfaras med avtal, t.ex. obligationer, vilka baseras på en referensränta knuten till en valuta som upphör, när EMU införs. Föreningen arbetar med dessa frågor. Ett problem rörande kontraktskontinuiteten knyter an till relationerna till tredje land, där avtalsparter kan vara såväl borgenärer som gäldenärer i löpande förbindelser. Såvitt föreningen uppfattat saken tillämpas den internationellt privaträttsliga principen *Lex Monetae* i de flesta rättsordningar, varigenom ett valutaskifte skulle godtas. Saken måste emellertid säkerställas. Från svensk utgångspunkt bör därför med kraft drivas att EMI, kommissionen eller annan behörig europeisk instans verkar för att ett absolut klarläggande av saken åstadkoms så fort det låter sig göra. Exempelvis bör tydliggörande legal options inhämtas avseende de viktigaste utomeuropeiska rättsordningarna.

II Basbeloppet

Departementspromemorian

De basbelopp som avser tid före ikraftträdandet av valutaunionen bör omräknas till euro och fastställas i en serie från 1960 och framåt. Under den första övergångsperioden från 1999 kan det bli aktuellt att fastställa basbeloppet årligen i såväl kronor som euro. Denna fråga är föremål för fortsatt utredning.

Remissinstanserna

Finansbolagens förening delar promemorians syn att basbeloppet historiskt måste räknas om till euro om Sverige blir medlem i EMU. Därvid anser föreningen att den omräkningen bör ske så snart kronans kurs mot euron fastställts. Basbeloppet används inte endast för statliga betalningar utan även i rent privaträttsliga sammanhang. Därför anser föreningen att det är nödvändigt att göra omräkningen exakt med två decimaler. Visserligen blir detta opraktiskt men i motsatt fall skulle rättsförhållanden rubbas.

Hyresgästernas Riksförbund anser att det finns anledning att utreda om det räcker med att räkna om basbeloppet från och med år 1960 samt om det finns andra indexserier som också bör omräknas.

Landsorganisationen i Sverige anser att det är relevant att fortsatt utreda frågorna om angivandet av basbeloppet i både euro och kronor.

Arbetsgivarverket konstaterar att flera kollektivavtal på det statliga avtalsområdet refererar till basbeloppet och bekräftar därmed behovet av att tidigare års basbelopp räknas om till euro.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund anför att basbeloppet utgör ett viktigt referensbelopp för såväl privatpersoner som näringsidkare och inte minst inom den allmänna försäkringen samt inom skatterätten. Aktiespararna anser därför att det, vid ett svenskt deltagande, är självklart att basbeloppet fastställs i euro även under en eventuell övergångsperiod. På så sätt underlättas den pedagogiska inlärningsprocessen ifråga om euron och kronans värde. Olika värdejämförelser mellan kronor och euro underlättas.

III Inteckningar

Departementspromemorian

På fastighetsrättens område behövs regler om hur inteckningarna, dvs. inskrivningarna i inskrivningsregistret, skall räknas om till euro. Det finns också behov av regler som gör det möjligt att byta ut pantbrev angivna i kronor mot pantbrev angivna i euro. Fr.o.m. den 1 januari 2002 bör givetvis lagstiftningen vara utformad så att nya inteckningar inte kan beviljas i annat än euro.

Remissinstanserna

Finansbolagens förening delar synen som anges i promemorian men anser också att om kreditgivning sker i euro före 2002 finns det ett berättigat intresse att också in-teckningssäkerhet kan uttryckas i euro före 2002. Därför anser föreningen att det bör övervägas möjlighet att redan från den 1 januari 1999 få in-teckning beviljad i eller transformerad till euro. Vidare noteras i promemorian både att omräkning av in-teckningar i kronor till euro kommer att leda till mycket ojämna belopp och att in-teckningsbelastningen på fastighet med sådana ojämna belopp och rentav in-teckningar blandade i euro och i kronor kommer att bli mycket förvirrande. Föreningen finner att dessa antaganden är riktiga och anser att staten bör erbjuda ett enkelt system att sanera sådana in-tecknings-belastningar. Mot bakgrund att euron införs av staten synes det därvid rimligt att utjämning av belopp till ett närmast högre jämt belopp i euro får ske utan uttagande av vare sig expeditionsavgift eller stämpelskatt. Vid utarbetandet av sådana system måste dock också ses till att rättsför-hållanden inte rubbas, vare sig mellan pantavare eller i förhållande till ägarhypotek. Sanering bör därför kräva samtliga pantavares samtycke och få göras endast efter ansökan av ägaren. Naturligtvis skulle sådana saneringar leda till belastning på inskrivningsmyndigheterna. Det torde dock inte endast vara ett fastighetsägar- och kreditgivarintresse att in-teckningsbelastningarna är rimligt överskådliga. Även staten torde ha ett sådant intresse vad gäller registerhållning, i dömande och exekutiv verk-samhet, för statistikändamål och kanske i ytteligare avseenden. Mot bak-grund av vad som nu anförts anser föreningen att system för in-teckningar i båda valutorna och för ändring av in-teckningar i kronor till euro snarast bör utarbetas.

Hyresgästernas riksförbund uppfattning är att den praktiska hanteringen av in-teckningar och pantbrev bör utredas vidare. Det är viktigt att alla intressenter har kunskap om vilka värden det blir efter omräkning, och hur tvister med anledning av detta kan undvikas.

Svenska Bankföreningen instämmer i de synpunkter som i promemorian redovisas i detta avsnitt.

IV Beskattning av valutavinster och valutakursförluster

Departementspromemorian

Valutakursvinster och valutakursförluster bör beskattas först i samband med att tillgången avyttras. Undantag bör dock göras för banktillgodohavanden i övriga EMU-valutor samt fordringar som inte är avsedda för marknadsmässig handel i dessa valutor. Kursförändringar på sådana tillgångar bör skattas av redan vid konverteringen. Detsamma bör även gälla skulder i utländsk valuta.

Remissinstanserna

Finansbolagens förening anför att föreningen delar synen att valutakursvinster och valutakursförluster i anledning av konvertering från kronor (eller annan upphörande valuta i medlemsstat) till euro bör tas upp till beskattning först när den underliggande tillgången avyttras. Därefter anger promemorian att då sådan underliggande tillgång saknas bör beskattning ske omedelbart vid konverteringen. I enlighet med sin grundsyn att införandet av euron bör leda till så liten belastning på enskilda som möjligt har föreningen motsatt uppfattning i denna del och menar att beskattning inte bör ske i sådana fall.

Svenska Bankföreningen anser att flera oklarheter föreligger beträffande innebörden i vissa av promemorians förslag i detta avsnitt. Dessa oklarheter gäller dels vilka delar av texten som avser privatpersoner respektive företag, dels vilka tillgångar/skulder som avses falla under huvudregeln (dvs. ingen beskattning vid konverteringen) respektive vara undantagna från huvudregeln (dvs. föranleda beskattning redan vid konverteringen). Förslagen är därför svåra att nu kommentera och behöver förtydligas i dessa avseenden. I promemorian föreslås att enligt huvudregeln skall varken låsningen av valutakurserna eller konverteringen föranleda beskattning av latent valutakursvinster eller avdragsrätt för latent valutakursförluster. Sådana skatteeffekter bör uppkomma först "när tillgången avyttras, dvs i samband med reavinstbeskattningen". Bankföreningen anser det synnerligen angeläget att det klart slås fast att den speciella situationen vid konverteringen till euro - som för den enskilde medför ett tvångsmässigt byte av valuta - inte skall medföra att realiserade "valutakursvinster" blir beskattade. Detta måste gälla generellt, dvs dels för alla skattskyldiga (privatpersoner, företag och enskilda näringsidkare), dels för alla slags tillgångs- och skuldposter. Om

det framkommer att exempelvis god redovisningssed medför att vissa poster vid konverteringen bör "uppvärderas" i redovisningssammanhang, måste särskilda skatteregler införas, så att inte den redovisningsmässiga uppvärderingen medför beskattning. Liknande särskilda skatteregler, avvikande från redovisningsreglerna, har redan införts vad avser finansiella företags värdering av omsättningstillgångar och har nyligen föreslagits i Redovisningskommitténs slutbetänkande (SOU 1996:157) för icke-finansiella företags omsättningstillgångar. I promemorian förslås vidare att vissa undantag från ovan nämnda huvudregel. Här nämns banktillgodohavanden i övriga euroländers valutor, fordringar, som inte är avsedda för marknadsmässig handel, i dessa valutor samt vissa skulder i dessa valutor. I promemorian hävdas att för dessa poster skall konverteringen "ses som en avyttring och därmed föranleda beskattning (resp. avdragsrätt)". Bankföreningen vill framhålla att promemorians förslag att konverteringen i vissa fall skall utlösa beskattning, trots att tillgången inte avyttrats eller skulden betalats, innebär ett uppseendeväckande avsteg från den skatterättsliga principen att orealiserade "vinster" inte skall beskattas. Enligt denna princip anses skatteförmåga inte föreligga förrän tillgången i fråga har avyttrats. Dessutom kan det för vissa av dessa tillgångar senare inträffa en värdeminskning - oberoende av valutakonverteringen - som innebär att, när tillgången avyttras, transaktionen totalt sett resulterar i en förlust eller lägre vinst än vad konverteringen till euro innebar. Föreningen anser därför att det är först vid denna "sluttidpunkt" som man skall göra beräkningen om "transaktionen" totalt sett skall medföra beskattning eller ej. Promemorians förslag förefaller delvis vara föranlett av misstanken att - förutom den föreslagna regeln - de skattskyldiga skulle frestas att realisera kursförluster - och få avdragsrätt härför - men inte realisera kursvinster. Bankföreningen betvivlar att företag inför en övergång till euro enbart av skatteskal skulle i någon större omfattning avyttra tillgångar med förlust. Mot bakgrund av vad ovan anförts avstyrker Bankföreningen bestämt förslaget att orealiserade kursvinster/förluster i vissa fall skall medföra beskattning/avdragsrätt.

Fondbolagens förening har tagit del av Bankföreningens yttrande över detta avsnitt och vill för egen del instämma däri.

Svenska Fondhandlareföreningen anför att om Sverige blir medlem i valutaunionen, medför låsningen av kurserna att latent valutar kursvinster och förluster på tillgångar och skulder i andra euroländers valutor blir definitiva. Detta bör, enligt vad som framgår av promemorian p 4.6, inte medföra någon skattekonsekvens. Avskattning av valutar kursvinster och förluster sker när tillgången avyttras, dvs. i samband med reavinst-

beskattningen. Varken låsningen av kurserna eller konverteringen skall således enligt huvudregeln utlösa beskattning. Fordringsbevis i SEK, t ex statsobligationer och statsskuldväxlar kommer förmodligen att i ett stort antal fall komma att redenomieras till euro. Sådan redenomiering bör inte utlösa beskattning, eftersom det inte är fråga om en regelrätt avyttring utan ett, i detta fall genom valutaomläggningen framtvingat utbyte av instrument. Man kan även tänka sig att osäkra juridiska förutsättningar, särskilt med motpart utanför EU-området, kommer att leda till att långivare och låntagare av andra fordringsinstrument bilateralt kommer överens om att befintligt instrument i SEK byts ut mot i övrigt identiska instrument i euro. En sådan situation, betingad av osäkra juridiska förutsättningar bör, inte försvåras genom att fråga om skattebeläggning kan uppkomma.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund anför att om Sverige blir medlem i EMU sker en oåterkallelig låsning av kronan till euron, vilket medför att latent valutakursvinster och -förluster på tillgångar och skulder i andra euroländers valutor uppstår. Aktiespararna instämmer i förslaget att avskattningen av dessa vinster eller förluster bör ske med avyttringstidpunkten. Banktillgodohavanden i övriga euro-länders valutor och fordringar som inte är avsedda för marknadsmässig handel föreslås i promemorian däremot skattas av redan vid konverteringen 1 januari 1999. De som idag sparar på utländska bankkonton, sparar under premissen att beskattning av vinst/förlust sker först i samband med uttag. Aktiespararna är av den uppfattningen att en förändring av praxis ger negativa signaler till marknaden, vilket kan bidra till att påverka förtroendet för valutasamarbetet. Eftersom det i promemorian framhålls som orealistiskt att reavinstbeskattas först när euron tas ut från kontot, anser Aktiespararna att man istället bör överväga möjligheten att helt efterge beskattningen på denna del. Räntebärande konton är på grund av avkastningskraven sällan ett sparalternativ där stora delar av förmögenheten placeras, varför förmodligen den totala skatten på eventuella valutakursvinster inte är någon betydande storlek ur ett statsfinansiellt perspektiv.

Industriförbundet anger som en allmän synpunkt att analysen av skatteaspekterna hade vunnit i pedagogisk klarhet, om man hade gjort en åtskillnad mellan beskattning av kapitalinkomster och företagsbeskattning. Förbundets synpunkter på skattefrågorna begränsas till den senare. Om Sverige går med i valutaunionen medför låsningen av kurserna att latent kursdifferenser hänförliga till fordringar och skulder i andra EU-valutor blir definitivt säkerställda, dvs. redovisningsmässigt realiserade. Detta innebär att kursdifferenserna bör resultatföras i räkenskaperna. En sådan värdering till balansdagens kurs överensstämmer för övrigt med god

redovisningssed. Eftersom även eventuella kursvinster på långfristiga fordringar och skulder är att betrakta som realiserade saknas anledning att i räkenskaper sätta av dessa till en valutakursreserv. Den fråga som därmed inställer sig är hur de realiserade kursvinsterna bör behandlas vid beskattningen. I promemorian sägs att för företag och enskilda näringsidkare kommer låsningen av kurserna att få samma skattekonsekvens som vilken annan valutakursförändring som helst, eftersom fordringar och skulder i utländsk valuta värderas till balansdagens kurs. I sammanhanget nämns inte valutakursreserven och möjligheten att genom en avsättning till sådan reserv skjuta upp beskattningen av kursvinsten till fordringens eller skuldens förfallotidpunkt. Det framgår därmed inte klart om förslaget - såvitt gäller kursvinster som beskattas inom inkomstslaget näringsverksamhet - innebär att sådan avsättning inte längre skall vara tillåten. Industriförbundet utgår emellertid från att så är fallet och att även kursvinster på långfristiga poster därmed föreslås bli beskattade redan i samband med övergången till euro. Industriförbundet anser att varken låsningen av kurserna eller konverteringen bör utlösa beskattning och att detta synsätt även bör gälla kursvinster på långfristiga fordringar och skulder. Enligt förbundets mening saknas anledning att i skatte-sammanhang behandla sådana i och för sig realiserade kursvinster som uppstår som en följd av övergången till euro annorlunda än övriga (icke realiserade) kursvinster på långfristiga poster. Likviditetsmässigt innebär ju inte övergången till euro några andra effekter för företagen än vad som generellt gäller vid fluktuationer i olika valutor. En avskattning före förfalldagen skulle därmed kunna innebära problem ur likviditets-synpunkt, särskilt mot bakgrund av att företagen kommer att belastas med avsevärda kostnader i övrigt som en följd av övergången till euro. Det skall i sammanhanget påpekas att det inte är tal om att kursvinsterna undgår beskattning. Det enda som händer är att beskattningstidpunkten förskjuts i tiden. En fråga som har samband med redovisningen av kursdifferenser men, som framgått ovan, inte behandlas i promemorian gäller valutakursreserven. Om avsikten med förslaget är att kursvinster hänförliga till långfristiga poster i andra EU-valutor inte längre skall få sättas av till en valutakursreserv uppstår även frågan om upplösning av befintliga valutakursreserver i sådana valutor. Vilka beskattningsmässiga konsekvenser en sådan upplösning ger upphov till måste belysas i det fortsatta arbetet. För det fall Sverige inte går med i valutaunionen föreslås i promemorian att sådana kursförändringar som följer av att en tillgång i en EU-valuta "tvångskonverteras" skall beskattas först i samband med att tillgången säljs. Inte heller konverteringen av skulder i sådana valutor skall enligt promemorian utlösa beskattning. Industriförbundet ansluter sig till dessa förslag.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund SRF yrkar att skatteregler på detta område inledningsvis endast ses över beträffande inkomst av kapital. För inkomst av näringsverksamhet är det angeläget att först avvakta vilka regler som kommer på redovisningsområdet. Det svenska sambandet mellan redovisning och beskattning innebär att i normalfallet godtas redovisningen som utgångspunkt för beskattningen. Det sambandet är av stor vikt för att inte näringslivet ska belastas med ytterligare särregler. Arbete pågår inom EUs kontaktkommitté för att ta fram redovisningsregler för övergången till euro. Arbetet har beröringspunkter med en rad andra värderingsfrågor av principiell natur, varav en del i sin tur är under internationell omprövning och utveckling. Det är onödigt och olyckligt om svenska beskattningsregler tas fram parallellt med kontaktkommitténs arbete. I bästa fall innebär det dubbelarbete och i värsta fall blir resultatet motstridiga regler för företagen inom redovisning och beskattning. Kontaktkommitténs arbete behöver avvaktas innan frågan om eventuell reglering i svensk skatterätt prövas. I den mån svenska intressen behöver bevakas bör det ske genom att synpunkterna framförs i kontaktkommitténs arbete genom Sveriges representant. Resultatet av kontaktkommitténs arbete bör sedan följas i svensk redovisning och skatterätt. SRFs inriktning är därvid att svenska skatteregler endast ska säkerställa att redovisningen kan ligga till grund för beskattningen, när väl redovisningsreglerna fastställts inom EU och implementerats i Sverige.

V Författningsinventeringen

Remissinstanserna

Datainspektionen konstaterar att det givetvis finns bestämmelser även i myndigheters föreskrifter som innehåller belopp i kronor. En generell s.k. trolleribestämmelse i författning kan kanske vara motiverad.

Fondbolagens förening noterar att det enligt promemorian inte ansetts meningsfullt med en teknisk genomgång av de nuvarande skatteförfattningarna eftersom ett förslag till ny inkomstskattelagsstiftning nyligen har lämnats. Föreningen vill understryka vikten av att ett förslag avseende de ändringar som kan bli följden av ett införande av euron snarast utarbetas, så att remissbehandling kan ske även i dessa delar.

Försäkringsförbundet understryker i anslutning till vad som sägs på s 85 i bilagan om lagändringar inom Finansdepartementets område som behöver göras, även om Sverige inte blir medlem i EMU, att även i de på s 78-80

nämnda försäkringsrörelselagarna och tillhörande föreskrifter och allmänna råd från Finansinspektionen måste ändring av "ecu" till "euro" ske.

Generaltullstyrelsen konstaterar att en rad författningar som berör Tullverkets verksamhetsområde och som måste ändra om euron skall införas i Sverige saknas i uppräknningen. Generaltullstyrelsen har självfallet förståelse för att en genomgång i detta skede av förberedelserna inte kan vara komplett. Även om Sverige inte kommer att ingå i valutaunionen kan som framgått ovan ändringar behöva göras i vissa författningar.

Riksförsäkringsverket uppger att vid genomgång av bilagan över den tekniskt inriktade inventeringen av lagar och förordningar har RFV uppmärksammat att den inte är fullständig. RFV vill därför peka på att ytterligare bearbetning av materialet är erforderlig.

Riksskatteverket konstaterar att inventeringen på lagstiftningsområdet inte har omfattat skatteområdet med hänvisning till bl.a. det lagda förslaget till ny inkomstskattelag. Det bör kanske förtydligas att den nya lagstiftningen (inkl förslag till ny skattebetalningslag) endast avser en del av skatteområdet. Ändringar kommer att erfordras av alla vid tidpunkten för en övergång till EMU aktuella lagar och förordningar mm. Ändringar av äldre regelverk som innehåller beloppsuppgifter el dyl i SEK kan också behövas med hänsyn till reglerna om omprövning, eftertaxering och överklagande.

VI Övrigt

Finansbolagens förening anger att det i promemorian föreslås att hänvisning till en av euroförordningarna tas in i lagen om skuldebrev, växellagen och checklagen. Föreningen finner för sin del att det vore en onödig belastning av dessa lagtexter. Euroförordningen kommer nämligen ändå att gälla som svensk rätt och torde bli välkänd. Föreningen menar också att denna fråga har lägre prioritet än den i promemorian avvisade lagändringen rörande kontraktskontinuitet som diskuteras ovan.

Svenska Bankföreningen har inget att erinra mot vad som anförs i promemorian om att det i lagstiftningen om skuldebrev, växel och check bör tas in en hänvisning till en bestämmelse i en av de kommande

euroförordningarna enligt vilken betalning i en valuta som upphör när den gemensamma valutan införs i stället skall ske i euro.

Landsorganisationen i Sverige anser i nuläget att det inte finns behov av att göra en regelöversyn av AP-fondernas placeringsregler i utländsk valuta om Sverige inte deltar i valutaunionen. Då blir euron en valuta som är utländsk och bör så behandlas vid AP-fondsplaceringar enligt nuvarande placeringsregler. LO avvisar utredningens förslag om en sådan översyn.

Arbetsgivarverket anför att utöver de konsekvenser som diskuterats tidigare kommer övergången till en gemensam europeisk valuta att få följande praktiska konsekvenser för Arbetsgivarverket. Ändringar i en rad centrala kollektivavtal där belopp i kronor nämns måste genomföras. Exempel på sådana avtal är det allmänna löne- och förmånsavtalet (ALFA), affärsverksavtalet (AVA), pensionsavtalet (PA -91) och grupplivavtalet (TGL-S). Även i en stor mängd lokala kollektivavtal på de statliga myndigheterna måste justeringar göras där kronbelopp är angivna. Detta kräver att Arbetsgivarverket avsätter resurser till rådgivning i frågan.

Försäkringsförbundet erinrar om vad förbundet framhöll i sin rapport till Riksbanken om att försäkringsbolagen inte i och för sig räknar med svårigheter att finna instrument för placering av sina tillgångar i samband med EMU. Reglerna om valutamatchning i försäkringsrörelselagen (FRL) måste dock uppmärksammas. Enligt FRL ska försäkringsbolagens placeringar av medel som motsvarar de försäkringstekniska avsättningarna ske i tillgångar med lämplig riskspridning och som matchar bolagens åtaganden. Enligt 7 kap. 10 e § FRL ska dessa tillgångar placeras så att risken för valutakursförluster begränsas. I Finansinspektionens tillämpningsföreskrifter till denna paragraf (FFFS 1996:23) preciseras kraven på valutamatchning så att för varje valuta, som bolaget har åtaganden i, ska minst 80 procent av motsvarande tillgångar vara uttryckta i samma valuta. Ett problem kan vara hur valutamatchningskravet ska uppfyllas om Sverige inte deltar i EMU och euron förblir en främmande valuta, medan svenska placeringstillgångar, t.ex svenska börsaktier, ändå i stor utsträckning kommer att noteras i euro. Förbundet har också, redan innan EMU-frågan aktualiserades, generellt understrukt behovet av lättnader i valutamatchningskravet för att bättre kunna tillgodose riskspridningskravet. En mer likformig värdeutveckling av olika placeringsinstrument inom EU, vilket kan förväntas med en gemensam valuta, ger ytterligare anledning till minskat valutamatchningskrav så att en större del av placeringarna kan ske på andra marknader än euromarknaden. En mer praktisk aspekt på denna fråga utgör lokaliseringsreglerna i 7 kap. 10 d §

FRL som binder lokaliseringen av tillgångar till EU/EES-området även till den del valutamatchningskravet medger placering utanför detta område. Värdepapper utgörs numera som regel av noteringar i elektroniska register. Med nuvarande lokaliseringsregler är det inte möjligt att utan dispens från Finansinspektionen använda t ex amerikanska eller japanska värdepapper som täckning av försäkringsåtagandena, eftersom de inte anses lokaliserade inom EU/EES-området. En översyn av lokaliseringsreglerna förutsågs i prop. 1994/95:184 som behandlade ändringar för anpassning av FRL till EG-direktiven på försäkringsområdet. I dessa direktiv finns utrymme för en lättnad av lokaliseringskraven. Enligt förbundets mening bör en sådan lagändring ske snarast.

2 Den finansiella sektorn

I Införandet av sedlar och mynt i euro

Departementspromemorian

Om Sverige blir medlem i valutaunionen från starten 1999 skall sedlar och mynt i euro börja ges ut senast den 1 januari 2002. Under högst en sex månaders period kommer kronor och euro cirkulera parallellt och senast den 30 juni 2001 upphör kronor att vara lagliga betalningsmedel. Centralbankerna kommer emellertid att lösa in sedlar och mynt i kronor även efter detta datum. Euromynten kommer att finnas i 8 valörer (1, 2, 5, 10, 20 och 50 cent, respektive 1 och 2 euro) och sedlarna kommer omfatta valörerna 5, 10, 50, 100, 200 och 500 euro. Sedlarna kommer att se lika ut i alla länder förutom på baksidan, där eventuellt en nationell symbol kan ingå. Om Sverige väljer att stanna utanför valutaunionen kommer det av naturliga skäl inte bli aktuellt med ett utbyte av sedlar och mynt. Efterfrågan på eurosedlar och mynt kan emellertid komma att bli omfattande då vissa aktörer kan komma att acceptera euron som betalningsmedel.

Remissinstanserna

Finansförbundet bedömer att tidsperioden måste anpassas så att de finansiella instituten kan klara ett betryggande växlingsförfarande. Detta gäller inte minst frågan om säkerhetsarrangemangen. Man förordar att också inväxling börjar redan i september 2001.

Konsumentverket anser att allmänheten bör få växla in svenska kronor kostnadsfritt. Denna rätt skall finnas kvar sex månader efter att kronor blivit ogiltiga och betydligt längre tid på Riksbanken.

Aktiespararna förutsätter att svenska sedlar och mynt eller värdepapper i svenska kronor inte heller ska bli värdelösa, inte ens efter en tioårig preskriptionstid.

Statskontoret förordar att inväxlingsperioden får vara kort, ned till en månad. Till skillnad från övriga remissinstanser anser Statskontoret att ett kalenderårskifte bör väljas för övergången bl.a därför att en tidigare-läggning minskar förberedelsetiden.

Sveriges Köpmannaförbund framför synpunkter på att tiden med dubbla valutor bör minimeras till max 3 månader, att butikerna skall ha rätt att ge växel i enbart euro samt att introduktionen av sedlar och mynt bör ske hösten 2001 eller våren 2002. Det finns också önskemål om att euron introduceras över hela landet samtidigt, en stegvis eller regionalvis introduktion avstyrks. Köpmannaförbundet anser också att avrundning av slutsummor till 5 cent bör tillåtas och att betalningmedlen är enhetligt utformade utan nationella symboler. Mynten skall dessutom vara nickel-fria. Sveriges Köpmannaförbund räknar med att euron i ett utescenario kommer att accepteras som betalning i många butiker i gränsområden, turistområden och i storstäderna. Detta kommer de facto innebära en lång period av dubbla valutor som blir kostsam.

Svenska Bankföreningen påpekar att samstämmiga uppgifter från maskinleverantörer visar på att det kommer saknas kapacitet att genomföra anpassningar på en gång i hela landet. Arbetet väntas ta cirka två månader. Bankföreningen anser därför att euron måste introduceras regionsvis i takt med att apparaterna hinner ställas om.

Kooperativa förbundet vill poängtera vikten av att sedlarna och mynten blir identiska i alla länder, utan nationella "avdelningar". Kontroll av giltiga betalningsmedel är en viktig arbetsuppgift för handeln och kontrollen försvåras om det inte finns en enhetlig utformning på sedlar och mynten.

Postgirot önskar av bl.a produktivitetsskäl att inte behöva tillhandahålla de två lägsta eurovalörerna (1 och 2 cent).

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) efterlyser i finansdepartementets rapport något om problemet att inväxlingen till euro kan leda till att svarta pengar förvandlas till vita.

II **Betalningssystemet**

Departementspromemorian

För att den gemensamma penningpolitiken skall kunna verka effektivt måste ECB kunna påverka räntenivån i alla deltagande länder samtidigt. Europeiska Monetära Institutet(EMI) förbereder därför ett gemensamt betalningssystem, TARGET. Det svenska betalningssystemet, RIX, kommer att anslutas till TARGET. Även bankerna och deras kunder kommer att kunna använda systemet för att skicka stora betalningar. Vid ett utanförskap för svensk del är det dock fortfarande oklart på vilka villkor ett deltagande i TARGET kommer att ske. Remissinstanserna är eniga om betydelsen av att delta i TARGET men betonar samtidigt att det bör ske på rättvisa villkor, framförallt i det fall Sverige står utanför valutaunionen.

Remissinstanserna

Svenska Bankföreningen vill i likhet med Svenska Fondhandlarföreningen starkt betona vikten av att Sverige får delta på lika villkor i TARGET systemet oavsett medlemskap i valutunionen från start. Det är framförallt sk. intradagskrediter som anses speciellt viktigt att få tillgång till. Om sådana ej medges till ett land utanför valutaunionen kommer detta att försvåra och därmed fördyra eurobetalningar till och från Sverige.

Riksrevisionsverket, som ansvarar för det statliga betalningssystemet, menar att användningen av TARGET är av stor betydelse för den statliga betalningsverksamheten eftersom TARGET ger möjlighet att snabbt, säkert och kostnadseffektivt förmedla betalningar mellan centralbanker.

Arbetslivsinstitutet önskar att frågor om konkurrensneutralitet under övergångsprocessen utreds. Det gäller t.ex. frågan om TARGET-systemets debitering för företag och bankers transfereringar.

Sveriges redovisningskonsulters förbund (SRF) reser frågan hur effektiva betalningar skall kunna göras av övriga betalare som inte kommer att kunna använda TARGET, d.v.s. små och medelstora företag och privatpersoner. Småföretag är beroende av de standardlösningar som finns för betalningar. SRF menar att Sverige bör driva frågan om effektiva betalningsrutiner även för små likvider inom unionen, för att den stora mängden företag skall kunna utnyttja den inre marknaden till en rimlig kostnad.

III Banksystemet

Departemenspromemorian

Euroförordningen, d.v.s. den lagstiftning som kommer att reglera övergången till euro, ålägger bankerna att tillhandahålla en konverteringsfunktion för kontoinnehavare. Det betyder att en betalning skall krediteras mottagarens konto i den valuta som kontot är uttryckt i, oavsett i vilken ursprunglig valuta betalningen gjordes. Kunderna ges möjlighet att använda konton i både kronor och euro och att göra transaktioner i båda valutorna från respektive konto. Modellen för konverteringsmekanism som är aktuell innebär att bankerna omger sitt eget system med ett "skal" som översätter inkommande transaktioner till den valuta som tillämpas i systemet. Denna modell föreslås att kombineras med den sk originalvalutamodeln som innebär att avsändaren av transaktionen ansvarar för i vilken valuta mottagaren erhåller transaktionen. Med denna senare modell undviks problem med avrundningsdifferenser eftersom information om den ursprungliga valutan och det exakta beloppet följer med transaktionen. Problem med avrundningsdifferenser kan därmed undvikas.

Remissinstanserna

Konsumentverket, Riksförsäkringsverket och Svenska kommunförbundet vill ha kontoutdrag med dubbel valutainformation så fort som möjligt efter 1999. På detta sätt kan allmänheten lättare vänja sig vid den nya valutan och antalet förfrågningar kan minskas.

Riksförsäkringsverket (RFV) anser att det är av största vikt att betalningssystemet fungerar väl. RFV förutsätter därför att betalningsförmedlarna tillhandahåller de tjänster som krävs för konvertering till önskad valuta. Konsekvenserna för RFV kommer att bli olika beroende på vilken modell som bankerna väljer att använda.

Postgirot bedömer att konverteringsfunktionen som kommer att finnas i bank- och betalningssystemet i hög grad kommer att underlätta omställningen i övriga samhällssektorer. Såväl näringsliv som den offentliga sektorn baserar sina förberedelser på att betalningsförmedlarna tillhandahåller denna konvertering.

IV Värdepappersmarknaden

Departemenspromemorian

Bland aktörer på värdepappersmarknaden råder enighet om att det sk. big bang-scenariot, d.v.s. en snabb, samlad övergång till euro vid årsskiftet 1998/99 är mest lämpligt. Om Sverige inte deltar i valutaunionen från början kommer värdepappersmarknaden ändå, enligt vissa bedömare, att påverkas påtagligt. En betydande andel av den svenska värdepappershandeln kan komma att ske i euro även i en sådan situation. Värdepappersmarknaden kommer att förändras oavsett om Sverige går med i valutaunionen från start eller senare.

Remissinstanserna

Riksgäldskontoret påpekar att det redan från valutaunionens start öppnas en möjlighet att spara i svenska och utländska värdepapper denominerade i euro, vilket kan leda till att hushållens intresse snabbt inriktas mot euro - snabbare än vad som allmänt kan förväntas.

Exportkreditnämnden (EKN) förutser uppkomsten av en för Sverige betydelsefull internationell eurokapitalmarknad och därmed också en förändrad struktur av såväl de nationella som av de internationella kapitalmarknaderna. EKN anser det troligt att detta kommer att leda till ökad konkurrens mellan olika kreditgivare och därmed bättre villkor för kredittagarna. Det förutsätts att EKN, oavsett deltagande i valutaunionen eller ej, kommer att kunna garantera exportgarantier i euro på samma sätt som sådana som sedan länge kan utfärdas i dollar, ecu och yen m.fl.

Förenade Auktoriserade Revisorer (FAR) instämmer i departementspromemorians uppfattning att den svenska kapitalmarknaden kommer att påverkas påtagligt även om Sverige inte deltar i valutaunionen. En betydande andel av den svenska handeln i aktier och räntebärande värdepapper kan komma att noteras i euro istället för kronor redan den 1 januari 1999. Orsaken är att den stora andelen utländska placerare på Stockholmsbörsen kan komma att kräva prissättning i euro. FAR påpekar också att investerare inte längre kommer kunna diversifiera sina aktieinvesteringar inom EMU utifrån valutakursrisk. Det kommer bli en sektorindelad aktiemarknad inom EU - istället för en aktiemarknad inom respektive land. Även vid ett utanförskap bör valutakursriskerna kunna reduceras eftersom Sverige med all sannolikhet kommer att delta i ett fast växelkursarrangemang (ERM 2). FAR anser att varje företag bör analysera om valutaunionen kan innebära att det blir gynnsammare att emittera låneprogram på penning- eller obligationsmarknaden relativt lånefinansiering via bank. Vidare bör företag analysera vilka finansieringsvalutor som kan vara att föredra under övergångsperioden.

Stockholms fondbörs är i likhet med Värdepapperscentralen inställd på att erbjuda service i både euro och kronor men de vill båda undvika att ett visst papper handlas i mer än en valuta. Fondbörsen framhåller att det bör ankomma på bankerna och andra intermediärer att utveckla de kostnads-effektiva tjänster som kunderna efterfrågar för att smidigt hantera både kronor och euro under övergångsperioden. På denna grund förordas vidare att man ej låser fast kraven på hur och hur länge uppgifter skall anges i båda valutorna utan låter detta lösas i fri konkurrens.

Värdepapperscentralen(VPC) bedömer att emittenter av aktier önskar att kunna emittera i andra valutor än kronor oavsett om Sverige deltar i valutaunionen eller inte. VPC påpekar också att det blir stora förändringar även i ett ute-scenario inom den finansiella sektorn därför att denna måste kunna erbjuda sina kunder tjänster som är minst likvärdiga med dem som erbjuds av företagen inom valutaunionen. Företagen inom valutaunionen kan dock erbjuda sina tjänster billigare, eftersom det inte finns någon valutakursrisk och de inte behöver ha dubbla system för att kunna hantera två valutor. Konkurrensen sker i detta fall på olika villkor för de finansiella företag som finns inom resp utanför valutaunionen, som gör att konsekvenserna kan bli allvarigare för företagen inom den finansiella sektorn om Sverige står utanför valutaunionen.

V Övriga frågor

Remissinstanserna

Arbetslivsinstitutet anser det utomordentligt viktigt att det görs prognoser för kostnadsutfall på inne- respektive ute-scenariet. Det anses dessutom viktigt att göra en mer systematisk redovisning av konsekvenserna för en omställning av de finansiella marknaderna både vid ett inne- eller ute-alternativ, framförallt är det kostnader för dubbla system som bör utredas närmare.

Konjunkturinstitutets viktigaste synpunkt gäller den ekonomiska statistiken och pekar på att det finns stora risker för att fel av olika slag kan komma att begås när ett stort antal myndigheter måste räkna om statistik från kronor till euro. Det poängteras också att det är viktigt att helst alla statistikhållande myndigheter genomför omräkningen samtidigt.

Aktiespararna anser att åtgärder som tar sikte på uppföljning av prisutvecklingen inom den finansiella sektorn blir ett viktigt komplement till informationsinsatser. Konsumenterna skall hållas skadeslösa och banksektorns ökade kostnader skall därför inte belasta konsumenterna i form av växlingskostnader, större skillnad mellan in- och utlåningsräntor eller dolda prishöjningar.

Sveriges Köpmannaförbund anser det önskvärt att prisuppgifter i detaljistledet sker i svenska kronor fram till eurons fysiska introduktion.

VI Konvertering av statsskulden

Departementspromemorian

I avsnitt 5.8 i promemorian behandlas förutsättningarna för en tidig konvertering av statsskulden till euro. *Endast tre remissinstanser har berört frågan.* Dessa instanser är Stockholms Fondbörs, Svenska Fondhandlareföreningen och VPC.

Fondhandlareföreningen konstaterar att frågor om redenominering av utestående förbindelser alltså är föremål för bedömning i den svenska finansiella sektorn, varför några entydiga rekommendationer ännu inte utfärdats.

Värdepapperscentralen AB (VPC) påpekar att promemorian inte innehåller konkreta förslag som remissinstanserna kan ta ställning till. VPC konstaterar att den finansiella sektorn i Sverige måste kunna erbjuda sina kunder tjänster som är likvärdiga med dem som erbjuds av företagen inom valutaunionen. Ett utanförskap innebär en konkurrensnackdel för Sverige i det att man har större valutakursrisk samt tvingas tillhandahålla dubbla system för att hantera två valutor. VPC nämner vidare att VPC tillsammans med Stockholms Fondbörs och Fondhandlareföreningen överväger att vid ett utanförskap erbjuda kunderna möjlighet att byta handelsvaluta från kronor till euro för de värdepapper som handlas på Fondbörsen

Stockholms Fondbörs konstaterar att det finns starka indikationer från ledande emittenter bland mellanhandsinstitut och företag att lägga om sin nyupplåning till euro. Eurodenominerade instrument kommer därför bli en snabbt växande volym av de mest likvida räntebärande instrumenten. Marknadsinterventionerna inom valutaunionen och de stora betalningarna mellan centralbankerna i det s.k. Target-systemet kommer att ske i euro och bidra till volymtillväxten.

När det gäller konvertering av utelöpande obligationer etc. påpekas att bilden ej är lika entydig. Fondbörsen hänvisar till ISMA (International Securities Markets Association) som har förordat att endast likvida lån med löptider bortom år 2002 skall konverteras. Enligt uppskattning skulle det innebära att ca 600 s.k. benchmarklån i Europa konverteras till euro i början av 1999. För räntebärande instrument gäller av praktiska skäl att

lånets valutadenominering, ränteutbetalningar och andrahandsmarknad bör vara i samma valuta.

Fondbörsen menar att ovanstående förhållanden är viktiga skäl till att börser och marknadsaktörer inom det väntade EMU-området avser att genomföra en s.k. big bang. I en samtidig operation kring nyårshelgen 1998/99 skall handeln byta från tidigare nationella valutor till euro som handelsvaluta. De nämnda kopplingarna mellan emissionsvaluta, räntebetalningsvaluta och handelsvaluta för obligationer gör att övergången på räntemarknaden kan komma att utformas något annorlunda än för aktier. Fondbörsen uppger att man i likhet med VPC vill undvika att ett visst papper handlas i mer än en valuta. När det gäller aktierna på Fondbörsen behöver begreppet big bang inte omedelbart omfatta konvertering utan knyter främst an till den direkta kundtjänsten i andrahandsmarknaden.

3 Näringslivet

I Valutaunionen förändrar konkurrensituationen i Europa

Departementspromemorian

En valutaunion kommer att förändra det europeiska företagsklimatet, vilket kommer att få strategiska och praktiska konsekvenser för svenskt näringsliv oavsett om Sverige deltar i unionen eller inte. Bland annat innebär en gemensam valuta att den inre marknaden blir mer transparent - priser och kostnader blir mer direkt jämförbara. De förändrade ekonomiska förutsättningarna kommer att ställa krav på åtgärder från företagets sida. Direktkontakter med ett antal företag och näringslivsorganisationer visar emellertid att förberedelserna inför kommande förändringar inte är så långt framskridna.

Remissinstanserna

Industriförbundet anser att själva fördröjningarna i regeringens arbete med förberedelserna inför valutaunionen leder till konkurrensnackdelar för svenska företag jämfört med företag lokaliserade i andra länder. Vidare vill förbundet tillfoga att den förändrade konkurrenssituationen följer bl. a. av den anpassning till valutaunionen som sker hos företagen i eurozonens kärnländer. Dessa förändringar kommer därför att drabba svenska företag oavsett om Sverige blir medlem i valutaunionen vid starten eller vid ett

senare tillfälle. Förbundet menar att förändringarna kommer att påverka svenska företags långsiktiga investeringspolitik och att detta ställer krav på företagsklimatet. En särskild utredning bör tillsättas för att studera detta och de anpassningar i den ekonomiska politiken, regelsystemet för företagen, skattelagstiftningen mm som föranleds av den förändrade situationen.

Stockholms Fondbörs påpekar att om offentliga myndigheter ej kommer att kunna erbjuda service i annan valuta än krona förrän år 2002 kan detta komma att bli en konkurrensnackdel för näringslivet.

Hyresgästernas Riksförbund anser att den gemensamma valutans prispressande funktion är begränsad utifrån ett bostadsföretags perspektiv.

Kooperativa förbundet anser att övergången till euro kommer att innebära stora praktiska problem och höga kostnader för detaljhandeln i ett kortare perspektiv, men att det på sikt finns kommer att leda till effektivitetsvinster.

Finansbolagens Förening menar att euron bör införas på ett neutralt sätt och ser det som en risk för konkurrensnedvridning om medlemsstaterna väljer vitt skilda lösningar på samma problem.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) anför i ett omfattande yttrande en rad strategiska konsekvenser för näringslivet som följd av inträde eller utanförskap i valutaunionen. FAR kommenterar inledningsvis den ökade pristransparensen som antas leda till en harmonisering av prisnivåerna inom unionen. FAR framhåller vidare vikten av alternativa anpassningsmekanismer när en oönskad kostnadsutveckling ej längre kan mötas med variationer i växelkurserna. Här pekar man på att anpassningarna måste ske på mikronivå, ute i företagen. Flexibiliteten måste öka. Viktigt här är att reformera lönebildningen. När det gäller en "vänta-och-se"-taktik framhåller FAR att marknadssituationen kommer att innehålla både hot och möjligheter. Hoten utgörs av konkurrenter som tidigare höll sig borta på grund av valutarisker och praktiska valutahanteringsproblem nu kan etablera sig i landet. Omvänt finns det en större marknadspotential för företag som kan hantera euron redan från början. Vid ett svenskt utanförskap ställs helt krav på analyser av företagets ränte- och valutastrategier då Sverige hamnar i en situation då vi riskerar att det ställs krav på en fast växelkurs. FAR behandlar även situationen då marknaden och storföretagen ansluter sig till Emu. Vilka effekter detta kan få på storföretagens underleverantörer och rent inhemska företag och därmed

för hela det svenska näringslivet bör analyseras. I detta scenario är det inte längre självklart att företagens hemland är synonymt med deras valuta.

II Storföretagen har påbörjat förberedelsearbete medan de mindre företagen avvaktar

Den särskilda problematik som berör detalj- och grossisthandeln vid ett eventuellt införande av euron behandlas under promemorians avsnitt om *euron och medborgarna*. Detta avsnitt avgränsas till att behandla synpunkter på företagens anpassningsprocesser.

Departementspromemorian

De stora företagen är de som har kommit längst i förberedelsearbetet, särskilt de med en omfattande verksamhet i Europa. De samlar information i syfte att skaffa sig en kunskapsbas när det gäller Emu-frågor och gör analyser för att identifiera nyckelområden och frågeställningar som bör prioriteras i de fortsatta förberedelserna inför en övergång till euron. Mindre och medelstora företag har inte resurser att göra egna konsekvensanalyser. De behöver rådgivning och information om vilka åtgärder som måste vidtas vid en eventuell övergång till euro och kommer att vara mer beroende av standardiserade lösningar när det gäller t.ex. informationssystem och redovisnings- och rapporteringsrutiner än vad stora företag är. Detalj- och grossisthandeln står inför särskilda problem vid ett eventuellt införande av euron. Branschorganisationer är sedan länge aktiva när det gäller att hävda handelns intresse gentemot både svenska myndigheter och europeiska institutioner. De företag som är organiserade i frivilliga fackkedjor kommer att få hjälp av sin kedjestab. De mindre butikerna utanför kedjorna kommer att få stöd och hjälp av olika bransch- och intresseorganisationer.

Remissinstanserna

Statskontoret framhåller att studier visar att få stora europeiska företag ännu har analyserat kostnaderna samt de långsiktiga affärsstrategiska och finansiella effekterna av en gemensam valuta.

Svensk Industriförening anser att för de små- och medelstora industri-företagen är Euroanpassningen i första hand en fråga om att anpassa sig efter vad de stora företagen beslutar.

Hyresgästernas Riksförbund anser att verksamhetsinnehållet i respektive företag normalt bör vara mer avgörande för komplexiteten vid en övergång till euro än företagets storlek.

Riksgäldskontoret framhåller att många mindre företag kan väntas övergå tämligen snabbt till en eurobaserad verksamhet då man följer utvecklingen i den finansiella sektorn och hos de multinationella storföretagen.

Företagarnas Riksorganisation menar att hela ansvaret för rådgivning och information om Emu inte kan läggas på bransch- och intresseorganisationer. Hjälpt från offentliga organ direkt till företagen och även till bransch- och intresseorganisationerna är en nödvändighet.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) instämmer i promemorians slutsats att det är främst små och medelstora företag som är i behov av extern informationsgivning. Man anser dock att staten har en viktig funktion att fylla när det gäller att garantera en minimistandard på bransch- och intresseorganisationernas informationsinsatser. NUTEK anför att några centrala statliga verk bör få i uppgift att sörja för arbetet med inventering av behovet av information, etablera manualer och bygga upp system för ömsesidig erfarenhetsöverföring mellan informatörerna. Parallellt kan det finnas anledning att bygga upp en central informationskapacitet för dels direkt information till företag, dels information om var information kan hämtas. Vidare behövs ekonomiskt stöd till bransch- och intresseorganisationerna för att kunna hantera de utvidgade uppgifterna.

Finansbolagens Förening anser det vara lämpligt att myndigheter och näringsliv finner former för att samstämna sin informationsgivning för att undvika att informationen blir förvirrande eller rentav motsägelsefull.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) åberopar undersökningar som visar att näringslivets arbetsinsatser och utgifter för anpassningsarbetet bedöms vara störst inom IT-området. Vidare visar dessa undersökningar att många företags IT-avdelningar ännu inte upprättat en plan för anpassningsarbetet. Det är mycket viktigt att företagen snarast upprättar planer för anpassningsarbetet på IT-området. Vidare bör företagen analysera om valutaunionen kan innebära att det blir gynnsammare att emittera låneprogram på penning- och obligationsmarknaden relativt

lånefinansiering via bank. Vidare bör företag analysera vilka finansieringsvalutor som kan vara att föredra under övergångsperioden.

Svensk Industriförening och Svenska Arbetsgivareföreningen pekar på att den politiska obeslutsamheten i Emu-frågan leder till osäkerhet och en avvaktande hållning hos stora delar av näringslivet.

Stockholms Fondbörs framhåller merparten av anpassningsåtgärderna i näringslivet motiveras av förändringarna i omvärlden och i stor utsträckning måste göras oavsett om Sverige kommer att delta i valuta-samarbete från början eller inte.

III Information och tydliga regler underlättar en smidig övergång till euron

Departementspromemorian

En eventuell övergång till euron är förknippad med stora omställningsåtgärder. Som nämnts ovan har förberedelsearbetet inte fortskridit tillräckligt långt för att man ska kunna bedöma hur mycket omställningsåtgärderna kommer att kosta. Men en utbredd uppfattning bland företag och branschorganisationer är att kostnaderna kan begränsas genom att anpassningsåtgärderna vidtas i god tid. Företag och näringslivsorganisationer framhåller vikten av att få besked om vilka förutsättningar och regler som kommer att gälla för näringslivet, såväl vid ett svenskt deltagande som ett utanförskap.

Remissinstanserna

Kommerskollegium vill påpeka att det saknas en mer genomgripande analys av vilka konsekvenser ett svenskt utanförskap kan tänkas få.

Postgirot Bank AB framhåller att näringslivet önskar få tydliga besked om vilka förändringar som kommer att göras i t. ex. skattelagstiftningen och aktiebolagslagen vid ett medlemskap i valutaunionen. Att utredningar inom departementen drivs vidare oavsett om det svenska deltagandet i valutaunionen skjuts framåt eller ej skulle ge värdefull planeringsinformation till de berörda företagen.

Tullverket anser att en rimlig utgångspunkt borde vara att ge näringslivet möjlighet att vid betalningar till Tullverket under övergångsperioden använda euro, varigenom växlingsförluster mellan valutor skulle kunna undvikas.

IV Ändring av aktiekapital och utbyte av aktiebrev i aktiebolag som inte är avstämningsbolag

Departementspromemorian

En svensk anslutning till valutaunionen medför att aktiebolagen fr.o.m. den 1 januari 2002 måste ange aktiekapitalet i euro. Övergången från kronor till euro leder med största sannolikhet till att aktiernas nominella belopp i många fall kommer att uppgå till ojämna belopp. För att korrigera detta kan bolagen idag genomföra nyemission, fondemission eller en nedsättning av aktiekapitalet. Då detta är en omständlig process bör ett förenklat förfarande för ändring av aktiekapitalet utredas. För bolag där aktierna kommer till uttryck i särskilda aktiebrev synes det lämpligt att aktiebrev där aktiernas nominella belopp hittills har angivits i kronor byts ut mot aktiebrev denominerade i euro. I vart fall bör aktiebrevens förses med påskrift om den nya valutan. Det kan anföras skäl för att förfarandet vid ett sådant utbyte eller sådan påskrift bör lagregleras.

Remissinstanserna

Svenska Redovisningskonsulters Förbund (SRF) tillstyrker det förslag till förenklat förfarande som framförs i promemorian för ändring av aktiekapitalet, när avrundning efter omräkning till euro önskas.

Stockholms Fondbörs vill understryka vikten av att frågan om NPV-aktier, och andra tänkbara lösningar på konverteringsproblematiken, blir föremål för omedelbar utredning. NPV-aktier (No Par Value) är en typ av aktier där det nominella värdet per aktie har utelämnats. Bolaget har ett aktiekapital som är lika fördelat på ett angivet antal aktier. Att omräkning från kronor till euro ger ett ojämnt samlat nominellt kapital spelar ingen större roll.

Hyresgästernas Riksförbund framhåller att avrundningsproblematiken kommer att innebära att samtliga aktieägare måste betala in kompletterande delposter till varje företag man är ägare i. Förbundet

befarar att administrationen av detta blir omfattande, och kommer att kräva såväl planering som resurser för genomförande. För bostadsföretagen befarar förbundet att dessa kostnader kommer att bli hyresdrivande.

Värdepapperscentralen AB (VPC) påpekar att fondbörserna i de europeiska länder som räknar med att delta i valutaunionen från starten har enats om att verka för en ändring av lagstiftningen i dessa länder så att emission av aktier utan nominellt belopp ska bli möjlig. Fördelarna är att man undviker att få udda belopp i euro vid konvertering från den nationella valutan samt att man undviker problem vid sammanläggning av aktier.

V Möjlighet att ange aktiekapitalet i euro under övergångsperioden 1 januari 1999 till 31 december 2001

Departementspromemorian

För bolag som bildas under övergångsperioden kan det vara lämpligt att aktiekapitalet och aktiernas nominella belopp bestäms i euro i samband med bildandet. Även för andra bolag kan det ha ett visst värde att deras aktiekapital är angivet i euro. Det torde inte finnas något hinder mot en lagstiftning som tillåter svenska aktiebolag att under övergångsfasen fatta beslut om att aktiekapitalet skall vara bestämt i euro. Frågan om en sådan lagstiftning bör införas kommer att utredas inom regeringskansliet. En fråga som måste analyseras närmare är vilka förutsättningar som skall gälla för det enskilda bolagets beslut att gå över till euro. En särskild lagstiftningsmodell är att aktiebolagen ges möjlighet att, utan att fatta några beslut om ändring beträffande befintligt aktiekapital, besluta om emission av nya aktier i euro. Följden av en sådan emission skulle innebära att aktiekapitalet delvis skulle anges i kronor och delvis euro. Detta innebär särskilda komplikationer, eftersom man då inte längre kan upprätthålla de hittills grundläggande principerna om att aktierna skall vara på lika belopp och att det skall finnas ett till beloppet bestämt aktiekapital. En annan aspekt på denna problematik är om aktiekapitalet kan tillåtas anges i euro enbart då redovisningen upprättas i euro.

Remissinstanserna

Svenska Fondhandlare Föreningen påpekar att många företag kommer att omgående vilja lägga om sin redovisning till euro och många aktiebolag därvid vill lägga om sitt aktiekapital till euro. Vid ett eventuellt medlemskap bör därför förutsättningar för möjlighet till en sådan omläggning finnas redan från och med ingången av år 1999.

Svenska Redovisningskonsulters Förbund (SRF) instämmer i resonemanget i promemorian om fördelarna med att ge nybildade bolag möjlighet att redan under övergångsperioden ange aktiekapitalet i euro.

Landsorganisationen (LO) anser att det är relevant att fortsatt utreda frågorna om svenska företag ska få tillåtas att ange sitt aktiekapital i både euro och kronor under en eventuell övergångsperiod.

Industriförbundet framhåller att företagen bör ges möjlighet att ange aktiekapitalet i euro under övergångsperioden. Svårigheter i lagstiftningen både kan och bör övervinnas. Ovanstående diskussion väcker frågan om aktiekapitalet bör kunna anges även i andra valutor. Förbundet bifogar en skrivelse i frågan.

Finansbolagens Förening biträder vad som anförts i promemorian och vill därtill foga att det också är ett kreditgivarintresse att aktier kan vara denominerade i euro då kreditgivningen sker i euro. Det bör tillskapas enkla system för att ändra aktiekapital och aktiernas belopp till jämna värden. Hänsyn måste därvid tas till att rättsförhållanden inte får rubbas. Föreningen rekommenderar att det bör övervägas att överge kravet på att aktier skall lyda på ett visst belopp. Vidare noterar föreningen att frågan om denomineringen av eget kapital uppkommer även i andra företagsformer, varför en översyn med avseende på detta bör genomföras.

VI Möjlighet att ange aktiekapitalet i euro vid ett eventuellt utanförskap

Departementspromemorian

Även om Sverige stannar utanför valutasamarbetet kan en del internationellt verksamma svenska aktiebolag förutsättas ha intresse av att aktiekapitalet i bolaget anges i euro. Även frågan om bolagen vid ett

utanförskap bör ges en möjlighet att ange aktiekapitalet i euro kommer därför att analyseras närmare i Regeringskansliet.

Remissinstanserna

Svenska Fondhandlare Föreningen framhåller att det vid ett eventuellt utanförskap finns stor anledning att räkna med att många företag kommer att använda euro som koncernvaluta, varför det blir naturligt för dem att redovisa i euro och - såvitt avser aktiebolag - hålla aktiekapitalet i euro. Fondhandlareföreningen har, som nämnts, gemensamt med Bankföreningen och Industriförbundet gjort en framställning till Justitiedepartementet om de lagändringar som behövs för att öppna möjlighet till detta. Fondhandlareföreningen anser vidare att det nominella beloppet för aktier bör kunna slopas. Med ett registrerat aktiekapital och aktierna som andelar av detta saknar redan nu det legala kravet på ett nominellt belopp för aktier praktisk betydelse. Det bör därför kunna slopas vare sig Sverige deltar i valutaunionen eller inte.

Finansinspektionen påpekar att man bör överväga möjligheten att bestämma aktiekapital i euro.

Landsorganisationen (LO) anser att det är relevant att fortsatt utreda frågorna om svenska företag ska få tillåtas att ange sitt aktiekapital i både euro och kronor vid ett eventuellt utanförskap.

Värdepapperscentralen AB (VPC) påpekar att det framkommit önskemål om att kunna emittera aktier i andra valutor än svenska kronor oavsett om Sverige deltar i Emu eller inte.

Industriförbundet och Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) framhåller att företagen bör ges möjlighet att ange aktiekapitalet i euro vid ett eventuellt utanförskap.

VII Redovisning av kursdifferanser vid övergång till gemensam valuta

Departementspromemorian

Frågan om och i så fall hur kursdifferanser skall redovisas får särskild aktualitet när de europeiska valutorna låses gentemot euron. En allmän

uppfattning är att man vid låsningen skall behandla positiva och negativa differenser som realiserade intäkter respektive realiserade kostnader när det gäller monetära poster. Det råder dock fortfarande olika meningar om hur man i detta avseende bör hantera tillgångar och skulder som säkrar framtida transaktioner och är föremål för säkringsredovisning. När det gäller icke-monetära tillgångar redovisas kursvinster i allmänhet inte omedelbart. Kursförluster kan däremot redovisas när de uppkommer.

Remissinstanserna

Finansinspektionen anser att de kursförändringar som uppkommer till följd av fixeringen mellan eurovalutorna inte kräver andra redovisningslösningar än övriga kursförändringar. Inspektionen har för de finansiella företagen utarbetat särskilda allmänna råd avseende säkringsredovisning.

Industriförbundet påpekar att en låsning av kurserna gör kursdifferanserna redovisningsmässigt realiserade och de bör därför resultatföras i räkenskaperna. Även kursvinster på långfristiga fordringar och skulder är att betrakta som realiserade, varför det saknas anledning att i räkenskaperna avsätta dessa till valutakursreserv.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) framhåller att företag bör analysera i vilken omfattning valutakursdifferanser kommer att realiseras vid övergången till euron och vilka effekter detta har för företaget. När det gäller säkringsredovisning påpekar FAR att eftersom kursrisken mellan de deltagande länderna kommer att elimineras efter införandet av euron kan värdet av ett terminskontrakt inte längre förändras. Detta innebär att en grundläggande förutsättning för säkringsredovisning, att säkringen skall vara effektiv, ej längre föreligger. Europeiska kommissionen anser det därför lämpligt att resultatavräkna kursskillnader i kurssäkringarna omedelbart. Detta bör beaktas vid nyteckning av terminskontrakt som sträcker sig in på 1999. Vidare bör analyser vidtas av effekten av att utestående terminskontrakt och andra säkringar kan komma att anses vara realiserade per den 31 december 1998.

VIII Redovisning av särskilda utgifter i samband med övergång till gemensam valuta

Departementspromemorian

En viktig fråga är hur särskilda utgifter i samband med övergången till euro skall redovisas. Starka skäl talar för att utgifterna normalt skall belasta resultatet när de uppkommer. Frågan om utgifterna får tas upp som tillgång för att fördelas över flera år bör prövas enligt vanliga redovisningsregler.

Remissinstanserna

Remissinstanserna har inte haft några synpunkter på redovisningen av särskilda utgifter i samband med övergång till gemensam valuta.

IX Möjlighet att redovisa i euro under övergångsperioden 1 januari 1999 till 31 december 2001

Departementspromemorian

En lagstiftning som tillåter vissa företag att redovisa i euro skulle kunna leda till att redovisningarnas jämförbarhet minskar. Den skulle också kunna leda till olägenheter när uppgifter från redovisningen används för taxerings- och statistikändamål. Mot dessa olägenheter får vägas det intresse som framför allt internationellt verksamma företag kan ha av att redovisa i euro. Det är visserligen möjligt att företagets behov av att redovisa i euro kan tillgodoses genom att de officiella redovisningarna i kronor räknas om till euro. Detta torde emellertid gälla under förutsättning att sådana till euro omräknade redovisningar kan användas för publicering i samma omfattning som de officiella redovisningarna i kronor. Enligt EG:s redovisningsdirektiv får en årsredovisning publiceras tillsammans med revisionsberättelsen enbart om den har den form och den ordalydelse som har legat till grund för revisionsberättelsen. Det är mot den bakgrunden inte helt klart om EG-rätten medger att till euro omräknade redovisningar kan användas för publicering på samma sätt som de officiella redovisningarna. Frågan om redovisning i euro bör tillåtas under övergångsfasen kommer att prövas vidare.

Remissinstanserna

Bokföringsnämnden (BFN) påpekar att det finns en uttrycklig bestämmelse i ÅRL som anger att belopp i årsredovisningen skall anges i svenska kronor och att de får anges i annan valuta. Det saknas däremot uttryckliga bestämmelser om vilken valuta som skall användas i den löpande bokföringen. BFN anser att redovisning i euro kan öka de svenska företagens möjligheter att konkurrera. För de företag som vill redovisa i euro medför ett krav på samtidig redovisning i kronor stora merkostnader. Vidare anför BFN att redovisning i euro medför sämre jämförbarhet på det nationella planet, men att problemen blir begränsade då växelkursen är fixerad. På det internationella planet ökar jämförbarheten. Med detta som bakgrund talar, enligt BFN, mycket för att företagen bör ges möjlighet att redovisa i euro från start. Man anser att det är svårt att hitta några generella kriterier för att begränsa kretsen av företag som skall ges möjlighet att redovisa i euro. BFN anser därför att det i det framtida utredningsarbetet bör prövas om samtliga företag kan ges möjlighet att redovisa i euro redan under övergångsperioden. BFN förespråkar även att det vidare arbetet inriktas på att finna förutsättningar för ett system i vilket valutafrihet i redovisningen motsvaras av samma valfrihet ifråga om uppgifter som skall lämnas till skattemyndigheten och andra mottagare av redovisningsanknuten information. Detta för att förhindra att värdet av valfriheten väsentligt förringas.

Svenska Fondhandlare Föreningen påpekar att många företag kommer att omgående vilja lägga om sin redovisning till euro.

Svenska Redovisningskonsulters Förbund anser att pågående arbete inom EU:s kontaktkommitté bör avvaktas innan svenska särlösningar tas fram och att svenska ståndpunkter bör drivas i kontaktkommittén, inte i parallell lagstiftning som föregriper kommitténs arbete.

Stockholms Fondbörs anför att från den tidpunkt då Sverige inträder i valutaunionen bör det inte finnas några legala hinder mot att byta till euro som redovisningsvaluta.

Finansinspektionen anför att det kommer att vara av stort värde för exempelvis internationellt verksamma företag att upprätta sina årsredovisningar i euro. Trots vissa nackdelar med bristande enhetlighet i detta avseende bör enligt inspektionen valfrihet kombinerad med självreglering införas. Branschföreningarna har här en viktig roll. Om inte en sådan valfrihet bedöms som möjlig att införa för den officiella

årsredovisningen kan möjligen ett alternativ vara att företag som så önskar publicerar årsredovisningen i euro.

Statistiska centralbyrån (SCB) anser att kvaliteten i statistikrapporteringen försämras om företagen fritt får välja rapporteringsvaluta. Om en sådan möjlighet inte medges kan ändå inte risken för felrapportering uteslutas då många företag kommer att redovisa i euro. Statistik som bygger på redovisning kan komma att bli föremål för felrapportering.

Aktiespararna anser att det är lämpligt att kontrolluppgifter, skattsedlar och deklARATIONER enbart anges i svenska kronor under övergångsperioden.

Industriförbundet anser att företagen bör ges möjlighet - men ej skyldighet - att redovisa i euro under övergångsperioden. Detsamma bör gälla den löpande bokföringen. Valfrihetens kostnader är begränsade då omräkningskursen mellan kronor och euro är låst. Förbundet anser vidare att samma valfrihet bör gälla alla sammanhang där företagen lämnar redovisningsrelaterad information, exempelvis som underlag för beskattning eller vid statistikrapportering.

Finansbolagens Förening delar promemorians syn i detta avseende och hävdar därutöver att det bör vara tillåtet att upprätta årsbokslut i euro redan från den 1 januari 1999. Det bör dock övervägs såväl om redovisningen på ena sidan och årsbokslutet på andra sidan kan tillåtas upprättade i olika valutor och om rätten att upprätta årsbokslut euro bör begränsas till att det egna kapitalet också uttrycks i euro.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) menar att det är mycket viktigt att samhällets institutioner kraftsamlar för att sprida medvetandet om och stimulera anpassningen till euron. Ur detta perspektiv vore det önskvärt att det åtminstone ges möjlighet att få upprätthålla beloppsmässig kommunikation med skattemyndigheterna, tullmyndigheterna och Riksförsäkringsverket i euro från 1999. Vidare vänder sig FAR mot argumentet att redovisning i euro under övergångsperioden minskar redovisningens jämförbarhet. För internationellt verksamma företag kan det vara mer relevant att jämföras med sina internationella konkurrenter, av vilka många finns i länder som med stor sannolikhet kommer att ansluta sig till valutaunionen redan 1999. FAR anser att det bör vara tillåtet att fritt välja redovisningsvaluta från 1999.

X Möjlighet att redovisa i euro vid ett eventuellt utanförskap

Departementspromemorian

Om Sverige inte går med i valutasamarbetet, torde en del företag, särskilt sådana som är verksamma på den internationella kapitalmarknaden, komma att begära att redovisningen ändå får ske i euro. Vad som i ovanstående avsnitt har sagts om möjligheterna att tillgodose behovet av redovisning i euro genom en omräkning av redovisningen gäller även här. Även frågan om redovisning i euro vid ett eventuellt utanförskap kommer att beredas vidare inom regeringskansliet.

Remissinstanserna

Svenska Fondhandlare Föreningen framhåller att det finns stor anledning att räkna med att många företag kommer att använda euro som koncernvaluta, varför det blir naturligt för dem att redovisa i euro.

Bokföringsnämnden (BFN) ställer sig tveksam till om de praktiska problem som följer med en redovisningsmässig valfrihet mellan två valutor med fluktuerande kurser går att hantera till en rimlig kostnad.

Stockholms Fondbörs anser att bolag som är domicilierade i Sverige skall kunna välja att ha aktiekapital och bokföring i annan konvertibel valuta, även om Sverige inte ingår i valutaunionen. Risken är annars att detta kan vara ett motiv för att flytta huvudkontoret utomlands.

Industriförbundet vill framhålla vikten av att en möjlighet att redovisa i euro införs, åtminstone för internationellt verksamma företag.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) anser att det vid ett eventuellt utanförskap bör vara tillåtet att fritt välja redovisningsvaluta.

XI Fordringar och skulder värderas enligt balansdagens kurs

Departementspromemorian

De skattemässiga konsekvenserna av ett medlemskap i valutaunionen innebär att en konvertering till euro från kronor skall behandlas som

valutakursförändringar generellt behandlas, dvs fordringar och skulder värderas enligt balansdagens kurs.

Remissinstanserna

Industriförbundet tillfogar att i promemorian nämns inte valutakursreserven och möjligheten att genom en avsättning till sådan reserv skjuta upp beskattningen av kursvinster till fordringens eller skuldens förfallotidpunkt. Industriförbundet anser inte att det framgår om förslaget - såvitt gäller kursvinster som beskattas inom inkomstslaget näringsverksamhet - innebär att sådan avsättning inte längre skall vara tillåten. Förbundet anser att varken låsningen av kurserna eller konverteringen bör utlösa beskattning och att detta synsätt även bör gälla kursvinster på långfristiga fordringar och skulder.

4 Den offentliga sektorn

I. Sammanfattning

Departementspromemorian

De två frågor som har ställts i centrum vid probleminventeringen inom den offentliga sektorn är dels vilka tidpunkter som skall gälla för olika steg i anpassningsprocessen, dels vilken skyldighet de offentliga organisationerna skall ha när det gäller att anpassa sin verksamhet efter andra intressenters önskemål beträffande val av valuta under övergångsperioden.

Alla statliga myndigheter och helst hela den offentliga sektorn bör under övergångsperioden använda svenska kronor i sin redovisning fram till dess att sedlar och mynt i euro tas i bruk. Övergången till euro i redovisningen bör ske vid ett kalenderårsskifte.

Under övergångstiden bör även uppgifter i deklARATIONER, skattsedlar m.m. redovisas i svenska kronor.

Anpassningarna av ADB-system utgör ett viktigt område vid en övergång till euro i den offentliga sektorn. När det gäller ADB-system som utgör produktionsmedel i olika verksamheter samt all kommunikation till och från organisationerna som har samband med ADB-systemen är anpassningsproblemen betydligt mer omfattande än när det gäller redovisningssystemen. Hela den offentliga sektorn bör använda svenska kronor i sina system under övergångsperioden fram till dess att sedlar och mynt i euro satts i omlopp.

Den offentliga sektorns kostnader i samband med en övergång till euro bör generellt sett behandlas enligt principen om att tillkommande kostnader hanteras inom ramen för givna resurser. Undantag från denna princip kan dock behöva göras i de fall där det klart kan påvisas särskilda skäl för att extra resurser skall tillskjutas. Dessa frågor bör behandlas i samband med den ordinarie budgetprocessen.

Remissinstanserna

Den offentliga sektorns förberedelsearbete har kommenterats i drygt hälften av de remissyttranden som inkommit.

De flesta kommentarer avser frågan om vilken skyldighet de offentliga organen skall ha när det gäller att anpassa sin verksamhet efter andra intressenters önskemål beträffande val av valuta under övergångsperioden. Enligt promemorian bör alla statliga myndigheter och helst hela den offentliga sektorn under övergångsperioden använda svenska kronor i sin redovisning fram till dess att sedlar och mynt i euro tas i bruk.

De flesta *myndigheter* - undantagen är främst Riksbanken och Riksgäldskontoret - som yttrat sig instämmer i promemorians förslag att endast tillåta svenska kronor i kommunikationen med myndigheterna under övergångsperioden. Många remissinstanser som företräder näringslivsintressen förespråkar emellertid en så stor valfrihet som möjlighet när det gäller användningen av kronor eller euro framförallt när det gäller kommunikationen med skattemyndigheterna.

Sveriges Riksbank anser att promemorian inte tillräckligt analyserat konsekvenserna för myndigheterna av ett utanförskap. Riksbankens bedömning är att även myndigheterna, liksom den finansiella sektorn, kan komma att beröras väsentligt vid ett utanförskap. En beredskap bör därför finnas hos myndigheterna t. ex. om hur en eventuell efterfrågan på eurotjänster från hushåll och företag skall hanteras vid ett långvarigt utanförskap.

Enligt *Riksgäldskontorets* mening bör den statliga sektorn, för att ett eventuellt svenskt deltagande i valutaunionen från den 1 januari 1999 skall kunna realiseras på ett smidigt och säkert sätt, planera för en relativt tidig övergång till euro. En sådan strategi skulle möjliggöras av en inriktning från den statliga sektorn att under hela övergångsperioden kommunicera med allmänheten i både euro och kronor i någon form av skalmodell. Med en sådan strategi skulle det statliga omlägningsarbetet ske i harmoni med övriga sektorer av samhället och Sverige skulle då också kunna genomföra en snabbare övergång till euro än vad som ses som maximalalternativet.

Föreningen Auktoriserade Revisorer finner det illavarslande att man i promemorian argumenterar för att den offentliga sektorn bör använda kronor i all beloppsmässig kommunikation under hela övergångsperioden fram till år 2002. I promemorian behandlas främst frågor av praktisk natur. De strategiska konsekvenserna och förberedelserna på det strategiska planet är enligt föreningen av vital betydelse för den konkurrensutsatta sektorns överlevnad i det nya Europa.

Vissa myndigheter bedömer resursbehoven för IT-anpassningarna så omfattande att de svårligen kan inrymmas inom befintliga ramar.

II Synpunkter på de olika avsnitten i kapitel 7

Läget i myndigheternas förberedelsearbete

Remissinstanserna har i relativt liten utsträckning kommenterat läget när det gäller myndigheternas förberedelsearbete. Några remissinstanser menar att planeringsarbetet kommit igång alltför sent eller att tillräckliga förutsättningar i form av tydliga besked saknats för ett meningsfullt planeringsarbete.

Postgirot Bank AB saknar departementets värdering av det samlade planeringsläget. Inom vilka samhällsområden är planeringen nu kritisk och vilka åtgärder krävs för att aktörerna inom områden som ännu inte startat sina förberedelser skall komma igång? Regeringen borde i det fortsatta arbetet redovisa en riskanalys som ger vägledning åt samhällssektorer som släpar efter så att dessa får förutsättningar att göra prioriteringar och vid behov kan påskynda sin planering.

Sveriges Industriförbund påpekar att man i ett flertal EU-länder kommit betydligt längre i arbetet med de tekniska förberedelserna än i Sverige. Det vore enligt Industriförbundet önskvärt att det fortsatta arbetet med dessa frågor kunde forceras så att olika samhällsaktörer på ett tidigt stadium får den vägledning och det stöd av staten de behöver för att kunna genomföra nödvändiga anpassningar till valutaunionen i tid. Fördröjningar i regeringens arbete leder till konkurrensnackdelar för svenska företag jämfört med företag som är lokaliserade i länder med bättre framförhållning i EMU-frågan.

Sveriges Riksbank anser det inte uteslutet att införandet av sedlar och mynt i euro kommer att ske före den 1 januari 2002, vilket bör uppmärk-

sammas av bl.a. myndigheter som verkar för en sen övergång till den nya valutan.

Enligt *Sveriges Industriförbund* ger promemorian intrycket att vissa statliga myndigheter, t.ex. skattemyndigheterna, saknar en önskvärd framförhållning i anpassningsarbetet, vilket försvårar en tidig anpassning till euron hos företagen. Enligt Industriförbundet bör svenska myndigheter gå i täten och inte utgöra trossen när övergången till den nya europeiska valutan förbereds.

Behoven av informations- och utbildningsinsatser

Remissinstansernas kommentarer i dessa frågor avser i första hand hur informationen till allmänheten skall organiseras och behandlas i avsnittet om euron och medborgarna.

Nutek föreslår att regeringen ger verket i uppdrag att föreslå former för informationsspridning till företagen. Statens Invandrarverk konstaterar att verket har ett ansvar för information till invandrare.

Anpassning av budgetering, redovisning och redovisningssystem i den offentliga verksamheten

Riksrevisionsverket konstaterar att verket har ett ansvar för att anpassa de statliga betalningssystemet, revidera de ekonomiadministrativa regelverken och konvertera ekonomisystemen. Beslut om införande av euro, övergångsperiodens längd och vilken valutadel (svenska kronor eller euro) som skall användas i redovisningen måste meddelas myndigheterna i god tid, dvs senast 18 månader före start av övergångsperioden. Vid detta tillfälle måste myndigheterna också få information om RRVs åtaganden, om gränsnitt gentemot myndigheterna och vad som då eventuellt måste åtgärdas av myndigheterna själva.

Flertalet myndigheter delar promemorian uppfattning om att hela den offentliga sektorn bör samordnas och att myndigheterna endast skall behöva använda svenska kronor under övergångsperioden.

Riksskatteverket avvisar möjligheten att tillgodose önskemål om valfrihet för företag och allmänhet att använda euro eller kronor i sina kontakter med skattemyndigheterna. Riksförsäkringsverket anser det nödvändigt att begränsa sig till att använda kronor i sin verksamhet.

Riksgäldskontoret delar dock inte promemorians bedömning. Enligt Riksgäldskontoret bör staten ta på sig kostnaden för att kunna kommunicera med allmänheten i dubbla valutor under övergångsperioden. Om staten inte är beredd på att möta det intresse för en snabb övergång till euron som kan uppstå mycket snabbt finns en risk att medborgarnas acceptans av valutareformen eroderas.

Många remissinstanser utanför myndighetssfären ifrågasätter också promemorians bedömning och förespråkar en mer eller mindre långgående valfrihet i kommunikationen med myndigheterna.

Betalningsförmedling

Postgirot Bank AB konstaterar att man i promemorian utgår från att betalningsförmedlarna kommer att tillhandahålla tjänster som möjliggör för såväl avsändare som mottagare av betalningar att fritt kunna välja vilken valuta, euro eller svenska kronor, som en transaktion skall redovisas i under eurons introduktionsfas 1999 till 2002. Denna konverteringsfunktion i bank- och betalsystemen underlättar i hög grad omställningen i övriga samhällssektorer. Såväl näringslivet som den offentliga sektorn baserar nu sina förberedelser på att betalningsförmedlarna tillhandahåller denna konvertering. Därmed ser dessa samhällssektorer inga större problem i förberedelsearbetet inom betalningsområdet.

Omställningarna i Postgirots och bankernas betal- och reskontrasystem är synnerligen omfattande och kräver investeringar och ingrepp i systemmiljön redan under 1997 för att förändringarna skall hinna verkställas innan euron blir legalt betalningsmedel. För Postgirots del är denna situation särskilt accentuerad då Postgirot måste införa både de s.k. skal- och originalvalutamodellerna i sin systemmiljö för att kunna tillgodose privata och offentliga kunders servicebehov under övergångsperioden 1999 till 2002.

Beredskap för såväl ett svenskt deltagande i valutatunionen från start som för ett deltagande vid ett senare datum innebär enligt Postgirot att planering och investeringar måste genomföras med start redan under 1997 för båda alternativen. För betalningsförmedlarna föreligger således inget alternativ "att vänta och se" utan situationen kräver nu ett "både och". Detta leder med säkerhet till att delar av investeringarna kommer att sakna värde när frågan om Sveriges deltagande slutgiltigt blir avgjord.

Anpassningar på statistikområdet

Statistiska Centralbyrån stöder rapportens förslag att alla statliga myndigheter under övergångsperioden bör använda svenska kronor till dess att sedlar och mynt i euro tas i bruk. SCB förutsätter att här även inbegrips statistikuppgifter från företag, individer och myndigheter, vilket dock enligt SCBs uppfattning borde ha nämnts i promemorian.

Genom rapportens förslag minskar enligt SCB rimligen det kvalitetsproblem som kunnat befaras uppstå om uppgiftslämnarna fritt fått välja valuta i statistikrapporteringen. Även om uppgiftslämnarna således blir skyldiga att rapportera i svenska kronor under övergångsperioden kan risken för felrapportering dock inte uteslutas. För näringslivet och den finansiella sektorn kan man uppenbarligen förutse en successiv övergång till euro. Statistik som bygger på redovisning kan därför av misstag komma att ske euro. Detta ställer ökade krav på granskning och ökar risken för fel i statistiken.

Konjunkturinstitutet producerar prognoser utifrån underlag som främst kommer från SCB men även från andra myndigheter, organisationer och företag. Samma typ av besvär som för SCB kan därför förutses. Det är enligt Konjunkturinstitutet angeläget att staten och dess myndigheter avdelar tillräckliga resurser för omräkning av statistikuppgifter och för granskning och kontroll. Viktigt är också att arbetet noga planeras i förväg och att helst alla statistikållande myndigheter och organisationer genomför omräkningen samtidigt.

Socialstyrelsen konstaterar att verket endast marginellt kommer att beröras av praktiska förberedelser inför ett eventuellt deltagande i den tredje etappen av EMU. I den statistik som Socialstyrelsen ansvarar för inhämtas kostnadsuppgifter direkt från uppgiftslämnare endast i socialbidragsstatistiken. Övrig kostnadsbaserad statistik som sammanställs av Socialstyrelsen bygger på uppgifter från bl a SCBs statistik från kommunernas räkenskapsammandrag, nationalräkenskaperna och Landstingsförbundets ekonomiska statistik.

Finansinspektionen, som ansvarar för den officiella finansmarknadsstatistiken, anför att kostnaderna för denna statistik kommer att öka och att inspektionen i ett särskilt budgetunderlag för 1998-2000 begärt medel för detta.

Företagens uppgiftslämnardelegation anser att ekonomiska uppgifter för tillsyn och statistik bör kunna lämnas i euro under övergångsåren. Eventuella behov av valutaomräkningar bör enkelt kunna genomföras av

ansvarig tillsyns- eller statistikmyndighet. Även vid ett utanförskap bör uppgiftslämnande i euro kunna ske utan större problem för myndigheterna. Delegationen vill dock framhålla att krav på uppgiftslämnande i euro inte kan accepteras förrän den nya valutan helt introducerats i Sverige.

Skatte-, uppbörds- och exekutionsverksamheten

Möjligheten att lämna kontrolluppgifter och att deklarerera i euro har framförts som ett önskemål från många remissinstanser.

Riksskatteverket framhåller återigen vikten av snara besked beträffande dels deltagande i valutaunionen och dels tillhandahållande av service gentemot medborgarna. Det är en väsentlig skillnad för RSV att enbart behöva hantera inkommande/avgående betalningar i annan valuta än svenska kronor jämfört med att nödgas tillhandahålla en utökad service omfattande även annan kommunikation.

Valutaomvandling från euro till svenska kronor och omvänt lär inte ge upphov till några större problem för myndigheterna eftersom den typen av tjänst i princip redan kan tillhandahållas av betalningsförmedlarna. Om uppgiftslämnande däremot skulle tillåtas valfritt i euro eller svenska kronor erfordras, som verket tidigare redovisat, omfattande och kostnadskrävande om- och utbyggnader (i praktiken dubbleringar) av RSVs verksamhetssystem. Kontrollsystemen bygger dessutom i stor utsträckning på jämförelser bakåt i tiden, vilket är en komplicerande faktor. Verket menar också att dubbla valutor, även om de hanteras i skilda system, avsevärt skulle öka risken för fel.

Svenska Bankföreningen framhåller att om Sverige går med i EMU från start 1999 kommer många företag att vilja bokföra sina transaktioner i euro redan under övergångsperioden. Detta är enligt Bankföreningen ett starkt skäl för att alla företag bör ha en valfrihet att lämna deklARATIONER och alla slag av kontrolluppgifter i kronor eller euro under åren 1999-2001. Bankföreningen konstaterar vidare att för banker och andra finansiella företag utgör kontrolluppgiftsskyldigheten en mycket betungande börda. För dessa institut är det därför särskild angeläget med största möjliga flexibilitet på detta område. De skäl som i promemorian framförs mot en sådan valfrihet för företagen anser Bankföreningen inte vara godtagbara.

De skattskyldiga bör enligt Bankföreningen under övergångsperioden ha valfrihet att göra sina skattebetalningar antingen i kronor eller euro, varvid bankerna kan ombesörja att beloppen kommer skattemyndigheterna till handa i kronor under den period detta önskas.

Sveriges Industriförbund motsätter sig förslaget att deklARATIONER och kontrolluppgifter - i händelse av ett svenskt deltagande - endast bör få lämnas i kronor under åren 1999-2001. Enligt förbundets mening måste den valfrihet som förbundet förespråkat beträffande företagets redovisning även gälla då redovisningsinformation lämnas som underlag för beskattning. Överhuvudtaget bör samma valfrihet gälla i samtliga sammanhang där företagen lämnar redovisningsrelaterad information, t ex för statistikändamål.

Sveriges Riksbank bedömer att en efterfrågan på eurotjänster vad gäller t ex redovisning, aktiekapitalredovisning och deklARATIONER troligen uppkommer på ett tidigt stadium innan sedlar och mynt är i omlopp. Konsekvenserna härav bör enligt Riksbanken undersökas närmare. Myndigheterna kan sannolikt åstadkomma en bättre service åt allmänheten genom att, liksom företag i den finansiella sektorn, använda en skalkmodell, som översätter inkommande transaktioner till den valuta som tillämpas i interna system. Denna möjlighet bör enligt Riksbanken utredas vidare.

Riksgäldskontoret menar att staten bör ta på sig kostnaden för att kunna kommunicera med allmänheten i dubbla valutor under övergångsperioden. Om staten inte är beredd att möta det intresse för en snabb övergång till euron som enligt Riksgäldskontorets uppfattning kan uppstå mycket snabbt så finns en risk att medborgarnas acceptans av valutareformen eroderas.

Bokföringsnämnden förespråkar att det vidare arbetet inriktas på att finna förutsättningar för ett system i vilket valutavalfrihet i redovisningen motsvaras av samma valfrihet ifråga om uppgifter som skall lämnas till skattemyndigheten. Det kan enligt nämnden ifrågasättas om den totala resursåtgången för att genomföra övergången verkligen blir högre om skattemyndigheten i stället tvingas anpassa sina system till företagets redovisning. Det är möjligt att skattemyndigheten har bättre förutsättningar att finna det effektivaste sättet att räkna om beloppen än vad de enskilda företagen har. Värdet av en valfrihet skulle avsevärt förringas om inte reglerna för deklARATIONER m.m. anpassades till vad som gäller för redovisningen.

Stockholms Fondbörs ifrågasätter om den föreslagna linjen - att offentliga myndigheter endast skall erbjuda service i kronor - är i överensstämmelse med att euron är legalt betalningsmedel och den primära valutan redan från ett svenskt inträde i valutaunionen. Än viktigare är att en sådan ordning kan bli en konkurrensnackdel för näringslivet.

Fondbörsen anser därför att även offentliga myndigheter bör kunna utveckla en skalmodell liknande den som diskuteras för banksektorn. Härigenom kan den centrala systemhanteringen ske i euro i ett övergångsläge där t ex hushållen fortfarande till övervägande del använder kronor m h t att eurosedlar och mynt ännu saknas. I rapporten påpekas f ö enl Fondbörsen helt korrekt att när valutakurserna låsts, finns det enkla dataprogram som smidigt kan konvertera t ex företagens bokföringsdata i euro till kronor för det fall exempelvis vissa myndigheter endast kan hantera detta.

Även *Finansbolagens Förening* anser att deklaraionsuppgifter bör få lämnas i euro under övergångsperioden och att de i promemorian anförda motiven för att inte ge denna möjlighet inte har tillräcklig bärkraft. I förslagen till euroförordning föreskrivs en likabehandling av nationell valuta och euro under övergångsperioden. Enskilda skall ha rätt att välja i vilken valuta de önskar betala. Det ter sig då enligt föreningen ologiskt att begära att t ex företag som valt att betala i euro sedan skall vara tvungna att mot den egna staten som infört euron behöva redovisa betalningen i kronor.

Föreningen finner därför att det är ett starkt och berättigat näringslivsintresse att under övergångsperioden få lämna kontrolluppgifter i euro eller kronor beroende på i vilken valuta betalningen skett. Den merkostnad det innebär för staten att behöva behandla sådana uppgifter i båda valutorna bör ses som en kostnad för eurons införande. Ett system för kontrolluppgifter i båda valutorna bör snarast utarbetas.

Föreningen Auktoriserade Revisorer menar att det är mycket viktigt att samhällets institutioner kraftsamlar för att sprida medvetandet om och stimulera anpassningen till euron. Ur detta perspektiv vore det önskvärt att det åtminstone ges möjlighet att få upprätthålla beloppsmässig kommunikation med skattemyndigheterna, tullmyndigheterna och Riksförsäkringsverket i euron från 1999.

Svenska Fondhandlareföreningen erinrar om att den offentliga sektorn i många avseenden har avgörande betydelse för infrastrukturen också för näringslivet och dess planering inför valutaunionen. Sett från finansmarknadssynpunkt är det inte minst viktigt att skattemyndigheterna är anpassade till en omläggning till euro. Av föreningens uppfattning att såväl aktiekapital som redovisning i övrigt bör kunna förekomma i annan valuta än kronor följer att även deklaraionsvaluta i princip borde kunna få vara vilken annan valuta som helst.

Socialförsäkringsadministrationen

Riksförsäkringsverket instämmer i rapportens förslag om att staten och helst hela den offentliga sektorn, under övergångstiden fram till dess sedlar och mynt sätts i omlopp, bör använda svenska kronor i redovisningen och i egna ADB-system som utgör produktionsmedel samt att beloppsmässig kommunikation sker i svenska kronor under denna period.

RFV menar att det är alldeles nödvändigt att statsmakterna också fattar ett sådant beslut. RFVs möjligheter att anpassa samtliga transfererings-system till euro samtidigt som anpassning inför sekelskiftet skall göras bedöms som ytterst begränsade. RFV har gjort bedömningen att även utan euroanpassning kommer det att uppstå behov av prioriteringar mellan förändringar i verksamheten som är motiverade ur effektivitetssynpunkt och politiskt beslutade reformer.

RFV vill starkt understryka att verket inte kommer att ha möjligheter att bekosta denna övergång utan extra tilldelning av medel. Om däremot beslut skulle fattas om en senareläggning av ett svenskt medlemskap i EMU och euro-omställningen kan göras i samband med planerad övergång till modern teknik kommer kostnaderna att bli mycket måttliga.

Anpassningar i beräkningssystemen

Frågan har inte kommenterats särskilt av remissinstanserna.

Konsekvenser för myndigheternas IT-system

De myndigheter som kommenterar avsnittet konstaterar i allmänhet att analyserna måste fördjupas men att kostnaderna för vissa myndigheter är relativt omfattande.

Enligt *Statskontorets* uppfattning ställer förberedelsearbetet omfattande resurskrav. Samtidigt finns det en risk för betydande resurskonflikter mellan parallella anpassningsåtgärder, t ex 2000-arbetet och större reformer. Inriktningen att varje sektor och organisation själv skall svara för anpassningen inom befintlig resursram, kan vidare i enskilda fall komma att bemötas med krav på riktlinjer för vilka omprioriteringar som får ske i löpande verksamhet och i reformarbetet inom den offentliga sektorn.

Statskontoret avser att gå ut med en enkät om euroförberedelserna till en bred krets av myndigheter. Syftet är att öka medvetenheten om eurofrågorna samt att förbättra beslutsunderlaget om desamma.

Finansiering inom givna budgetramar

Vissa myndigheter, bl a *Riksförsäkringsverket*, anser sig redan nu se svårigheter att finansiera förberedelse- och omställningsarbetet inom ramen för ordinarie anslag. Andra myndigheter, bl a *Arbetsmarknadsstyrelsen*, anser att det är svårt att idag avgöra om omläggningen kan göras inom ramen för befintliga resurser.

5 Euron och medborgaren

I Information till allmänheten

Departementspromemorian

Omfattningen av behovet av information till allmänheten i samband med upprättandet av valutaunionen beror på om Sverige kommer att ansluta sig till unionen eller inte. Om Sverige deltar i valutaunionen kommer medborgarna att på nästan alla områden beröras av den gemensamma valutan. Under en övergångstid kommer det att uppstå problem för konsumenterna att förstå och tolka priser, ersättningsnivåer och löner som uttrycks i den nya valutan. Allmänheten måste således informeras om vad övergången till euro innebär, så att svårigheten att hantera den nya valutan mildras. Denna inlärningsprocess bör i huvudsak vara avslutad i samband med att sedlarna och mynten i euro införs. - För att möta konsumenternas behov av information kommer det under en övergångsperiod att krävas att anställda i konsumentorganisationer, finansiella institut och inom handeln samt vid berörda myndigheter, har tid och kunskaper att besvara frågor. även statliga myndigheter, samt kommunala och landstingskommunala organ bör förbereda sig för att på ett tidigt stadium kunna lämna information och besvara frågor inom respektive ansvarsområde. Huvudansvaret för informationen om euro i samband med försäljning av varor och tjänster måste vila på näringslivet.

Remissinstanserna

Flertalet remissinstanser har framhållit vikten av att konsumenterna får omfattande information inför ett eventuellt införande av den gemensamma valutan i Sverige.

Finansinspektionen delar uppfattningen att huvudansvaret för informationen i samband med tillhandahållandet av en vara eller tjänst vilar på näringslivet. Inspektionen framhåller särskilt att det inte får ske någon övervältring av detta ansvar så att otillräcklig information från näringslivet leder till att deras kunder i stället vänder sig till myndigheter och andra organ med förväntningar om och krav på råd och hjälp. Finansinspektionen har vidare framhållit: En av de viktigaste förutsättningarna för en smidig övergång till den gemensamma valutan är en väl fungerande informationsinsats. De finansiella instituten, berörda myndigheter och organisationer måste här ta sitt ansvar. Betydelsen av information från massmedia bör inte underskattas. Hänsyn till detta bör tas så att myndigheter och näringsliv inte tar på sig en onödig informationsbörda, som enbart leder till dubbelarbete och kostnader, utan koncentrerar sina insatser på sådan information som är specifik för den tjänst som tillhandahålls.

Konsumentverket har angett att ett led i statens informationsåtgärder bör vara att förse medborgarna med enkla kalkylatorer, där växelkursförhållandet mellan kronan och euron redan är inprogrammerat.

Sveriges Konsumentråd anser att staten måste engagera sig och ge ekonomiskt bistånd till folkrörelser och intresseorganisationer för informationsverksamhet. Särskilt angeläget är det att medborgarna-konsumenterna får en tillförlitlig information om vilka rättigheter de har i förhållande till t.ex. näringsidkare, banker etc. under övergångstiden och vart de kan vända sig för att få råd och ta sin rätt till vara.

Finansbolagens förening har anfört att den noterat att även om näringslivet knappast torde ha något formellt ansvar såvitt gäller information om valutaunionen torde näringslivet ändå ha ett eget intresse av att lämna sådan information, inte minst i anslutning till det egna utbudet av varor, tjänster och andra nyttigheter. Vid sådant utbud torde det också föreligga även visst formellt informationsansvar. Det kan enligt föreningen vara lämpligt att myndigheter och näringsliv finner former för att samstämman sin informationsgivning i sammanhanget till undvikande att informationen blir förvirrande eller rentav motsägelsefull.

Finansförbundet anför att av avgörande betydelse för hela EMU-projektets genomförande, oavsett svenskt medlemskap eller inte, är att allmänheten får korrekt information i tillräcklig omfattning. Mot bakgrund av den starka opinionen mot EMU i Sverige borde regeringen vara angelägen att ansvariga myndigheter står som garant för vederhäftig och heltäckande grundinformation som alla medborgare får del av. Då EMU är en politisk

fråga som beslutas om och avgörs på den politiska beslutsarenan måste staten och berörda myndigheter ta ett huvudansvar för information till allmänheten. Det ligger enligt Finansförbundet i samtliga företags intressen där kundrelationer påverkas av valutaunionen att ge kunderna relevant information om hur euron påverkar interaktionen mellan kund och företag. Däremot kan inte företagen åläggas att ge allmänheten grundinformation om hur de politiska besluten påverkar olika samhällsfunktioner och vilka bestående effekter som kan antas uppstå. Staten bör utöver sina egna åtaganden kring informationsspridning även stödja den informations- och kunskapsförmedling som kommer att ske genom den finansiella sektorns försorg. Detta bidrar till att allmänheten garanteras information på en hög kvalitativ nivå.

Hyresgästernas Riksförbund har angett att det är svårt att utifrån promemorian bedöma vilka resurser som kommer att krävas hos hyresgäströrelsen, för att kunna leva upp till de förväntningar som finns på att konsumentorganisationerna skall klara att möta konsumenternas behov av information och ha såväl tid som kunskap att kunna besvara deras frågor. Förbundets bedömning är att det inte är osannolikt att förväntningarna på hyresgäströrelsen att kunna avsätta resurser kan bli större än vad som är möjligt att tillhandahålla.

Kommerskollegium framhåller i sitt remissvar vikten av att den svenska allmänheten snarast, och genom officiella kanaler, ges objektiv och lättillgänglig information om euron och det förberedelsearbete inför valutaunionens genomförande som pågår i Europa. Enligt *Kommerskollegium* måste behovet av snar information tillgodoses oavsett om Sverige beslutar att gå med i den tredje etappen av EMU eller ej.

Kooperativa Förbundet (KF) har i sitt remissvar angett att samhället måste bära ansvaret för att informera svenska folket om det nya valutasystemet och att detaljhandeln kommer att vägleda sina egna kunder i den enskilda butiken.

Postgirot Bank AB har anfört att allmänhetens behov av information om euron är stort och kommer att bli dyrbart att tillgodose. Banken uppger sig sakna en övergripande nationell informationsplan riktad mot allmänheten: Allmänhetens informationsbehov är inte minst knutet till introduktionen av de nya mynten och sedlarna. Arbetet med denna introduktion samordnas idag via Riksbanken men den bör i det fortsatta arbetet också kopplas till arbetet med att informera allmänheten.

Svenska Bankföreningen har anfört att uppfattningen inom finanssektorn är att den allmänna information om EMU och den "politiska" bakgrunden till unionen i tillräcklig omfattning kommer att skötas via radio, TV, dagstidningar och andra massmedia. Vad gäller effekterna inom det finansiella området ankommer det främst på banker och andra aktörer att svara för informationen kring detta. Däremot bedöms det vara för tidigt att redan nu gå ut med bred information till samtliga bankkunder. Om Sverige blir medlem i EMU kommer det att i första hand ankomma på Bankföreningen att i samråd med Riksbanken informera om vad som gäller generellt, dvs. utbytet av sedlar och mynt, frågan om kontraktskontinuitet m.m. För de enskilda bankerna är uppgiften främst att informera sin kundkrets om konkreta bankspecifika åtgärder, exempelvis från vilken tidpunkt banken kommer att sända kontoutdrag i euro i stället för i kronor.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna) har anfört att såväl den offentliga sektorn som konsumentorganisationer och finansiella institut bör möta konsumenternas informationsbehov. Olika typer av information är nödvändig under EMU-processens förlopp. Det är därför viktigt att identifiera tänkbara problem under EMU-projektets olika faser. Typen, av information, vid vilken tidpunkt och på vilket sätt informationen skall lämnas är av avgörande betydelse för konsumenterna. Det är särskilt viktigt att de anställda i de finansiella instituten ges tillräckliga kunskaper för att möta detta behov. Informationen kring euron och de olika övergångsperioderna måste enligt Aktiespararna var särskilt tydlig och lättillgänglig för konsumenterna. Åtgärder som tar sikte på uppföljning av prisutvecklingen inom den finansiella sektorn är ett nödvändigt komplement till informationsinsatserna.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) förordar att huvudansvaret för informationen om euro i samband med försäljning av varor och tjänster bör ligga på näringslivet. Eftersom frågan om EMU-medlemskap är en politisk fråga som kommer att avgöras av riksdagen menar TCO att hela ansvaret inte kan övervältras på näringslivet. Staten måste kunna garantera att medborgarna får den information de behöver. Det är vidare enligt TCO viktigt att företag och privatpersoner även får vetskap om vilka möjligheter som kommer att finnas att använda euro i Sverige vid ett utanförskap.

II Tidpunkten för introduktion av sedlar och mynt i euro

Departementspromemorian

Sedlar och mynt skall finnas rent fysiskt senast den 1 januari 2002. Vid toppmötet i Dublin i december 1996 rådde enighet om att det för närvarande inte är möjligt att bestämma den exakta tidpunkten för starten av övergången. Från bl.a. detaljisthåll har framförts synpunkten att den 1 januari 2002 vore en olämplig tidpunkt och att t ex den 1 oktober 2001 vore att föredra i stället.

Remissinstanserna

Sveriges riksbank, Svenska Bankföreningen, Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR), Grossistförbundet Svensk Handel, Kooperativa Förbundet (KF), Postgirot Bank AB, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och Finansförbundet har instämt i bedömningen att det vore olämpligt om starttidpunkten för införandet av sedlar och mynt i euro förlades till den 1 januari 2002.

Statskontoret har angett att kalenderårsskiftet bör väljas eftersom en tidigareläggning minskar förberedelse tiden och ökar resurskonflikterna med bl.a. anpassningarna inför tusenårsskiftet.

Val av denna tidpunkt skulle enligt FAR innebära att ett omfattande utbildningsarbete skulle sammanfalla med julhandeln som är den absoluta högsäsongen för detaljhandeln. Flera remissinstanser har anfört att den 1 september eller den 1 oktober 2001 är att föredra.

Finansförbundet förordar en lösning där utbytet av sedlar och mynt sker under hösten 2001 och att tidsperioden är tillräckligt lång för att växlingen skall kunna ske på ett betryggande och säkert sätt. Växlingen behöver enligt Finansförbundet i praktiken påbörjas redan den 1 september 2001.

Postgirot Bank AB har anfört att hanteringen vid inväxlingen av sedlar och mynt kommer att innebära stora kostnader men att dessa kostnader dock går att minska genom en praktiskt effektiv hantering. Postgirot har anfört att banken liksom Riksbanken inte gärna ser att inväxlingen av eurosedlar och -mynt påbörjas vid ett årsskifte, utan ett antal månader dessförinnan. Av praktiska, ekonomiska och säkerhetsmässiga skäl föreslår banken att inväxlingen sker regionalt vid olika tidsperioder, eftersom detta förfarande

skulle minska kostnader förknippade med kapitalbildning samt öka säkerheten.

III Längden på övergångsperioden med två valutor

Departementspromemorian

Enligt fördraget skall utbytet av nationella sedlar och mynt vara genomfört senast sex månader efter introduktionen av eurosedlar, dvs. senast den 1 juli 2002. Eftersom hanteringen av dubbla valutor är kostsam och ytterst drabbar konsumentkollektivet är det bättre med en så kort övergångsperiod som möjligt. - För att uppnå en så kort övergångsperiod som möjligt och för att minska konsumenternas kostnader är det nödvändigt att den svenska kronan försvinner relativt snabbt. Praktiskt kan detta ske genom en rätt för handeln att lämna växel enbart i euro. Periodens längd bör dock givetvis bestämmas med hänsyn till att de praktiska arrangemangen för företag och konsumenter skall kunna fungera.

Remissinstanserna

Sveriges riksbank, Finansinspektionen, Statskontoret, Sveriges Aktiesparares Riksförbund, Svenska Bankföreningen, Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR), Grossistförbundet Svensk Handel, Kooperativa Förbundet (KF), Hyresgästernas Riksförbund och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) har instämt i att övergångstiden med sedlar och mynt i två valutor bör vara så kort som möjlig. Skälet härför anges generellt vara de kostnader som är förenade med den dubbla valutahanteringen och parallella system.

Konsumentverket har angett att inväxlingsperioden kan understiga sex månader och även anført att under den period då euron och den svenska kronan existerar parallellt som betalningsmedel, är det rimligt att handeln och andra som lämnar växel på gjorda transaktion gör det i euro.

Sveriges Konsumentråd har angett att rådet delar ståndpunkten att det även är i konsumenternas intresse att övergångsperioden göres kort. Med en kortare övergångsperiod kan ordningen för parallell hantering av prissättning, betalningssystemen i butik och liknande lösas mer provisoriskt och därmed billigare. Konsumentrådet delar dock inte uppfattningen att övergången skall påskyndas genom att handeln får rätt att lämna växel

enbart i euro. Skulle likväl en sådan ordning väljas är det ett oeftergivligt krav att konsumenten på kvittot får information om hur omräkningen från kronor till euro skett.

Finansförbundet anför att det vid ett eventuellt medlemskap kommer att ställas stora krav på banker och finansföretag vid det faktiska utbytet av sedlar och mynt. Även här bör allmänhetens informationsbehov vara utgångspunkten för planeringen. Trots att starka kostnadsargument talar för en kort växlingsperiod måste även andra överväganden beaktas när tidsperioden fixeras. Allmänheten och företag måste få tid att vänja sig vid den nya valutan, reflektera över den information som sprids och hur man kommer att påverkas. Enligt *Finansförbundet* måste tidsperioden även anpassas så att finansiella institut klarar av att hantera växlingsförfarandet på ett betryggande sätt. Det handlar om både information och stöd till företag och allmänheten samt att en säkerhetsorganisation måste etableras som garanterar att sedlar och mynt ej cirkulerar i systemet utan kontroll och att risken för hot- och rånsituationer minimeras.

Grossistförbundet Svensk Handel har angett att det enligt dess uppfattning är angeläget att stor hänsyn tas till handelns önskemål eftersom handeln är den part som får ta en stor del av kostnaden för en övergång samt att handeln också är den som får bära en stor del av ansvaret för att sälja in valutareformen till allmänheten.

Kooperativa Förbundet (KF) har anfört att övergångstiden med dubbla valutor bör vara väsentligt kortare än sex månader och att perioden inte bör överstiga en månad. Härigenom minskar osäkerheten för konsumenterna och håller nere kostnaderna för den dubbla valutahanteringen. Genom att ge handeln rätt att lämna växel enbart i euro anser KF att övergången förenklas. Enligt KF kan övergångstiden med dubbla valutor påskyndas ytterligare och kostnaderna reduceras genom att nya svenska sedlar via bankomater inte tillförs marknaden. Härigenom minskar påfrestningarna för handeln i egenskap av Avväxlingskontorä. KF anger att enligt uppgift från Bankföreningen skulle en konvertering av samtliga bankomater från SEK till euro ta cirka två månader.

Svenska Bankföreningen har anfört att uttagsautomater, sedelutmatare i kassor, sedel- och mynträknare m.m., vilka är inställda för att hantera vissa sedel- och myntdimensioner resp. värden behöver anpassas till euron vid introduktionstidpunkten. Anpassningen innefattar i förekommande fall ändring av sedel- och myntutrymmena, nu inbyggt mjukvara i utrustningar samt mjukvaruändringar i centralstyrda system. Enligt samstämmiga uppgifter från tunga leverantörer kommer de att sakna kapacitet att genomföra anpassningarna på en gång i hela landet. De bedömer att

arbetet tar omkring två månader. Det förhållandet att avstånden mellan utbetalningsautomaterna m.m. i Sverige är långt i jämförelse med de flesta andra EU-länderna accentuerar omställningsproblemet för svenskt vidkommande. Eftersom bankerna är synnerligen beroende av de flesta av de berörda utrustningarna för att förse allmänheten med de nya sedlarna anser Bankföreningen preliminärt att introduktionen av euron måste anpassas till maskinomställningstakten, dvs. introduktionen bör göras regionvis i takt med att apparaterna hinner ställas om. Varje automat kan som regel hantera endast en valuta, dvs. antingen euro eller kronor.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF) anför att en eventuell EU-princip om neutralitet kan framtvunga att de tekniska problemen - med ombyggnad av bankomater etc. - är lösta före övergångsperiodens inledning, oavsett om den är kort eller lång, och att tid att växla in svensk valuta bör kunna ges även om tiden att handla med svenska kronor begränsas. SRF understryker därför resonemanget i promemorian om att om steget in i valutaunionen väl tas är det nödvändigt att den svenska kronan försvinner snabbt men att den gamla valutan kan växlas in även efter övergångstidens slut.

IV Kostnader vid inväxling av kronor till euro

Departementspromemorian

Principiellt talar mycket för att inväxlingskostnader bör vara synliga genom en avgift. En avgiftsbeläggning av inväxlingen av kronor under övergångstiden med dubbla valutor skulle emellertid kunna äventyra allmänhetens förtroende för att den svenska kronan och euron är likställda. Med hänsyn härtill vore det en fördel om inväxlingen under övergångsperioden kunde ske utan en särskild avgift i samband med varje enskild växlingstransaktion. Behovet av inväxling kommer att finnas i en mycket bred krets. För att underlätta en smidig övergång torde därför betalningsförmedlarnas växlingskostnader kunna spridas över hela kundkollektivet på annat lämpligt sätt än en avgift vid varje växlingstillfälle. Någon statlig subvention e.d. för att täcka växlingskostnaderna bör inte införas.

Remissinstanserna

Konsumentverket anser att konsumenterna under den period då kronan avvecklas fysiskt som betalningsmedel skall ha rätt att kostnadsfritt växla in sin svenska valuta i bank. Mot bakgrund av att vinstmarginalerna synes ha ökat kraftigt inom den finansiella sektorn under de senare åren förefaller det inte orealistiskt att merkostnader i samband med inväxlingen till den nya valutan skulle kunna bäras av de finansiella instituten själva.

Sveriges Konsumentråd anser att inväxlingen av svenska kronor bör kunna ske avgiftsfritt i banksystemet i vart fall under den period då båda valutorna kan användas parallellt.

Finansförbundet har anfört att de åtgärder som måste genomföras i branschen för att minimera risken för hot och angrepp kommer att bli omfattande. ökade kostnader kommer bl.a. att uppstå för lagerhållning, högre försäkringspremier, nya säkerhetsarrangemang samt avgifter för sedlar in och ut till Riksbanken om nuvarande system behålls. Kostnader i denna omfattning kommer inte att påverka andra parter i samhället i lika stor omfattning. Därför är det enligt Finansförbundet rimligt att medverkande banker och finansföretag erhåller kompensation för kostnader som uppstår i samband med sedel- och myntutbytet.

Hyresgästernas Riksförbund har angett att växlingar bör kunna göras kostnadsfritt och lättillgängligt under en angiven tidsperiod som stämmer med den tidsplan för genomförande som man beslutar.

Svenska Bankföreningen har anfört att bankernas sedel- och mynthållning under övergångsperioden kommer att bli mycket mer omfattande än normalt, vilket medför att riskerna för att rån och inbrottsstöld ökar. Ctgärderna mot angrepp behöver förstärkas, vilket kostar pengar. Enligt nuvarande regler har bankerna indirekt en avsevärd kostnad för lagren. Vidare får bankerna ökade försäkringspremier för det ökade sedelinnehavet. Bankerna får också enligt nuvarande regler betala Riksbanken för sedlar som levereras in till Riksbanken och ut till bankerna. Vidare enligt Bankföreningen kommer mycket stora myntmängder att växlas ut och dras in. Totalt finns 700 miljoner enkronor och lika många andra svenska mynt, tillsammans vägande cirka 10.000 ton. Det innebär i genomsnitt drygt två ton svenska mynt per bank- och postkontor. Värde transportsystemet torde komma att bli fullt utnyttjat för sedeltransporter, vilket accentuerar problemet med mynttransporter. Särskilt i fråga om mynten synes det Bankföreningen rimligt att det t.ex. arrangeras så att militären utför transporter till och från bankkontoren. En övergång till en ny valuta

kommer enligt Bankföreningen att medföra extrema konsekvenser i form av kostnader och praktiska arrangemang för de banker, som medverkar i utbytet. Kostnaderna kommer inte att ha samma dignitet för andra parter i samhället. Bankföreningen avser att i ett senare skede ta upp en diskussion om fördelningen mellan bankerna och statliga myndigheter av arbete och kostnader som uppkommer på grund av eurons eventuella införande som Sveriges valuta.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna) har anfört att inväxlingen av kronor till euro inte skall vara förknippad med växlingsavgift, varken under övergångsperioden 1/1 2002 - 1/7 2002 eller senare. Enskilda växlingsinstitut skall enligt Aktiespararna inte kunna avgöra om de vill ta ut en växlingsavgift.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) anser att vid ett eventuellt byte av valuta bör kostnaderna för inväxlingen tas ut på annat sätt än genom en särskild avgift i samband med varje växlingstransaktion. Hur kostnaderna för valutabytet skall kunna minimeras, hur kostnaderna skall fördelas och hur konsumenternas intressen skall tas tillvara (så att de inte får betala mer än nödvändigt) framgår enligt TCO inte av betänkandet. Dessa frågor måste utredas vidare. Att påtvinga konsumenterna kostnaderna för inväxlingen till den nya valutan framstår enligt TCO inte som någon bra lösning.

V Inväxling efter övergångsperioden

Departementspromemorian

Även efter övergångstidens slut är det från konsumentsynpunkt viktigt att säkerställa att samtliga medborgare har en reell möjlighet att växla in den gamla valutan.

Remissinstanserna

Konsumentverket anger i sitt remissvar att konsumenterna skall ha kvar rätt till kostnadsfri inväxling i minst sex månader efter den tidpunkt när den svenska valutan blivit ogiltig som betalningsmedel. Efter en sådan period är det emellertid enligt verket inte orimligt att inväxlingen skall kunna avgiftsbeläggas av banker och andra. Det skall dock vara möjligt att direkt hos Riksbanken och utan avgift växla in den svenska valutan under

en lång tid därefter, avsevärt länge än den tid som tidigare har tillämpats av Riksbanken då svenska mynt och sedlar blivit ogiltiga.

Sveriges Konsumentråd anser att svenska sedlar bör kunna lösas in i banksystemet även efter övergångsperioden. Enligt konsumentrådet är det inte rimligt att anta att en aldrig så intensiv information när fram till alla medborgare som t.ex. valt att förvara sparmedel i form av kontanter, som p.g.a. längre sjukdom eller vistelse utomlands missar fatalietiden eller där t.ex. förvaltare av dödsbo till personer som avlider strax före periodens utgång inte hinner växla in ett sparkapital i svenska kontanter. Frågan om en ytterligare period då svenska sedlar och mynt kan växlas in i banksystemet bör föras till den fortsatta beredningen av vilka nya regler som kan krävas för övergångsperioden.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna) har anfört att svenska sedlar och mynt eller värdepapper i svenska kronor inte får bli värdelösa, inte ens efter en tioårig preskriptionstid.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF) anför att en eventuell EU-princip om neutralitet kan framtvinga att de tekniska problemen - med ombyggnad av bankomater etc. - är lösta före övergångsperiodens inledning, oavsett om den är kort eller lång, och att tid att växla in svensk valuta bör kunna ges även om tiden att handla med svenska kronor begränsas. SRF understryker därför resonemanget i promemorian om att om steget in i valutaunionen väl tas är det nödvändigt att den svenska kronan försvinner snabbt men att den gamla valutan kan växlas in även efter övergångstidens slut.

VI Tidpunkt för införande av och längden på perioden på prisinformation i två valutor

Departementspromemorian

Tillvänjningen till den nya valutan bör påbörjas så snart det är praktiskt möjligt, dvs. sedan det bestämts om Sverige skall delta i valutaunionen. Denna tillvänjning bör givetvis ske på billigast och för alla parter mest ändamålsenliga sätt. - Tillvänjningen till den nya valutan kommer att ske huvudsakligen genom prisinformation i två valutor. Senast när sedlar och mynt införs bör prisinformation ges även i euro. Med hänsyn till att dubbel prisinformation är förknippad med höga kostnader bör perioden med

dubbel prisinformation dock vara så kort som möjligt. Från såväl detaljist- som konsumenthåll råder enighet om detta.

Remissinstanserna

Finansinspektionen har framhållit att om Sverige ansluter sig till valuta-samarbetet kan transaktioner förmodas komma att göras i euro redan i och med anslutningen, oaktat att det då ännu inte finns sedlar och mynt. Redan från starten kommer det därför att finnas ett behov för konsumenterna att kunna relatera olika priser till den nya valutan. Med hänsyn till detta kan det ligga ett värde i att information om avgifter och andra kostnadsuttag sker i dubbla valutor så tidigt som möjligt och helst från tidpunkten för ett medlemskap. *Finansinspektionen* har vidare framhållit att beträffande finansiella tjänster finns det ett egenintresse hos instituten att informationen i värdebevis, saldobesked och liknande är så fullständig och i övrigt så god att det inte leder till missuppfattningar eller osäkerhet hos kunderna. Brister i detta avseende kommer ofelbart att i efterhand leda till krav från kunderna på information eller insatser för tillrättalägganden.

Konsumentverket har angett att för att vänja konsumenterna vid den nya valutan är det rimligt att dubbel prisinformation inom den finansiella sektorn, på t.ex. kontoutdrag, lämnas under en längre period än för handeln.

Marknadsdomstolen har angett att perioden med dubbel prisinformation inte bör vara för kort.

Hyresgästernas Riksförbund har angett att det är mycket viktigt att informationen till medborgarna kommer i god tid, att den repeteras och att den är praktiskt orienterad, dvs. inriktad på hur man löser vardagsfrågor. Förbundet anger även att den dubbla prisinformationen bör komma i takt med att euron introduceras i samhället så att medvetandet om euron värde tänger in i god tid samt att alla prisangivelser måste ske i två valutor före det att man börjar handla med euro och under så lång som krävs för att medborgarna skall hinna lära sig den nya valutan

VII Formerna för prisinformationen

Departementspromemorian

Vissa former av dubbel prisinformation i detaljhandeln kan få negativa konsekvenser för konsumenterna. Antalet prisuppgifter med dubbel prismärkning på hyllkanter och varor i detaljhandeln kan i vissa fall bli mycket stort, något som kan verka mer förvirrande än upplysande. Detta talar för att man bör välja en lösning för prisinformation som begränsar antalet prisuppgifter till det absolut nödvändigaste. - Frågan om behovet av regler, i form av lagstiftning eller i annan form, för att säkerställa att konsumenterna får en tillfredsställande prisinformation analyseras vidare.

Remissinstanserna

Konsumentverket har angett att oavsett hur lång den period blir då prisinformation skall lämnas i två valutor på varor och tjänster, bör gällande försäljningspris under denna period anges i både kronor och euro och att den under samma tid bör räckas att jämförpriset anges i euro. Konsumentverket har vidare anfört att om en kortare inväxlingsperiod än sex månader skall gälla bör förutsättningen för ett sådant arrangemang vara att dubbel prisinformation lämnas i handeln under en tid innan inväxlingsperioden påbörjas. Prisinformationen bör enligt verket lämnas på hyllkanter och till hjälp för konsumenterna bör förslagsvis enkla kalkylatorer monteras på kundvagnarna. Verket har även anfört att risken för dolda prisökningar till följd av övergången till euro allmänt torde minska om den dubbla prisinformationen finns kvar under en period efter det att den svenska valutan upphört att vara legalt betalningsmedel. Konsumentverket föreslår att verket genom ett tillägg i prisinformationslagen ges rätt att utfärda övergångsregler för hur prisinformationen skall utformas under den tid då den svenska valutan och euron existerar som parallella betalningsmedel.

Sveriges Konsumentråd anser att det är angeläget att det i god tid bestäms vilka krav som skall ställas på prisinformationen i butik under den period då båda valutorna är giltiga parallellt. Rådet tar för givet att alla priser skall uttryckas i både kronor och euro. Konsumentrådet anser att det kan godtas att jämförpriset anges i endast en valuta.

Finansbolagens förening har anfört att det i promemorian anges att prisinformation i euro bör lämnas då sedlar och mynt i euro sätts i omlopp.

Föreningen delar den synen vad beträffar kontanthandeln. Därutöver noterar föreningen att betalningssystemet i viss handel kan tänkas förändras snabbt genom införande av kontantlös försäljning. Redan i dag förekommer försäljning till exempel av motorbränsle ur automater. Betalning kan därvid inte ske med sedlar eller mynt utan endast genom kontokort. Försök med betalning genom plastkort som "laddats" med visst belopp utan att vara knutet till visst konto pågår också redan och kan få en snabb spridning. Vidare är enligt föreningen det en fullt möjlig utveckling att både konto som är knutna till kontokort kommer att föras i euro kort efter den 1 januari 1999 och att valutan för de med pengar laddade plastkorterna bestäms i euro. Det är vidare en möjlig utveckling att försäljningsautomater då också kommer att arbeta i euro, särskilt i områden som ligger nära en annan medlemsstat som infört euron. Det synes föreningen inte rimligt att kräva att sådana automater skall kunna behandla både euro och kronor. En följd därav är att vid automatförsäljning bör prisinformation få lämnas i euro om automaten arbetar endast i euro. Föreningen anser även i övrigt att prisinformation bör få lämnas endast i euro då en näringsidkare valt att bjuda ut sina varor, tjänster eller andra nyttigheter i euro.

Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR) har angett att eftersom marknaden kommer att efterfråga dubbel prissättning i övergångsskedet ifrågasätter FAR om någon lagstiftning om detta behövs.

Företagarnas Riksorganisation (FR) har angett att det är viktigt att problematiken med dubbel prismärkning genomgår en ordentlig analys. Kostnadsövervältringen på hushållen kan annars bli onödigt stor. Det är enligt FR viktigt att ta reda på i vilken utsträckning det verkligen behövs en heltäckande dubbel prismärkning. Är konsumenten verkligen beredd att betala för en extremt vältäckande prismärkning eller accepterar konsumenten en mindre täckning om kostnaderna kan hållas nere.

Hyresgästernas Riksförbund anger att kravet på prisinformation bör vara starkare än de krav på prismärkning som råder idag, eftersom en ny och extraordinär situation kräver ett starkare skydd för konsumenten.

Kooperativa Förbundet (KF) har angett att det enligt dess uppfattning saknas behov av lagstiftning för att säkerställa att konsumenterna får en tillfredsställande prisinformation eller för att förhindra omotiverade prishöjningar. Förbundet anger vidare att det inom handeln råder stark konkurrens, som tar sig uttryck i ständiga förbättringar av kvalitet, sortiment och service till kunderna. Konkurrensen tillåter inte omotiverade prishöjningar och förutsätter god information. Erfarenheterna från

momssänkningen på livsmedel pekar på att handeln tar sitt ansvar. KF anser att handeln tillsammans med Konsumentverket bör kunna finna frivilliga överenskommelser för hur prisinformationen skall utformas under övergångstiden. KF anger vidare att dubbel prisinformation är dyr och starkt bör begränsas samt att konsumenten bör ges möjlighet att ta del av priser i den andra valutan på annat sätt än dubbla etiketter på varor och hyllkanter, t.ex. genom att tillhandahålla en enkel elektronisk omräknare.

Landsorganisationen i Sverige (LO) har angett att det är ur konsumenternas synvinkel är centralt att utreda behovet av regler för dubbel prisinformation.

Stockholms Fondbörs AB har anfört att det bör ankomma på banker och andra finansiella intermediärer att utveckla de kostnadseffektiva tjänster som kunderna efterfrågar för att smidigt hantera både kronor och euro under övergångsperioden. Fondbörsen förordar att man inte låser fast kraven på hur och ur länge uppgifter skall anges i båda valutorna utan även låter detta lösas i fri konkurrens.

Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF) anser att förväntningarna på de minsta näringsidkarna bör tonas ned såvitt gäller utförlig kvittoinformation. Det är enligt SRF inte rimligt att kräva att småbutiker m.fl., som normalt bara har handel i en valuta, skall investera i kassaregister med kapacitet för dubbla valutor och detaljerad artikelinformation bara för en kortare övergångsperiod. Bland de minsta företagen inom handeln, vilka utgör ett stort antal, är det fortfarande vanligt med gamla, enkla typer av kassaregister - i den mån kassaregister över huvud taget finns.

VIII Prisövervakning

Departementspromemorian

Det finns en risk att prisomräkningen till euro kan medföra omotiverade prishöjningar, bl.a. i samband med avrundningar. Införandet av euron bör därför kombineras med åtgärder som tar sikte på uppföljning av prisutvecklingen inom handeln och den finansiella sektorn.

Remissinstanserna

Konsumentverket har angett att risken för dolda prisökningar till följd av övergången till euro allmänt torde minska om den dubbla prisinformationen finns kvar under en period efter det att den svenska valutan upphört att vara legalt betalningsmedel. På så sätt kan konsumenten själv kontrollera om prisnivåerna har förändrats efter övergången.

Sveriges Konsumentråd anser att det krävs en aktiv prisövervakning under den period som omräkning av priserna till en ny valuta sker. De senaste årens omläggningarna av jordbrukspolitiken och momssänkningen visar enligt konsumentrådet att just sådana tillfällen sker en justering av marginalerna i handeln, trots en aktiv prisövervakning.

Landsorganisationen i Sverige (LO) har angett att det är ur konsumenternas synvinkel är centralt att en kraftfull organisation för uppföljning av prisutvecklingen inrättas vid ett EMU-deltagande.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna) har anfört att den finansiella sektorns övergång till euron medför stora kostnader för systemomläggningar och olika tekniska lösningar. Bankerna läggs exempelvis enligt euroförordningen, dvs. förordningen som kommer att reglera övergången till euro, att tillhandahålla en växlingsmekanism för sina kontohållare som innebär att betalningar skall krediteras i den valuta mottagarens konto är uttryckt i. I det fall avsändaren gjort en betalning i euro skall omräkning ske till t.ex. svenska kronor. Om Sverige deltar i valutaunionen kommer svenska sedlar och mynt att handlas i en annan enhet, i euro. Att enbart byta enhet på en valuta bör inte belasta konsumenterna i form av ökade kostnader. Aktiespararna anser därför att konsumenterna vid en euroövergång skall hållas skadeslösa och att banksektorns ökade kostnader inte skall belasta konsumenterna i form av växlingskostnader, större skillnader mellan in- och utlåningsräntor eller dolda prishöjningar. Aktiespararna har vidare anfört att ett annat problem som uppstår vid euroövergången och som inte lösts på ett tillfredsställande sätt är avrundnings- och decimalproblematiken. Det är ännu oklart vilka avrundningsregler som skall gälla vid växling fram och tillbaka mellan valutor. Även frågan om antalet decimaler som skall tillämpas vid beräkningar är olöst. Aktiespararna anser att det är av största vikt att de omräkningssystem som kommer att användas inte resulterar i värdeförluster för konsumenten och att de dubbla valutorna inte medför felaktig prisinformation. Aktiespararna har även framhållit att åtgärder som tar sikte på uppföljning av prisutvecklingen inom den finansiella sektorn är ett nödvändigt komplement till informationsinsatserna.

IX Sedlar och mynt

Departementspromemorian

Arbetet med att ta fram eurosedlar och euromynt är ännu inte avslutat. - Från svensk sida har det framhållits att det av rent medicinska skäl är av största vikt att mynten inte innehåller nickel eller andra allergiframkallande ämnen.

Remissinstanserna

Sveriges riksbank har angett att banken arbetar för att sedlar och mynt skall ha samma utformning i hela valutaunionen. En sådan enhetlighet torde väsentlig förkorta produktionstiden samt underlätta för länder som kommer att delta i unionen först i ett senare skede.

Handikappförbundens Samarbetsorgan har instämt i att det av medicinska skäl är viktigt att mynten inte innehåller allergiframkallande ämnen.

Svenska Bankföreningen har angett att de två lägsta myntvalörerna, 1 och 2 cent, är värda omkring 8 respektive 16 öre. Dessa valörer framstår mot bakgrund av i Sverige nu tillämpade avrundningsregler vid betalning såsom onödiga. Om dessa valörer aktivt sattes i omlopp skulle det fördyra Riksbankens, bankernas och handelns mynthantering på ett sätt som verkar oförsvarligt. Bankföreningen förordar därför starkt att nämnda mynt inte ges ut i Sverige.